teatrul

7

iulie 1962 (anul VII)

PII
0584

Bessie Smith

In acest număr

STEAUA POLARĂ

Piesă în trei acte
de SERGIU
FĂRCAȘAN

teatrul

Nr. 7 (anul VII) iulie 1962

REVISTĂ LUNARĂ EDITATĂ
DE COMITETUL DE STAT PENTRU CULTURĂ ŞI ARTĂ
ŞI DE UNIUNEA SCRIITORILOR DIN R.P.R.

SUMAR

Pag.

CE A ADUS NOU STAGIUNEA TEATRALĂ 1961–1962 ...
...şi unele probleme ce stau în faţa mişcării noastre teatrale
Seminarul republican al regizorilor 1

STEAUA POLARĂ
Piesă în trei acte
de SERGIU FĂRCĂŞAN . . 23

SPECTACOLELE CARAGIALE

Al. Popovici
„O scrisoare pierdută", „Conu Leonida faţă cu reacţiunea", „O noapte furtunoasă", „D-ale carnavalului" (Teatrul Naţional „I. L. Caragiale") 63

Mircea Alexandrescu
„Procesul domnului Caragiale" de Mircea Ştefănescu (Teatrul de Comedie) . . . . , . . . 71

Ana Maria Narti
„D-ale carnavalului" (Teatrul de Stat din Ploieşti) 75

NE VORBESC OASPEŢI DE PESTE HOTARE

PE LITORAL CU...
Nazim Hikmet, George Theotokas, Roger Bodard, Cen Bei-cen, Eva Soukupová, Karel Jonckhere, Sakari Puruunen
(Interviu de Dana Crivăţ) 77

TEATRU ŞI CONTEMPORANEITATE

CUM SE REFLECTĂ SATUL COLECTIVIZAT ÎN DRAMATURGIE (II) 80

CRONICA SPECTACOLELOR

B. Elvin
„Orfeu în infern" de Tennessee Williams (Teatrul Naţional „I. L. Caragiale") 90

D-ALE TEATRULUI 94

Coperta I : *Irina Răchiţeanu-Şirianu (Lady Torrance) şi Florin Piersic (Val Xavier) în „Orfeu în infern" de Tennessee Williams (Teatrul Naţional „I. L. Caragiale")*
Coperta IV : *Scenă din „Mielul turbat" de A. Baranga (Teatrul Regional Bucureşti)*

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
Str. Constantin Mille nr. 5-7-9 – Bucureşti – Tel. 14.35.58
Abonamentele se fac prin factorii poştali şi oficiile poştale din întreaga ţară.
PREŢUL UNUI ABONAMENT
15 lei pe trei luni, 30 lei pe şase luni, 60 lei pe un an

SEMINARUL REPUBLICAN
AL REGIZORILOR

CE A ADUS NOU STAGIUNEA TEATRALĂ 1961-1962...

...și unele probleme ce stau în fața mișcării noastre teatrale

Al doilea Seminar republican al regizorilor, care a avut loc în București între 1 și 5 iunie, a fost organizat ca un schimb de experiență între directorii de scenă din întreaga țară. La baza acestui rodnic schimb de păreri și ca punct de plecare pentru dezbateri au stat șase spectacole ale Teatrului „Lucia Sturdza Bulandra" realizate în ultimele stagiuni și supuse cu acest prilej unor vizionări colective, precum și un referat colectiv, alcătuit de regizorii aceluiași teatru, privind probleme ale muncii regizorale în Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra". Au apărut astfel, ca principale teme ale discuției, orientarea repertoriului în contemporaneitate, stimularea exigentă a dramaturgiei originale, rolul regiei în ridicarea calității spectacolelor, în

PJA 947/7

BIBLIOTECA
INSTITUTULUI
DE ISTORIA
ARTEI

stabilirea stilului artistic al colectivului şi crearea unui climat creator principial, dezvoltarea diversă a tendinţelor artei regizorale pe platforma comună a artei realismului socialist.

Printre primele luări de cuvînt s-au remarcat expunerile regizorilor Ion Cojar şi Radu Penciulescu de la Teatrul pentru Tineret şi Copii. Intervenţiile lor, axate analitic în jurul a cîte unui spectacol dintre cele vizionate, au avut darul să ducă la generalizări utile unor discuţii privind arta spectacolului astăzi.

● ION COJAR:

„Izvorul artei teatrale noi este piesa care ilustrează noile relaţii contemporane dintre oameni. Cît despre regizori — atitudinea activă creatoare, spiritul partinic, iată elemente de primă importanţă în spectacol".

R*egizorul* Ion Cojar, *analizînd spectacolul* Al patrulea, *pus în scenă de Dinu Negreanu, după cîteva scurte consideraţii asupra piesei lui Simonov, a spus:*

„Reuşita acestui spectacol se bazează pe o fructuoasă colaborare a regizorului cu actorii.

Ca şi în altele, văzute la acelaşi teatru, se poate observa că spectacolul contemporan poate fi creat doar în colaborare cu un actor-cetăţean, capabil să atragă nu numai prin calităţile sale scenice, dar şi prin felul în care percepe lumea, un actor care posedă o inteligenţă vie, care are nişte trăsături specifice numai lui, care nu este un simplu executant, ci reuşeşte, dincolo de text, să îmbogăţească viaţa personajului, exprimînd-o printr-o îmbinare armonioasă, neforţată, a elementelor raţionale cu cele afective. Colaborarea regizorului cu actorii, bazată pe ideile textului, a dat naştere unei bune legături şi unor reacţii spontane ale actorilor, care menţin mereu trează atenţia spectatorului. Nu voi analiza jocul fiecărui interpret în parte; dar pe linia realizării sarcinilor scenice celor mai importante — a reliefării conţinutului de idei al piesei — se înscrie gradaţia procesului de conştiinţă al „Lui", al „Femeii care l-a iubit", al lui Guiciardi, al celor trei prieteni, al lui Teddy Frank, al lui Bonard.

Reuşita spectacolului a fost apreciată şi analizată la timp, în presă şi de către public; totuşi, pe linia exigenţei de care trebuie să dăm dovadă în realizarea unui spectacol, putem pune în discuţie anumite lucruri care mie — s-ar putea să mă înşel — mi se par nerezolvate.

Astfel, cred că plastica spectacolului este rezolvată împotriva piesei: concepţia plastică nu mi se pare originală, ea nu serveşte unei concepţii precise despre mijloacele plastice ale valorificării textului, nici nu slujeşte conturării ideilor piesei.

Mişcarea panourilor, neclare şi necaracteristice, după ce avem deja fundalul care stabileşte locul geografic al acţiunii, încarcă şi distrage atenţia, încetineşte ritmul acţiunii şi dă spectacolului o notă pretenţioasă de care nu are nevoie. Ce funcţie aveau aceste panouri? Nu stabileau nimic precis, nici planul amintirilor personajului, nici un detaliu caracteristic vreunui moment sau vreunui loc al acţiunii.

Singurul panou care ar fi putut constitui o metaforă, un simbol, o idee regizorală, a fost acela cu „statuia libertăţii" în momentul procesului; dar aceasta a încetat de mult să mai fie o metaforă artistică originală — a fost atît de întrebuinţată, şi de poeţi şi de regizori şi de gazetari, încît întrebuinţarea ei mie mi se pare secătuită de forţă de emoţionare. De altfel, cu ce altă subliniere de acest ordin se leagă în spectacol? Cu nici una. Dacă aceasta ar fi fost modalitatea aleasă de regizor pentru a-şi spune părerea despre scenele din piesă, Dinu Negreanu ar fi putut găsi pentru fiecare scenă — sau măcar pentru cîteva scene importante — simboluri de acest gen, care să creeze o unitate de concepţie în tratarea plastică a piesei. Altfel, acest singur simbol s-a pierdut şi a fost lipsit de pregnanţă artistică".

Vorbitorul a mai insistat şi pe o anumită lipsă de unitate de concepţie în ce priveşte costumele din spectacol, după care, referindu-se la concepţia şi realizarea *spectacolului* Al patrulea *pe scenele unor teatre din Moscova și Sofia, a încheiat, spunînd :*

„Izvorul artei teatrale noi este piesa care ilustrează noile relații contemporane dintre oameni. Cît despre regizori — atitudinea activă creatoare, spiritul partinic, iată elemente de primă importanță în spectacol. Nu regie pasivă, care duce la o punere în scenă obiectivistă, lipsită de opinie, neeficientă. Din atitudinea activă, militantă, a artistului, angrenat direct în construirea societății noi, se naște puterea de influențare a conștiinței spectatorilor".

● RADU PENCIULESCU:

> „Cînd vorbesc despre noul în dramaturgia noastră mă gîndesc la dramaturgia de probleme, la dramaturgia care dezbate poziția omului față de colectivitate, de societate".

„Socot că prezența piesei lui Everac *Costache și viața interioară* în repertoriul Teatrului „Lucia Sturdza Bulandra" este un fapt pozitiv și că teatrul dovedește astfel încă o dată că se orientează de multe ori just atunci cînd e vorba de alegerea pieselor originale.

A sprijini o asemenea piesă înseamnă, după părerea mea, a sprijini *noul* în dramaturgia noastră. Cînd vorbesc despre noul în dramaturgia noastră mă gîndesc la dramaturgia de probleme, la dramaturgia care dezbate poziția omului față de colectivitate, de societate. Această nouă dramaturgie nu se mai limitează la descrierea unui peisaj social, nu-și mai propune o privire panoramică în care să înglobeze multiple aspecte ale dezvoltării societății noastre, ci pătrunde în conștiința omului, îl obligă să se confrunte cu mediul social și cu el însuși. În asemenea piese lipsesc loviturile de teatru, intriga spectaculoasă, dar sînt prezente puternice conflicte între nou și vechi, reflectate în conștiința oamenilor. În asemenea piese lipsește împărțirea listei personajelor în două categorii : pozitive și negative, albe și negre, și se așază în schimb în bătaia reflectoarelor procesul subtil, intim, al transformării, al desăvîrșirii construcției socialismului în conștiința omului.

Desigur că noi nu avem încă o asemenea piesă perfectă, lipsită de cusururi, și că piesa lui Everac are și ea destule, despre care critica dramatică a scris și despre care voi aminti și eu mai tîrziu, dar a nu vedea evenimentul substanțial nou și important — *apariția unor asemenea piese de o factură și problematică nouă pe scenele noastre* — mi se pare condamnabil, iar poziția acelor oameni de teatru sau cronicari dramatici care se limitează la a face inventarul cusururilor mi se pare retrogradă. Mă refer la poziția față de această piesă a cronicarului Radu Popescu, al cărui punct de vedere n-am reușit să-l deslușesc, în ciuda spațiului mare pe care revista „Magazin" i l-a acordat. Se vorbește acolo despre valoarea temei, a ideii, dar se refuză de către cronicar mijlocul de realizare ; or, acest mijloc face parte, cred, din țesătura intimă a piesei și e folosit cu dibăcie și umor de dramaturg în demonstrarea ideilor. Măgarul Costache e legat direct de logica piesei și socot că nu poate nici lipsi și nu poate fi nici înlocuit.

Cu ajutorul lui, dramaturgul reușește să delimiteze limpede și fără echivoc hotarul între adevărata „viață interioară" bogată, profundă, expresie a climatului moral nou în care trăiesc eroii și mica, meschina „viață interioară" a celor care se ascund, care păstrează încă în ei neîncredere și neînțelegere față de cei din jur. Și această idee, care face parte din tema piesei, este — datorită simbolului „Costache" — nu numai exprimată, dar și comentată cu ironie și umor de foarte bună calitate.

Eu cred că această piesă se înscrie, prin caracterul ei și prin problemele pe care le pune, în contextul unei dramaturgii noi, din care citez : *Ziariștii, Secunda 58, Passacaglia, Prietena mea Pix*. Am aplaudat alegerea piesei de către Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra", deoarece socot că sarcina principală a teatrelor și a regizorilor, în ceea ce privește dramaturgia originală, este tocmai promovarea cu precădere a pieselor înaintate ca problematică, a pieselor bogate în idei.

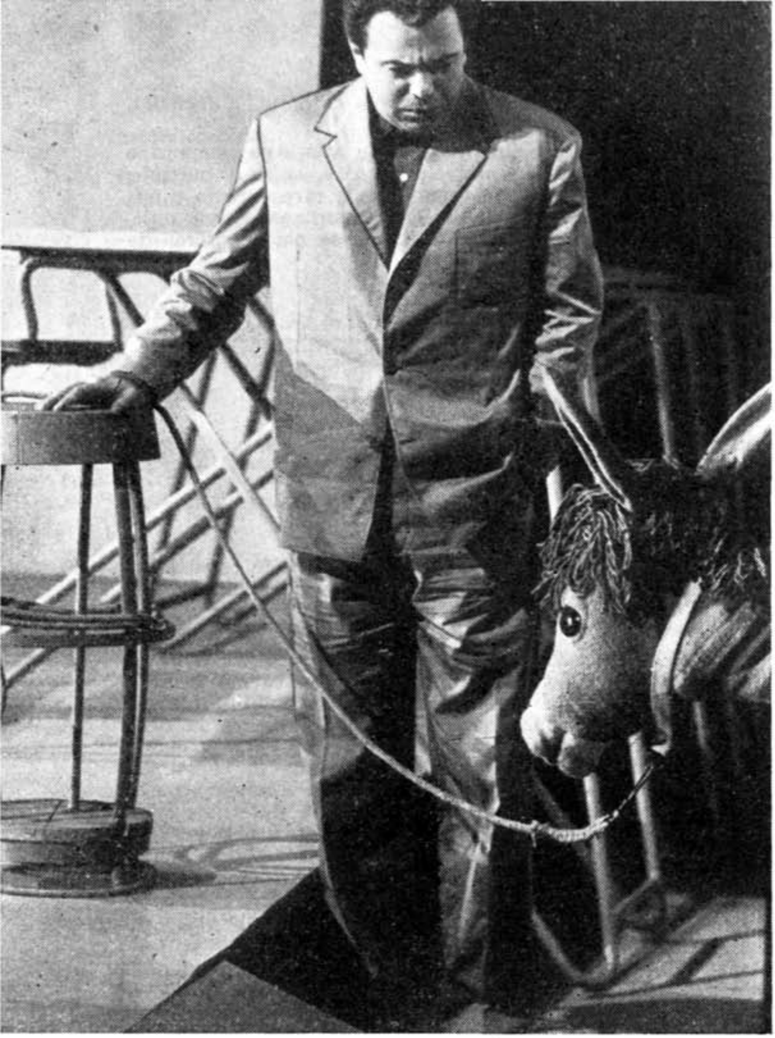

Octavian Cotescu (Romulus Mălureanu) în „Costache și viața interioară" de Paul Everac — Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra"

Aminteam mai sus că piesa are și scăderi, nerealizări, care au fost la timpul lor semnalate de cronica dramatică. Vreau să mă opresc și eu asupra uneia dintre lipsurile piesei, lipsă pe care o socotesc foarte importantă și prezentă și în alte piese originale. Poate că o analiză amănunțită ne-ar ajuta pe noi regizorii ca, în munca pe care o ducem sau ar trebui s-o ducem cu dramaturgii, să țintim mai precis, și să ajutăm în felul acesta desăvîrșirea textelor pe care le punem în scenă. Mă refer la comunistul Boțogan, secretarul organizației de partid de la Runcu 3. Personajul e convingător, viu, inteligent, și datorită acestor calități poți să crezi că prin intermediul lui se pot determina schimbări în conștiința oamenilor. Totuși, există în piesă între el și celelalte personaje o ruptură pe care toate eforturile regizorului și ale excelentului interpret Mereuță n-au reușit s-o înlăture. Personajul rămîne didactic, vorbirea populară e pe alocuri prețioasă, fiecare intervenție a lui lasă impresia că se încadrează într-un precis program de transformare a oamenilor, pe care și l-a propus și pe care-l urmărește cu meticulozitate. Toate astea duc la o oarecare uscăciune a lui. Aducerea pe scenă — ca problemă personală — a operației pe care trebuie s-o sufere copilul său nu cred că e de natură să dea un plus de umanitate personajului. E timpul ca în piesele și spectacolele noastre comuniștii *să nu mai fie personaje care țin discursuri*. Ei trebuie, după cum scria nu mai țin minte cine, să fie împinși în „cercul de foc al conflictului". Reușiți pe această linie sînt, cred, în primul rînd Cerchez și Lupu Aman. Lupta lui Cerchez pentru adevăr, pentru Ion Gheorghe, nu este numai o „acțiune principială", e chiar problema lui, acțiunea lui, în care el însuși are de pierdut sau de cîștigat totul. Pentru Lupu Aman, de pildă, nu este prea simplu s-o sfătuiască pe Domnica Rotaru care este drumul cel mai bun pe care trebuie să-l urmeze în dragoste ; el însuși o iubește și va trebui să se autodepășească, să se învingă pe el ca să poată rămîne principial. Tocmai aceste trăsături le dau valoare, lumină și densitate ideologică.

Spectacolul de la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra" este, după părerea mea, o reușită. Regizorul a știut să găsească aproape întotdeauna mijloacele cele mai potrivite și, subliniez, *cele mai discrete, mai subtile, pentru a pune în valoare ideile, gîndurile,* concluziile textului dramatic. Pentru o asemenea piesă cred că s-a ales drumul cel mai bun. Privirea asupra personajelor (cu excepția unuia) e justă și s-au folosit cele mai adecvate mijloace de caracterizare a lor. Nu există în spectacol mișcări complicate sau spectaculoase, care, frumoase poate în sine, ar fi împins problemele sufletești ale eroilor pe planul al doilea.

Cred deci, în concluzie, că munca regizorului a fost încununată de succes pentru că a lucrat temeinic cu actorii. E de altminteri un lucru firesc, elementar, chiar baza profesiei noastre, dar din nefericire de multe ori neglijat, ba chiar uneori această neglijare a muncii cu actorul e teoretizată. Un spectacol chiar cu idei foarte interesante dar nerealizat actoricește, netransmis de actori peste rampă, e, după mine, un spectacol *nerealizat regizoral* și nu un spectacol nerealizat din punct de vedere actoricesc".

În continuare, regizorul Radu Penciulescu s-a referit la unele cronici lipsite de obiectivitate și argument teoretic din revista „Magazin" *și care produc confuzie, încheind cu următoarele cuvinte :*

„Cred că excesul de „regie", care a fost într-o vreme la modă pe scenele noastre, a lăsat urme la unii dintre cei care judecă spectacolele noastre și că acestor tovarăși ar trebui să li se explice că regia nu e o scamatorie cu fum și artificii, care îmbracă piesa și actorii, ci tocmai transmiterea către spectator a ideii piesei în primul rînd prin intermediul actorului".

● MONI GHELERTER :

„Printre cele mai interesante realizări regizorale ale stagiunii, mă bucur să consemnez spectacolele cu piese originale".

Regizorul Moni Ghelerter *și-a început cuvîntul subliniind însemnătatea seminarului. Totodată, el a arătat că socotește necesar ca analiza activității teatrului pusă în discuția seminarului să fie mai amplă și să pătrundă în toate domeniile muncii teatrale : secretariat literar, evoluția actorilor ș.a.m.d. În acest sens, vorbitorul a criticat referatul prezentat de colectivul Teatrului „Lucia Sturdza Bulandra" :*

„Acesta mai mult ridică probleme decît le discută. Examinarea activității unui teatru trebuie să stăruie asupra dificultăților întîmpinate în muncă. Important e să aflăm cum au fost ele înlăturate, ce metode s-au folosit, să cunoaștem tot ceea ce poate constitui un exemplu pentru alte teatre".

În continuare, regizorul s-a concentrat asupra unor probleme generale :

„Referatul discută responsabilitatea regizorului față de teatru. Este un capitol la care mai avem încă multe de făcut. În toate teatrele există mai mulți regizori și fiecare dintre ei e dornic să obțină succese, dar nu știu dacă toți doresc la fel de mult ca teatrul lor să se afirme, chiar dacă ei nu semnează toate spectacolele. La Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra" s-a pus de multe ori această problemă și aici trebuie să discutăm în principal despre asta. Trebuie să ne ajutăm între noi, să găsim căile cele mai nimerite pentru a colabora.

Referindu-mă la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra", aş vrea să vorbesc şi despre unele deficienţe ivite în distribuirea actorilor. În această privinţă, fiecare dintre noi poate să greşească. Liviu Ciulei este o personalitate stufoasă. Asta înseamnă şi bogăţie, dar şi, uneori, lipsă de alegere. El are idei multe şi interesante, dar nu ştie întotdeauna să le folosească pe cele mai utile spectacolului. Cîteodată apelează la interpreţi care îi umbresc realizările. Mie mi-au plăcut foarte mult unele spectacole regizate de el. *Cum vă place* este una dintre cele mai bune montări din ultima vreme. Acest spectacol, interesant din punct de vedere regizoral, este mai slab ca interpretare actoricească. Aici apar deficienţe nu numai în realizarea rolurilor secundare, ci şi în interpretarea rolului principal. Şi este păcat, fiindcă se putea ajunge la un rezultat mai bun".

Vorbitorul s-a oprit apoi la munca teatrelor în promovarea dramaturgiei originale, consemnînd printre cele mai bune realizări ale stagiunii în curs spectacolele cu piese originale realizate de tinerii regizori.

„Printre cele mai interesante realizări regizorale ale stagiunii, mă bucur să consemnez spectacolele cu piese originale. Eu am mai spus de multe ori că satisfacţiile cele mai mari în cariera mea au fost atunci cînd am avut prilejul să pun în scenă piese originale. M-am bucurat din plin atunci cînd regizorii noştri au pus în scenă nu *Orfeu în infern*, care a fost realizat foarte bine la New York, ci piese originale, ca de pildă : *De n-ar fi iubirile*, pe care Radu Penciulescu a pus-o în scenă cu foarte bune rezultate. Este bine să se pună în scenă la cît mai multe teatre spectacole cu piese ca : *De n-ar fi iubirile, Costache şi viaţa interioară, Îndrăzneala*. Cu asemenea piese se pot realiza spectacole originale şi acesta este un motiv de mare bucurie pentru noi.

Totodată, trebuie să spun, şi aceasta ca o apreciere personală, că autorii noştri dramatici trebuie să fie siguri că noi iubim ceea ce fac ei şi că dorim sincer să avem la îndemînă piese cu un conţinut profund şi într-o formă artistică ridicată, pe care să le slujim cu toată abnegaţia atît noi regizorii, cît şi actorii".

Subliniind valoarea căutărilor şi experienţelor efectuate de tineri, regizorul şi-a expus punctul de vedere şi în problema perpetuării unor tradiţii pe care le consideră valoroase :

„Publicul, şi mai ales tineretul, trebuie să vadă pe scenele marilor teatre pe actorii de valoare, care au consacrat unele roluri. Cred că nu trebuie să renunţăm la acele forme clasice de interpretare care şi-au dovedit viabilitatea, şi cred că trebuie să păstrăm şi în unele noi montări caracterul vechilor spectacole consacrate — de pildă, în ce priveşte spectacolele Caragiale. Socotesc că publicul ar aplauda şi acum mult şi cu căldură pe Ion Manu, Elvira Godeanu şi Radu Beligan în marile lor creaţii din repertoriul caragialean. Consider că este o greşeală faptul că jucăm astăzi aceste spectacole fără a mai avea pe cei mai buni interpreţi în rolurile principale".

● MIHAI DIMIU :

„O problemă încă deschisă : unitatea stilistică a spectacolului".

Mihai Dimiu, *regizor la Teatrul Muncitoresc C.F.R., a insistat în luarea sa de cuvînt asupra spectacolului* Un strugure în soare, *pentru a deschide o discuţie mai amplă asupra direcţiei principale a repertoriului, pe care, după părerea sa, o poate da numai dramaturgia originală contemporană.*

„În cele ce voi spune mă voi referi la unul dintre spectacolele actuale ale Teatrului „Lucia Sturdza Bulandra", şi anume *Un strugure în soare*. Mă voi feri să fac o „cronică" a spectacolului — criticii dramatici au făcut-o şi o pot face cu mult mai bine. Mă voi mărgini la cîteva consideraţii asupra profesiei noastre.

Cu toţii cunoaştem piesa Lorrainei Hansberry şi problematica ei, aşa că nu insist. Colectivul teatrului e antrenat pentru asemenea texte care reflectă, de pe poziţii progresiste, modul de viaţă american : *Omul care aduce ploaie, Moartea unui comis-voiajor, Menajeria de sticlă*, şi, mai recent, piesa sovietică *Al patrulea* sînt succese sau chiar mari succese ale colectivului.

Asta ne bucură, de bună seamă. Intervine însă aci o problemă legată de felul în care regizorii Teatrului „Lucia Sturdza Bulandra" își valorifică repertoriul : privind îndărăt peste ultimele stagiuni, notăm montări foarte apreciate cu piesele *Moartea unui comis-voiajor, Sfînta Ioana, Mamouret, Menajeria de sticlă.* Toate acestea au intrat în repertoriul permanent — le poți vedea și azi. Foarte bine. Dar ce titluri romînești realizate în aceeași perioadă mai dăinuie pe afiș ? Unul singur — *Tache, Ianke și Cadîr.* Nici o altă piesă originală dintre cele două războaie. Nici o piesă clasică romînească. Și, ceea ce-i și mai reprobabil, nici o piesă contemporană de a noastră. Nu mai putem spune „foarte bine". Dimpotrivă.

Să urmărim, de pildă, spectacolele cu piesele romînești în ultimele stagiuni. *Passacaglia* și *Dacă vei fi întrebat* se remarcă. *Întoarcerea* a fost un spectacol mediocru. *Rustica* — de-a dreptul slab. *Camera fierbinte* am suportat-o cu toții acum cîteva zile : greu am putut rezista pînă la ultima cortină. Pare paradoxal că o piesă cu o tematică atît de intens contemporană să poată da naștere unui spectacol atît de plictisitor. Se poate răspunde că autorul nu a avîntat lucrarea sa pînă la nivelul temei; atunci de ce s-a jucat piesa înainte de a fi fost ridicată — prin colaborare cu regizorul, cu secretariatul literar — la nivelul corespunzător ? Un spectacol cu bune calități înscrie *Costache și viața interioară.* Din păcate, nici acesta nu pare să fie spectacolul „memorabil" de care vorbeau concluziile seminarului trecut.

Asta în ceea ce privește dramaturgia noastră contemporană. Cît despre valorificarea moștenirii noastre culturale, nu putem spune nici un cuvînt, fiindcă, pur și simplu, în acești ultimi ani, Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra" nu a înregistrat nici o premieră din acest domeniu. Adică un cuvînt s-ar putea spune, dar n-ar fi prea agreabil...

Părerilor noastre li se poate eventual replica : e firesc să recoltăm succese mai mari cu piesele occidentale, fiindcă ele sînt produsul unei întregi jumătăți de glob, din care alegem numai capodoperele unor maeștri consacrați, pe cînd în repertoriul romînesc contemporan includem și încercările unor debutanți, ale unor scriitori care promit să devină notabili, dar încă n-au devenit, și tocmai îi sprijinim să suie primele trepte.

Atunci cum pot trăi însă unele teatre în special de pe urma izbînzilor repurtate cu piese romînești — și e vorba de teatre bucureștene care, în foarte scurt timp, s-au impus pe primele locuri ? Teatrul de Comedie se reazemă continuu, alături de *Șvejk,* în special pe *Celebrul 702* și pe *Prietena mea Pix.* Teatrul Tineretului a obținut izbînzi netăgăduite cu *Prima întîlnire,* dar și cu *Marele fluviu își adună apele* și *De n-ar fi iubirile.* În sfîrșit, presa și publicul au consacrat Teatrul Regional București pe baza a trei succese, toate obținute cu piese romînești ; spectacolul-coupé Alecsandri, *Îndrăzneala* și *Mielul turbat.*

Un exemplu concludent îl poate oferi chiar Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra". Să ne amintim ce merite deosebite a avut în trecut promovînd dramaturgia romînească : cu cîtă luptă, dar cu cîtă strălucire a dat naștere unui nou dramaturg prin mult dezbătuta *Lumina de la Ulmi* a lui Horia Lovinescu ! Mai multe piese ale Luciei Demetrius și-au găsit pe scena Teatrului „Lucia Sturdza Bulandra" cea mai bună interpretare din țară ; la vremea sa, *Oameni de azi* a fost un spectacol de răscruce. Dar astăzi nu se mai vorbește de proaspete victorii de acest fel. Credem că regizorii Teatrului „Lucia Sturdza Bulandra" ne rămîn datori cu spectacolele romînești la nivelul lor și al tradiției teatrului din care fac parte.

Dacă privim puțin mai îndeaproape folosirea și creșterea actorilor de către regizorii Teatrului „Lucia Sturdza Bulandra", în afara remarcabilelor realizări ale Beatei Fredanov în *Un strugure în soare* și *Al patrulea,* de a lui Septimiu Sever în *Al patrulea* (poate una dintre cele mai bune interpretări ale sale) și de a lui Liviu Ciulei, deosebit de valoroasă, din *Copiii soarelui,* observăm și o sumă de scăderi în valorificarea actorilor de către regizorii teatrului. De ce trebuie să mergem la Teatrul de Comedie spre a-l vedea acolo pe maestrul Cazaban într-o nouă realizare (mă refer la *Procesul domnului Caragiale)* ? De ce, în ultimul timp, sîntem văduviți de prezența lui Fory Etterle, George Măruță, Ion Manta, Ionescu Gion ? Ce îi îndeamnă pe unii dintre ei să părăsească teatrul, așa cum, în ultimul timp, au vrut să plece sau au acceptat să plece Ștefan Ciubotărașu, Vasilica Tastaman, Gilda Marinescu și regretatul Benedict Dabija — oare nu faptul că s-au simțit neglijați ? De ce nu e mai bine valorificată o actriță atît de înzestrată ca Clody Bertola — eminenta protagonistă din *Omul care aduce ploaie* și din *Moartea unui comis-voiajor,* care, lipsită de atenția regizorilor, și-a construit de una singură rolul din *Copiii soarelui,* ieșind din stilul spectacolului, conturînd o apariție Dickens în ambianță rusească ?

Nepotrivit distribuită în *Cum vă place*, singure talentul, sensibilitatea și măiestria nu reușesc să-i compenseze datele prin care e depărtată de Rozalinda, și de aceea te surprinde să o vezi evoluînd stîngaci pe o actriță care de obicei stăpînește scena.

Tot regizorilor li se poate reproșa că Marius Peppino din *Al patrulea* îl copiază pe Marius Peppino din *Moartea unui comis-voiajor* — și rolurile sînt asemănătoare —, iar Rebengiuc se repetă uneori în *Un strugure în soare* cu lucruri din *Moartea unui comis-voiajor* (de exemplu povestirea plimbării lui Walter Younger și povestirea lui Biff către Happy la începutul actului I). Și pentru că a venit vorba despre Rebengiuc, trebuie să notăm cu mulțumire că se menține în primele rînduri ale generației (excelînd în *Cum vă place*, bun în *Un strugure în soare* și în *Copiii soarelui)*. Consemnăm de asemenea calitatea categorică demonstrată de George Oancea în *Copiii soarelui*. Nu înțelegem de ce direcția teatrului nu s-a ocupat să găsească înlocuitoare Vasilicăi Tastaman și Gildei Marinescu, plecate din teatru ; deocamdată, toate rolurile principale apasă pe umerii unei singure actrițe, Lucia Mara, distribuită și acolo unde trebuie *(Pîine și trandafiri, Cred în tine)*, și acolo unde nu face față *(Costache și viața interioară)*. Generației tinere i se integrează și cei tineri ca elan și ca vîrstă, dar ajunși la maturitate artistică, ca Ileana Predescu, George Carabin (pășind cu dreptul și în regie), Octavian Cotescu, Gh. Ghițulescu, Dinu Dumitrescu. Îți dă o mare bucurie faptul că la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra“ actorii au deprins de la ei înșiși și de la regizori o meserie solidă, că alcătuiesc un colectiv omogen, bazat pe o înțelegere contemporană a teatrului. Colectivul Teatrului „Lucia Sturdza Bulandra“ abordează un stil suplu, sincer și simplu, fără a cădea în simplism, în cotidian — așa cum se întîmplase la fostul studio Nottara — fără a se ajunge să se vorbească ca în stația de tramvai. *Un strugure în soare* — ca și cele mai multe din spectacolele acestui teatru — aduce pe scenă normele de conduită zilnică ridicate la rang de expresiv, așa cum cere Boiagiev în „Teatralitate și adevăr“.

Lucian Pintilie a folosit pentru spectacol veșmîntul cerut de text, mergînd după genul și particularitățile respective. Lucrul acesta se vede chiar de la decor : dacă, pînă nu de mult, orice decor în două dimensiuni era socotit de-a dreptul formalist, astăzi se cade adesea în cealaltă extremă — tot ceea ce nu se rezumă la un panou azvîrlit în mijlocul scenei transformate în teren viran și întunecos e socotit naturalist, sau, în cel mai bun caz, învechit. Am auzit voci spunînd că decorul de la *Un strugure în soare* ar fi naturalist, după cum unii pretind că întreg spectacolul lui Pintilie ar fi naturalist. Mă ridic împotriva acestor afirmații ale căror ecouri au apărut și în unele cronici. Nu putem considera naturalism tot ce seamănă cu viața.

Poți face un spectacol regretabil de naturalist chiar în perdele și decor abstractizat. Noi socotim naturalism o percepere fără scînteie a realității, fără relief, fără adîncime, fără sens director ; așa cum *Dacă vei fi întrebat* realizat de Marius Oniceanu la Brașov era naturalist nu pentru că niște actori apăreau cu sînge pe față ca în măcelăria lui Antoine, ci fiindcă spectacolul rămînea mereu plat, chipurile respectînd realul, necutezînd să se ridice peste constatare, neîndrăznind să ia poziție. La fel păcătuiește și spectacolul *Chef domnesc* de la Teatrul din Sfîntu Gheorghe. Slugărnicia față de cotidian, față de moderație, automulțumirea conservatoare, care se îngrozește de tot ceea ce este răspicat, revoluționar, acceptînd nediferențiat orice formă — acesta este naturalismul. Pentru el, esența lumii se reduce la o aglomerare vraiște de lucruri, deopotrivă de puțin însemnate. Spectacolele naturaliste sînt orizontale, incapabile să dezvăluie esențe, contradicții, tendințe ale dezvoltării, spectacole în care totul are aceeași importanță.

Din fericire, în teatrul nostru actual, strădania unanimă spre calitate a făcut ca acești copii miopi și bolnavi de lingoare să fie din ce în ce mai rari.

O problemă care rămîne însă deschisă e aceea a unității stilistice a spectacolului. De multe ori mai sînt unii factori creatori care trag spre naturalism și învechit — și nu ne referim numai la decor. Iată, de pildă, sonorizarea. Persistă plăcerea de a auzi o presupusă limuzină modernă huruind în difuzor la plecare ca un tanc din 1917, iar opririle sînt, invariabil, cu frînă bruscă și scrîșnit de cauciucuri. Efecte de greieri și brotăcei fac deliciul regizorilor noștri. Pentru *Îndrăzneala* am colecționat zile întregi mugete de vacă și hămăituri de zăvozi autohtoni, pentru ca revelația inconsecvenței stilistice s-o am din fericire înaintea premierei, cînd în cincisprezece secunde am șters banda trudită cincisprezece zile. Cred că nu am greșit nici cînd la *Romagnola* nu am folosit nici zgomot de tractor, nici bubuituri de tun, nici zgomote aievea de vînt, ci transpunerea lor muzicală, procedeu pe care îl aprob din plin și la felul în care a înțeles sonorizarea Radu Penciulescu la *De n-ar fi iubirile*. Nu trebuie înțeles că la alte piese nu voi folosi procedeele refuzate acum, dar voi căuta să fiu mereu în ton cu piesa. Nu mă ridic împotriva unui procedeu în sine, ci a unui procedeu neadecvat. Un alt exemplu de dezechilibru provocat de tente naturaliste apare atunci cînd jocul actorilor rămîne la vechile mijloace. La *Flori vii* — o experiență nereușită chiar în această stagiune — mi-am surprins după premieră un făgaș naturalist pe care îndrumasem vorbirea actorilor, în discrepanță cu concepția generală. Exemplele se pot multiplica. De aceea cred că Pintilie nu a făcut naturalism și nu a greșit alegînd această cheie și nu alta, spre a descifra spectacolul. Mi se pare că a ales o bună cale de exprimare a ideilor, a exprimat conținutul cu claritate și convingere, pornind de la o idee de bază, mai clar decît, să zicem, *Cum vă place* al mult înzestratului Liviu Ciulei, montare în care ideea de bază nu apare limpede. De aceea, în acel spectacol mi-au apărut lucruri de certă valoare alături de părți confuze, însuși doritul lui caracter popular părîndu-mi-se înăbușit sub aspecte uneori chiar pedante. Pentru mine, prototipuri de spectacol popular sînt : *Șvejk* (regia Giurchescu), *Baia* (regia Horea Popescu), *Mielul turbat*, *Millo, director* (regia Dinu Cernescu) — înțelegere spre care am tins și eu cu *Îndrăzneala*, la Teatrul Regional București.

Regizorii de la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra", militînd combativ pentru ideile cele mai avansate, de pe pozițiile cele mai avansate, folosind creator multitudinea de forme de expresie artistică pe care le oferă realismul socialist, vor înregistra succese din ce în ce mai mari".

● DINU CERNESCU :

„Alegerea repertoriului, tratarea lui și stilul de joc conturează profilul unui teatru".

„Vreau să-mi exprim nedumerirea față de discutarea celor șase spectacole ale Teatrului „Lucia Sturdza Bulandra". Mă întreb, în ipoteza că ar fi considerate cele mai reprezentative pentru această stagiune, de ce nu s-au pus în discuție și excelentul *Șvejk* (Teatrul de Comedie), *De n-ar fi iubirile* (Teatrul Tineretului), *Îndrăzneala* (Teatrul Regional București), *Procesul domnului Caragiale* (Teatrul de Comedie) — spectacole demne de a fi luate în discuție.

M-am întrebat, în ipoteza că am căuta exemple negative, de ce n-am discuta *Macbeth* la Teatrul Național „I. L. Caragiale", spectacol ce poate servi din plin pentru o discuție sinceră, principială și tovărășească. Mi s-a spus că aceste spectacole sînt un punct de plecare pentru discuțiile noastre. Mă conformez : voi discuta principala problemă care, după părerea mea, a fost ridicată aici — aceea a profilului propriu unui teatru sau, în cazul de față, a lipsei de profil a Teatrului „Lucia Sturdza Bulandra".

Fiecare teatru are unul, doi, trei sau mai mulți regizori, fiecare cu personalitatea sa, mai mult sau mai puțin marcantă. În ciuda caracterului aparent divergent al personalităților individuale, momentele de înflorire teatrală au fost întotdeauna marcate de precizarea riguroasă a mai multor colective teatrale, fiecare cu un profil propriu, bine conturat. În țara noastră, la ora actuală, există mai mult ca oricînd condiții optime de a crea. Totuși, îmi permit să spun, una dintre rămînerile în urmă ale mișcării noastre teatrale o constituie tocmai imprecizia, neconturarea unor profiluri proprii, la majoritatea teatrelor noastre. Excepție fac Teatrul de Comedie (care, după părerea mea, se situează în fruntea mișcării noastre teatrale), Teatrul Tineretului și Teatrul Regional București (care s-a străduit să-și găsească și — o spun fără falsă modestie — și-a găsit un profil propriu, diferit de cel al Teatrului de Comedie sau al Teatrului Tineretului, fără a se arăta însă cu nimic mai prejos decît acestea).

În general, alegerea repertoriului, tratarea lui și stilul de joc conturează profilul unui teatru.

În ansamblu, repertoriul Teatrului „Lucia Sturdza Bulandra" este variat. Nu vreau să intru în amănunte ; consider că tovarășul Mihai Dimiu, antevorbitorul meu, a atacat punctul nodal al repertoriului Teatrului „Lucia Sturdza Bulandra". Acest repertoriu este un repertoriu aparent variat care rămîne însă în urmă în ce privește promovarea dramaturgiei originale.

Am văzut spectacolele *Al patrulea, Costache și viața interioară, Un strugure în soare, Cum vă place, Camera fierbinte.* În aceste spectacole se ridică problema conlucrării între creatori. Această problemă mi se pare că se pune aici nu atît pe plan meșteșugăresc, cît — îmi permit să spun — pe plan etic. Am simțit, adică, vizionînd aceste spectacole, că nu există o unitate de vederi, de principii, între regizorii teatrului respectiv. Am avut impresia că spectacolele nu se leagă între ele, că sînt individualist tratate, că nu au la bază o comuniune de idei. Mai repede se „leagă" spectacolele *Al patrulea* și *Cum vă place,* decît *Un strugure în soare* și *Camera fierbinte.*

Pentru că am pomenit de *Camera fierbinte,* îmi permit o paranteză. După mine, spectacolul respectiv ne pune în față problema falsului contemporan. Nu este suficient să enunțăm cuvinte și fraze proprii unui moment istoric pentru a ne plasa în acel moment istoric, ci este vorba de a aborda problema respectivă la *modul* contemporan respectiv ; cu alte cuvinte, nu este suficient să spunem cosmos pentru a fi contemporani, nu este suficient să discutăm despre atomiști pentru a ne plasa în problematica cea mai acută a vremurilor noastre. Putem foarte bine să spunem și Oedip și să fim contemporani. Totul este modul cum punem problema. De aceea mi s-a părut sterp spectacolul cu *Camera fierbinte.* În el se enunță niște idei și acțiuni întîlnite peste tot ; totuși, ele nu ajung la noi, pentru că nu ne emoționează, nu trec rampa. Felul cum se pun problemele — plat, neinteresant — ne împiedică să vibrăm la problemele importante de pe scenă.

Revenind la profilul teatrului, cred că lucrul cel mai important pentru obținerea unui stil propriu într-un teatru este comuniunea de idei. Am pus în scenă spectacole la Craiova, la Galați, la Teatrul pentru Tineret și Copii ; n-am făcut însă altceva decît să fiu un „punător în scenă" ; nu am fost regizor — regizor ești doar atunci cînd te dedici unui teatru, realizărilor lui.

Cred că împreună cu Vlad Mugur, Mihai Dimiu și cu ceilalți colegi trebuie să ne preocupăm de tot, de la ruperea biletului pînă la marea creație a actorului, să gîndim împreună și nu individual. Numai atunci un teatru poate să-și dobîndească un profil propriu.

Teatrul de Comedie este un exemplu în această privință. Personal, am asistat la niște repetiții ale acestui teatru. Fie că era un spectacol al lui Giurchescu, fie unul al lui Esrig ori al altuia, toți membrii colectivului, începînd cu directorul, erau de față la mai toate repetițiile. Așa, într-adevăr, spectacolul devenea rodul muncii întregului colectiv, fără să se scadă cu nimic meritul regizorului care semna spectacolul respectiv.

Scenă din „Camera fierbinte" de Al. I. Ștefănescu — Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra"

Vreau să observ că la noi există mai multe generaţii de regizori, dar nu există — şi aceasta e interesant — luptă între generaţii, ci doar o puternică forţă care uneşte între ele generaţiile ce gîndesc la fel. Există însă din plin lupta între vechi şi nou, fiindcă nu orice tînăr este şi nou ; avem şi «tineri bătrîni»".

● LIVIU CIULEI:

„Unitatea stilistică a teatrului este determinată în primul rînd de unitatea colectivului regizoral".

Liviu Ciulei *şi-a început cuvîntul recunoscînd justeţea criticilor aduse referatului prezentat de regizorii Teatrului „Lucia Sturdza Bulandra" în legătură cu aşa-zisa deplină unitate artistică a directorilor de scenă din acest colectiv.*

„Nu aş vrea însă să neg integral ceea ce afirma în sensul acesta referatul, deoarece o unitate interpretativă există cu siguranţă în teatrul nostru, chiar dacă la o analiză mai atentă putem diferenţia un interpret de altul. Nu putem neglija sau nega şcoala realistă de joc a teatrului nostru, şcoală generată în primul rînd de activitatea regretatei actriţe Lucia Sturdza Bulandra şi de marii actori ai teatrului, ca Jules Cazaban. Unul dintre cei care au contribuit la formarea stilului realist al teatrului nostru este actorul Ştefan Ciubotăraşu, care nu mai lucrează azi în formaţia teatrului nostru, dar a cărui influenţă fericită — un stil interpretativ într-adevăd realist, în sensul cel mai adînc al cuvîntului — a însemnat o şcoală pentru tineretul nostru. Totuşi, teatrul nostru nu are un profil bine determinat, şi faptul acesta nu se datoreşte atît lipsei de preocupare a direcţiei teatrului sau membrilor colectivului cît modului în care a evoluat teatrul. El a crescut ca o grădină în care au lucrat mulţi oameni, fiecare îngrijindu-şi pătratul de flori, printr-un fel de juxtapunere, de creştere în etape paralele, dar din această muncă a lipsit ideea principală, călăuzitoare, care să determine formarea şi dezvoltarea colectivului. Exemplific uşor această afirmaţie alăturîndu-mă în totul punctului de vedere exprimat de regizorul Dinu Cernescu, care a spus, pe drept cuvînt, că Teatrul de Comedie este cel mai gîndit teatru al nostru, are un profil bine determinat şi se dezvoltă nu prin juxtapunere, ci conturat de la început pe o anumită linie. Salut călduros înfiinţarea acestui teatru, apariţia lui ca colectiv artistic întemeiat pe adevărate principii de creaţie".

În continuare, vorbitorul a arătat că în Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra" s-au manifestat în ultima vreme două stiluri regizorale, aşa cum s-a arătat mai limpede în spectacolele Al patrulea *şi* Copiii soarelui, *aceste stiluri, după părerea sa, fiind în funcţie şi de actorii distribuiţi în cele două piese, ei deosebindu-se după modalitatea „exterioară şi interioară" de interpretare.*

„Unitatea stilistică a teatrului — *a continuat Liviu Ciulei* — este determinată, în primul rînd, de unitatea colectivului regizoral. Aceasta ar trebui să existe în fiecare teatru şi să fie de nezdruncinat. În această privinţă, la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra" s-a manifestat un fel de tendinţă mic-burgheză, fiecare acceptînd tacit ce fac ceilalţi, într-o atitudine de rezervă. Apoi au început unele discuţii. Regizorul Olteanu a arătat că nu vrea să urmeze experienţele lui Ciulei ş.a.m.d. Cred că această problemă ar trebui soluţionată pe viitor în teatrul nostru. Ar trebui să creăm un colectiv în care să existe o reală colaborare. Aş propune ca şi conducerea noastră să reflecteze asupra acestui lucru şi să ne ajute să devenim un teatru caracteristic, aşa cum e, de pildă, Teatrul „Maxim Gorki" din Leningrad. Poate că acolo este vorba de o personalitate marcantă, care determină personalitatea teatrului, şi pe care noi n-o avem, dar nu trebuie să uităm că aproape fiecare teatru sovietic are un caracter bine determinat".

Vorbitorul a abordat de asemenea unele probleme ale criticii teatrale, declarîndu-se in dezacord cu cronicile publicate în revista „Teatrul" la spectacolele Cum vă place, Un strugure în soare, Al patrulea *şi* Secunda 58.

În încheiere, Liviu Ciulei a arătat argumentele sale în distribuirea actriţei Clody Bertola în rolul Rozalinda din Cum vă place.

● LUCIAN GIURCHESCU:

„Fiecăruia dintre noi i se cere o exigență sporită față de propria sa creație, față de adevărata sau falsa inovație, față de tentația drumului bătut..."

În continuarea dezbaterilor a vorbit regizorul Lucian Giurchescu *de la Teatrul de Comedie, care a analizat, printre altele, raporturile de colaborare ale regizorilor din același colectiv teatral.*

„Referatul Teatrului „Lucia Sturdza Bulandra" s-a rezumat la o serie de generalități, pe care le putea expune, în numele oricărui teatru din țară, oricare dintre participanții la Seminar. Încercați să schimbați Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra" cu Teatrul de Stat X sau Y, numele Ciulei, Pintilie, Negreanu, Olteanu cu numele altor patru regizori, și rezultatul va fi același.

«Ne animă o idee comună (citez din memorie), pornim de la o platformă ideologică unitară, vrem să fim un colectiv unit, promovăm dramaturgia originală, ne ajutăm reciproc etc. etc.». Credem oare că asta este specific numai Teatrului „Lucia Sturdza Bulandra", sau e vorba de postulate ce stau la baza întregii noastre mișcări teatrale ? Le realizăm într-o măsură mai mare sau mai mică, și, în fond, *felul* în care cei de la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra" ajung sau nu la concretizarea adevărurilor enunțate în referat ne interesa.

Tovarășul Ciulei ne demonstrează azi, însă, că deosebirile de vederi dintre regizorii Teatrului „Lucia Sturdza Bulandra" sînt mult mai profunde. Ar fi fost de dorit ca referatul însuși să expună aceste puncte de vedere diferite. Pentru noi era folositor, deoarece nu arareori constatăm la multe teatre din țară că părerea regizorilor ajunși întîmplător să lucreze în aceeași instituție diferă substanțial. Ciulei dădea ca exemplu Teatrul de Comedie, un teatru cu un stil unitar, care se situează în fruntea mișcării teatrale romînești, care dovedește o orientare creatoare, atît din punct de vedere ideologic, cît și ca organizare. Am impresia că Liviu Ciulei are dreptate.

Teatrul de Comedie are un director pe care nu trebuie să vi-l prezint eu — l-au prezentat cele două stagiuni —, doi regizori care, pare-se, lucrează mulțumitor, și un colectiv de actori excelenți. Dar un colectiv mai restrîns, care a fost gîndit tocmai pe necesitățile teatrului. Credeți-mă, un asemenea colectiv prezintă nenumărate avantaje și, în primul rînd, acela că e posibilă realizarea unei platforme comune de gîndire a fenomenului teatral, și asta cu ajutorul unor discuții organizate sau ad-hoc, la care participă marea majoritate a colectivului. La fel cum în producția teatrului sînt angrenați cu sarcini majore aproape toți actorii — și acesta este un „amănunt" care trage serios în balanță, cînd discutăm despre atmosferă sau, pur și simplu, despre atmosfera creatoare.

Referentul a vorbit apoi despre munca de colaborare cu autorii. Și a amintit, printre altele, de piesa lui Al. I. Ștefănescu *Camera fierbinte*.

Vreau să-mi exprim o nedumerire: crede cineva că textul permitea un spectacol mai bun ? Că teatrul, prin intermediul regizorului și al actorilor, nu a făcut tot ce i se putea pretinde ? Piesa mi s-a părut foarte tristă. De mulți ani nu am simțit o asemenea greutate de a rămîne în sală pînă la sfîrșit. Nu pot crede că în felul acesta servim dramaturgia originală. Și-mi permit să fac acest reproș teatrului care ne-a dat anul acesta *Costache și viața interioară* și a promovat în decursul stagiunilor trecute dramaturgia de calitate a Luciei Demetrius, a lui Horia Lovinescu, Dorel Dorian, Titus Popovici, Paul Everac și alții.

Dacă nu vom respinge noi piesele slabe, cenușii, neinteresante, o va face, fără îndoială, publicul. Și autorilor cărora le place să scuze un insucces printr-o pretinsă neaderență a spectatorului față de piesa romînească îmi permit să le reamintesc exemplul Teatrului de Comedie, unde, în mai puțin de două stagiuni, *Celebrul 702* s-a jucat de aproape 300 — da, 300 ! — de ori, *Prietena mea Pix* de peste 100 de ori, *Mi se pare romantic* (într-o singură stagiune) de peste 60 de ori și seria lor continuă.

Aș vrea să profit de o inspirată invitație a referatului și să abordez cîteva chestiuni care nu sînt strîns legate de analizarea activității Teatrului „Lucia Sturdza Bulandra".

Constantin Codrescu (Radu Andone) şi Leopoldina Bălănuţă (Jana Mincu) în „De n-ar fi iubirile..." de Dorel Dorian — Teatrul Tineretului

Tovarăşii Liviu Ciulei, Mihai Dimiu, Dinu Cernescu au vorbit aici de tendinţele care există în regia romînească, despre lupta pentru o inovaţie reală şi nu falsă, despre diverse moduri de a înţelege fenomenul teatral. Mi se pare demn de semnalat începutul cristalizării unor stiluri diverse în cadrul aceleiaşi metode. Dacă n-aş lua decît două exemple, de început de drum, cred, totuşi, că aş putea concretiza oarecum cele afirmate mai sus.

La Radu Penciulescu, de exemplu, în *Secunda 58*, *Prietena mea Pix* şi *De n-ar fi iubirile* există o tendinţă de economie a mijloacelor exterioare, de economie a mijloacelor de expresie actoriceşti, regizorale şi scenografice care nu înseamnă lipsă de fantezie, ci punerea unui accent deosebit pe ritmul interior al actorului, pe permanenţa şi continuitatea acestui ritm.

Pe de altă parte, Dinu Cernescu, la Teatrul Regional Bucureşti, în spectacolul Alecsandri şi în noua versiune a *Mielului turbat* foloseşte la maximum toate mijloacele de exteriorizare a unui sentiment, a unei idei, fără însă, cu foarte mici excepţii, să cadă în exhibiţii.

Desigur, s-ar putea obiecta diferenţa structurală dintre cele două grupe de piese. Să nu uităm însă că *Prietena mea Pix* e şi ea o comedie, mai altfel, desigur, totuşi comedie, şi că însăşi aderenţa unui regizor la un anume gen de producţii dramatice e definitoare pentru căutările sale, pentru concretizarea unor tendinţe care cu anii îi vor conferi un stil propriu.

Şi acum, vrînd nevrînd, vorbind de inovaţie, de căutări creatoare, ajungem să vorbim şi de modă şi în special de pericolul modei.

Existenţa unor tendinţe diferite de înscenare, a unor (şi din fericire «unor» este egal cu «multe») spectacole reuşite, dar lucrate în stiluri diferite, face din ce în ce mai dificilă apariţia unei mode unice, generatoare de epigonism trist şi închistant. «Stasul» de înscenare dispărînd, fiecăruia dintre noi i se cere o exigenţă sporită faţă de propria sa creaţie, faţă de adevărata sau falsa inovaţie, faţă de tentaţia drumului bătut, lin dar sterp.

De asemenea, în faţa criticii se pun noi sarcini, şi, după părerea mea, în primul rînd aceea de a judeca creaţia regizorilor în mers, pe parcurs, pentru a depista elementele apărute într-o suită de spectacole şi care pot da «stilul personal», explicînd mult mai concludent urcuşurile şi coborîşurile fiecăruia dintre noi. (Asta nu vrea să însemne un apel la indulgenţă, ci, dimpotrivă, ferirea cronicarilor de «modă», de entuziasm exagerat sau crize de pesimism, ca urmare a unei căderi.)

În acest seminar, discuţiile s-au purtat aproape exclusiv în jurul teatrelor din Bucureşti. Şi în Bucureşti, ca şi în provincie, există şi teatre mai bune şi teatre mai puţin bune.

Oare n-ar fi cazul să ne cunoaştem ceva mai bine ? Eu cred că există posibilităţi şi că acest lucru este deosebit de necesar pentru etapa actuală — un contact între teatrele din Bucureşti şi cele din provincie. Contactul continuu cu presa centrală, «concurenţa» cu 10—12 teatre, posibilă în Bucureşti, va ridica exigenţa faţă de propriile producţii şi va ajuta în acelaşi timp la cunoaşterea pe plan republican a adevăratelor talente din regiuni şi la coborîrea de pe socluri a falselor vedete locale.

Aş propune ca, aşa cum se organizează concursuri ale tineretului, decade ale dramaturgiei originale etc. să se organizeze un teatru permanent al ansamblurilor din regiuni, în care să joace echipe ale teatrelor din ţară".

● ANDREI BĂLEANU :

> „S-a stabilit în mişcarea noastră teatrală un etalon superior de care trebuie să se ţină seamă. Ca să faci astăzi, la noi, teatru, trebuie să depui din ce în ce mai multă gîndire creatoare. E o întrecere care obligă !".

Vorbitorul a început prin a releva apariţia unei serii de fenomene noi în mişcarea noastră teatrală.

„În decursul unei singure stagiuni, avem un şir întreg de spectacole originale puse în scenă în stiluri diferite, atît de regizori cu experienţă, cît şi de o întreagă generaţie de regizori tineri, de la Giurchescu şi Esrig pînă la Penciulescu sau Dimiu, Pintilie, Cernescu sau Geta Vlad. Se afirmă regizori care ani de zile au stat în teatre fără să auzim prea multe despre ei, cum sînt Ion Cojar sau Ion Simionescu. Provincia se află în ofensivă : Mihai Raicu a venit în turneu de la Sibiu cu *Oceanul*, Valeriu Moisescu, de la Ploieşti, cu *De Pretore Vincenzo ;* la Cluj, I. Taub a realizat un *Celebru 702* foarte interesant şi altfel decît la Bucureşti, Radu Miron, la Craiova, un *Arturo Ui* ş.a.m.d.

Această creștere e specifică nu doar unor regizori, ci și unor teatre în ansamblul lor. S-a ivit o emulație creatoare. Prima breșă a fost Teatrul de Comedie, cu succesele sale remarcabile; apoi, Teatrul pentru Tineret și Copii a vrut și el să se arate la înălțime; Teatrul Regional București, mai de curînd înființat, s-a alăturat, la rîndul său, competiției... S-a stabilit astfel un etalon superior de care trebuie să se țină seamă. Ca să faci astăzi, la noi, teatru, trebuie să depui din ce în ce mai multă gîndire creatoare. E o întrecere care obligă!

Publicul e antrenat și el în acest proces. Cade, de pildă, prejudecata că spectatorii noștri nu gustă dramaturgia brechtiană — și publicul se bate pe bilete la *Svejk,* care nici măcar nu e cea mai bună piesă a lui Brecht, dar a fost foarte bine pusă în scenă. Constatăm că un teatru poate juca o stagiune întreagă cu săli arhipline numai piese originale. E cazul Teatrului de Comedie.

Toate acestea se reflectă și în activitatea criticii. Revista „Teatrul" publică dezbateri de creație care se întind pe mai multe numere de-a rîndul; în curînd te pomenești că vom găsi asemenea discuții și în „Contemporanul", și dacă lucrurile continuă tot așa — *a spus vorbitorul în glumă* — te întrebi, pe bună dreptate, unde vom ajunge?"

În continuare, Andrei Băleanu a spus că acest nou etalon care s-a creat pune probleme noi teatrelor. Dacă Liviu Ciulei pune în scenă la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra" piesa Cum vă place *— un spectacol căruia i se pot reproșa multe, totuși un spectacol de gîndire, de idei, menit să pună probleme spectatorului, omului de teatru — iese mai puternic în evidență faptul că, în aceeași perioadă, Naționalul bucureștean a realizat un* Macbeth *slab, cenușiu, plictisitor.*

„Colectivul Teatrului Național „I. L. Caragiale" are deci motive să se alarmeze, să se gîndească la măsurile pe care ar trebui să le ia, pentru a nu mai rămîne în urmă. Și sînt și alte lucruri care ar trebui să frămînte colectivul: de ce atîția ani de zile Cojar nu s-a remarcat ca regizor la Teatrul Național, și a fost deajuns să plece în altă parte ca să se vadă că e unul dintre tinerii noștri cei mai înzestrați? De ce Vlad Mugur — care a venit la Național ca unul dintre fruntașii recunoscuți ai generației sale — nu a avut aici realizări la fel de bune ca înainte? Nu vreau să fac aci o pledoarie unilaterală în favoarea tineretului. Lumea se întreabă de asemenea ce joacă Aura Buzescu? Sau Calboreanu? Sau Marcel Anghelescu?

Să luăm, de pildă, și un alt teatru. Mi s-a părut foarte semnificativ faptul că în discuțiile noastre de pînă acum, vorbindu-se despre multe spectacole, spunîndu-se bune și rele, nu s-a pronunțat măcar o vorbă despre Teatrul „C. Nottara". E foarte regretabil cînd despre un teatru nu se mai spun nici măcar lucruri rele. Înseamnă că el plutește în mediocritate. Consider că atît colectivul cît și conducerea acestui teatru trebuie să-și pună întrebarea: cum se face că Teatrul „C. Nottara", într-o stagiune întreagă, cu excepția — parțial — a *Ciocîrliei,* nu a înregistrat nici un real succes? Cum se face că actori ca Florin Scărlătescu, Nicolae Gărdescu și alții, plecînd din acest teatru, au avut mult mai mare succes în altă parte? Probabil că nu e vorba numai despre evoluția individuală a unui actor sau a altuia, ci despre un anumit climat care se creează în teatru, despre exigența colectivului respectiv față de sine.

Sînt convins, de pildă, că, într-un atare climat, o regizoare ca Sanda Manu ar realiza spectacole mai bune decît acea vulgară înscenare a piesei *În noaptea asta nu doarme nimeni.* Și, venind vorba despre Teatrul „C. Nottara", ne punem întrebarea: de ce regizori talentați din acest teatru se mențin adesea la un nivel mediocru și chiar submediocru? Oare nu trebuie să ne gîndim mai mult la această problemă? Ea se pune și altor teatre, și din Capitală și din regiuni, ca de pildă Teatrului Național din Cluj, care în ultimul timp nu s-a mai afirmat la nivelul corespunzător succeselor lui de altă dată.

S-a discutat aici despre problema profilului. Și în jurul ei s-au purtat dezbateri aprinse. Eu n-aș putea să definesc acum ce este profilul unui teatru, dar mi se pare că în primul rînd trebuie să ne referim la calitatea producției artistice. Această calitate — sau, dacă vreți, putem să-i spunem și profil — nu se realizează numai prin deplina concordanță a stilurilor regizorilor. Personalități artistice asemănătoare între ele sau neasemănătoare ajung să se armonizeze numai atunci cînd se integrează într-un climat creator comun și au aceleași țeluri artistice.

Mi s-a părut un lucru pozitiv faptul că personalități atît de distincte ca Liviu Ciulei și Lucian Pintilie au colaborat creator și au realizat împreună un spectacol. Înseamnă deci că regizori ce nu aparțin aceluiași stil se pot apropia între ei, și cu atît mai mult își pot găsi locul în cadrul aceluiași teatru, la fel cum Radu Penciulescu colaborează cu Ion Cojar la Teatrul pentru Tineret și Copii. Ce se întîmplă însă în unele teatre? Acolo unde nu există un climat creator prielnic pentru reunirea tuturor forțelor artistice către țeluri comune apar lipsurile și necazurile despre care vorbeam. Mă alătur și eu glasurilor care susțin — așa cum spunea Maiakovski, referindu-se la altceva — ca anumite colective artistice să fie acoperite și descoperite pe urmă din nou. Vreau să spun că însăși creșterea organizatorică a mișcării noastre teatrale pretinde nașterea unor noi colective teatrale, care să ridice etalonul artei spectacolului la un nivel superior general.

Mi se pare că se constată o rămînere în urmă a criticii noastre teatrale și în special a teoriei noastre teatrale. Problemele noi pe care le ridică realizările artistice din ultima vreme (și care toate sînt susceptibile de discuții creatoare), varietatea de stiluri regizorale care s-a făcut remarcată, necesitatea armonizării și coexistenței acestor stiluri, necesitatea de a nu pune limită fanteziei creatoare, de a nu împiedica creșterea acestui valoros proces de efervescență artistică, problema acordării acestor mijloace de expresie la conținutul înaintat de idei pe care trebuie să-l promoveze teatrele noastre — toate acestea sînt încă foarte puțin dezbătute de criticii noștri și ele nu și-au găsit reflectarea în studii teoretice de seamă, care să sprijine creația artistică. Cred că aceasta rămîne o datorie importantă a criticii dramatice, și poate ar trebui să ne gîndim într-un mod mai organizat la felul cum am putea răspunde acestei necesități vitale".

În continuare, vorbitorul s-a ocupat de unele probleme ale dramaturgiei originale.

„Fără îndoială că dramaturgia noastră e într-un progres simțitor și chiar în această stagiune s-a remarcat o creștere foarte puternică a interesului dramaturgilor pentru viața sufletească a oamenilor, pentru problemele de conștiință extrem de arzătoare în epoca noastră, pentru procesul de formare a omului nou. Acest interes al dramaturgilor a permis dezvoltarea unei evidente gîndiri creatoare și din partea regizorilor. Abordînd problema dramaturgiei aș vrea să ridic pe cea a îndrăznelii. Nu se poate contesta îndrăzneala unora dintre autorii noștri dramatici, după cum nu se poate contesta caracterul îndrăzneț al unor piese. Avem chiar o piesă, în această stagiune, care se numește *Îndrăzneala*, piesă care-și merită numele fiindcă face un pas înainte în tratarea unui domeniu inedit pentru dramaturgia noastră. Sînt însă unele piese care, abordînd probleme însemnate, se opresc la jumătatea drumului, nemulțumesc pe spectatori și pe unii dintre cei care trebuie să le pună în scenă. Mă refer și la cele două piese prezentate de Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra" și care au intrat în dezbaterea Seminarului nostru. Multe dintre aprecierile pozitive la adresa piesei *Costache și viața interioară* sînt îndreptățite, pentru că piesa ridică probleme de conștiință ale omului de azi, pune problema armonizării individului cu colectivitatea și a renunțării la individualism, la neîncrederea față de oamenii din jur, pune problema făuririi acelui colectiv pe care-l constituie societatea socialistă. Să remarcăm că dramaturgia noastră se deosebește fundamental de dramaturgia realistă din trecut: aceea ridica probleme ascuțite ale oamenilor, punea întrebări acute, dar nu reușea să le dea răspuns. Întrebările mari, discuțiile aprinse, dezbaterile se încheiau cu binecunoscutele cuvinte din finalul celor *Trei surori*: «Dacă am ști... dacă am ști...».

Dramaturgia noastră corespunde unei epoci în care viața dă răspuns întrebărilor răscolitoare, și, dîndu-le răspuns, pune în fața celor care vor să oglindească conflictele actuale o sarcină mult mai complexă. Cu alte cuvinte, conflictele se cer duse pînă la capăt, pînă la deznodămîntul lor real. *Costache și viața interioară*, ridicînd asemenea probleme, se oprește la jumătate. Ea soluționează simplist conflictul deschis, transformînd pe secretarul de partid într-un deus ex machina, care, cît ai bate din palme, reușește să-i schimbe pe cei din jur, să le spulbere necazurile, în așa fel ca la sfîrșit să poată intona cu toții, mulțumiți, „Somnoroase păsărele". Această cădere în idilism, această lipsă de curaj a autorului de a intra în analiza conflictelor mult mai profunde și mai dificile care duc spre rezolvarea finală — reintegrarea individului în societate —, această lipsă de îndrăzneală a autorului a făcut ca întregul conflict să apară cam superficial: de ce se zbuciumă atîta eroii piesei, cînd în socialism totul se rezolvă atît de simplu, cînd este suficient să ne spunem cîteva cuvinte bune pentru ca numaidecît să putem cu toții înainta ușor pe drumul neted al vieții? Dacă totul este atît de simplu, atunci, firește că drama se transformă în comedie — autorul chiar își intitulează piesa «dramă și comedie» — și eroina, care astăzi este pusă să se sinucidă, desigur că mîine este mulțumită că-și poate învăța prietena cum să facă o tortă de alune. Nu se poate discuta acest spectacol făcînd abstracție de aceste probleme și nu este vorba aici de amănunte sau de chestiuni formale — dacă apare sau nu măgarul pe scenă. Pe scenă s-a văzut apărînd și un cal în carne și oase, pe care călărea Tudor Vladimirescu. Dar, cum am spus și adineauri, nu este vorba de asemenea îndrăzneli, ci de altceva. Cred că noi trebuie să stimulăm îndrăzneala autorilor noștri dramatici, cerîndu-le o îndrăzneală de conținut și nu una de formă — și nici într-un caz deplasînd discuțiile asupra unor inovații mai mari sau mai mici, cum ar fi, de pildă, apariția unui măgar pe scenă.

Despre *Camera fierbinte* s-a spus că este o piesă plictisitoare. Noi am suportat spectacolul în numele profesiunii noastre. Care este cauza chinului ? Spectacolul încearcă să creeze tensiune dramatică între lucruri care nu se ciocnesc, și, în final, aduce o concluzie care s-ar fi putut pune de la început. Toate încercările autorului de a crea dramatism au eșuat, fiindcă conflictul este fals. Această piesă prezintă un personaj interesant, un om de știință curajos, cu idei largi, care are o invenție menită să aducă un pas înainte în tehnică, în știință ; toate cele trei acte ale piesei demonstrează însă că acest om, în ciuda calităților sale, trebuie să fie legat de mîini și de picioare și să nu poată realiza ce vrea. Toți cei care l-au împiedicat pe eroul principal să experimenteze au fost niște timorați, fiindcă pînă la sfîrșit el experimentează, experiența reușește, și se vede că omul a avut dreptate. Dar în epoca noastră sînt stimulați oamenii cu idei înaintate și dacă cineva se împotrivește stimulării unor asemenea idei înaintate, neîndoios el este un mărginit, un rutinier. Dacă vrei să arăți acest lucru, scrie o piesă în care combați mărginirea, rutina. Autorul însă, dorind să dea dreptate și eroului principal și celorlalți, greșește.

Dacă, din păcate, activitatea secției de dramaturgie a Uniunii Scriitorilor este în ultima vreme destul de moderată, este necesar cel puțin din partea noastră, la rîndul nostru interesați în dezbaterea acestor probleme, să pornim discuții mult mai ascuțite și mai exigente, atrăgînd în teatru la asemenea discuții autorii. În felul acesta, vom antrena și dramaturgia, într-o mai mare măsură, pe acea cale îndrăzneață pe care, din ce în ce mai mult, regizorii, și din ce în ce mai mult teatrele noastre pășesc în aceste zile".

A urmat la cuvînt regizorul Farkas István *de la Teatrul Maghiar de Stat din Satu-Mare, care s-a oprit cu deosebire la discutarea spectacolului* Cum vă place, *pe care l-a apreciat pentru valoarea experimentală a muncii regizorului Liviu Ciulei.*

Apoi, Traian Șelmaru *a subliniat în expunerea sa importanța dezbaterilor creatoare în stabilirea unui climat prielnic dezvoltării dramaturgiei originale și mișcării noastre teatrale.*

● MIHAI RAICU :

„Cel mai important lucru e să sesizezi esențialul textului și să-l transpui ca atare".

Probleme ale muncii regizorului față de textul dramatic și ale colaborării cu actorul a ridicat Mihai Raicu, *regizor la Teatrul de Stat din Sibiu.*

„În referatul Teatrului „Lucia Sturdza Bulandra" s-a afirmat și s-a susținut cu tărie că, deși sînt temperamente diferite, regizorii acestui teatru au o platformă comună, că există *ceva* care îi leagă pe toți. Cu toate acestea, și cu toate că referatul e rezultatul unei munci colective, am avut în timpul lecturii senzația că regizorii referenți sînt pe poziții diferite. Astăzi, luînd cuvîntul o serie de regizori tineri care nu se înțeleseseră de la început între ei asupra celor ce aveau de spus la consfătuire, am avut în permanență senzația contrară, a pozițiilor comune de pe care vorbesc acești regizori, a limbajului artistic comun. Transmiteau cu toții sălii un neastîmpăr creator în căutarea noului, ceea ce sugera tocmai o platformă comună.

De altfel, nu numai cei patru regizori ai Teatrului „Lucia Sturdza Bulandra" stăteau pe poziții diferite, dar însuși Liviu Ciulei găzduiește în el doi regizori, luîndu-ne după spectacolele văzute : un regizor care a pus în scenă *Copiii soarelui*, și altul care a lucrat *Cum vă place*. Primul spectacol a dezvăluit un regizor care merge pe linia unui teatru academic, iar al doilea îmbina inovația creatoare cu căutările sterile — dar totul supus unei dorințe sincere de a aduce noul, contemporanul, pe scenă. Trebuie spus că pe cît e discutabilă lipsa de platformă a regizorilor Teatrului „Lucia Sturdza Bulandra", pe atît de justă — după părerea mea — este adaptarea regizorului la text. Dacă ar fi predominantă numai personalitatea regizorului care nu știe să se topească în spectacol pe specificul scriitorului, am ajunge la manierisme în înscenare. Or, cel mai important lucru e tocmai să sesizezi esențialul textului și să-l transpui ca atare. Astăzi, cînd autorii dramatici dau din ce în ce mai multe indicații de regie, este și foarte dificil să faci altfel. Iată, de pildă, piesa *Al patrulea,* pe care am văzut-o și care e aproape un caiet de regie.

În concluzie, este foarte important ca să te adaptezi la text, dar și să vorbești neapărat același limbaj artistic cu ceilalți regizori ai teatrului. Colegul meu Radu Penciulescu a dat o definiție amuzantă profilului : „Profilul e ceva care se observă atunci cînd este". Iar la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra" nu este.

O altă problemă care se ridică în urma vizionării spectacolelor este aceea a distribuțiilor. Pornesc de la ideea că Liviu Ciulei încearcă să formeze în jurul său, al gîndurilor lui despre fenomenul teatral un grup de adepți. E bine că procedează așa, și-l înțeleg. Există însă și anumite pericole pe care aș vrea să i le semnalez. Regizorul care-și formează un grup pornește inițial de la cele mai bune intenții, vrea în jurul lui oameni care gîndesc la fel cu el. Dar oamenii nu sînt numai aleși, ei vin și singuri, cu intenții, uneori, nu îndestul de principiale — mai perie pe regizor —, sau, efectiv, îl cîștigă pe acesta nu cu talentul, ci cu devotamentul. Așa apar o serie de actori slabi într-un grup adunat în jurul unui regizor bun. Cel mai indicat e să încerci o muncă de persuasiune asupra celor mai buni actori din teatrul tău, cîștigîndu-i pentru o cauză mai bună.

O altă problemă care mi se pare interesant de discutat este aceea a legăturii dintre fondul de idei al textului și concepția regizorală. Problema de față s-a ridicat cu ocazia vizionării spectacolului lui Dinu Cernescu *Mielul turbat.* Unii tovarăși nu sînt pe deplin convinși că Dinu Cernescu a avut dreptul să facă din această piesă ceea ce a făcut. Cred că e bine să ne postăm de la început pe poziția că regizorul are dreptul să facă orice dintr-un text dacă prin ideile lui regizorale el slujește mai bine textul. Important e să nu trădăm mesajul autorului, să nu falsificăm fondul de idei al lucrării dramatice. Dinu Cernescu a pornit de la realitatea că piesa lui Baranga conține germenii unei satire maiakovskiene. El a despărțit cu grijă, în mod ostentativ — conform textului — personajele pozitive de cele negative. Pe acestea din urmă le-a pus sub o lupă care mărea în mod considerabil cusururile lor. Așa a ajuns la caricaturizarea excesivă a personajelor negative. De altfel, regizorul a avut grijă să îmbrace grupul negativilor, pe lîngă hainele obișnuite, și cu papuci de arlechini, arătînd și prin asta publicului că aceștia sînt într-adevăr niște fantoșe. Tot regizorul a mai creat și o interesantă dedublare de teatru în teatru, astfel că personajele deveneau proprii lor spectatori, și, în consecință, proprii lor critici. Toate acestea se găseau sub forma incipientă în piesă, iar regizorul le-a dezvoltat intr-un mod liber, dar dependent de text. E adevărat că în spectacol există și multe lucruri gratuite (telefonul care vine de sus, bicicleta antediluviană a lui Bontaș), dar important e spiritul general al spectacolului, linia lui directoare. Caz asemănător și în *Cum vă place,* unde trăsătura esențială a spectacolului este căutarea unui stil modern pentru înscenarea unei piese de Shakespeare, iar «teribilismele» rămîn pe planul al doilea, deși, uneori, devin obositoare. Trebuie să menționez că în acest spectacol clasic se îmbină cultura unei epoci, cristalizată pe scenă printr-o legătură strînsă între literatură, teatru, dans, plastică... De aceea, cînd judecăm un spectacol, e bine să ținem seamă că există adevăruri mari și adevăruri mici, e bine să subordonăm adevărurile mici, care sînt, de obicei, chestiuni de detaliu, adevărurilor mari care compun în ultimă instanță mesajul major al spectacolului. Bineînțeles că nu mă pot referi decît la piesele care au un mesaj clar și interesant. La piesa lui Al. I. Ștefănescu, de pildă, efortul regizorului a fost inutil, deoarece deficiențele pornesc chiar de la text.

S-a vorbit aici mai ales despre profilul a două teatre : Teatrul Regional București și Teatrul de Comedie. Nu e greu să deducem că dacă aceste două teatre au un început de profil asta se datorește în primul rînd unei *platforme regizorale comune.* Regizorii acestor teatre se înțeleg între ei. Mult mai bine decît cei de la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra“ și — să mă ierte tovarășii mai în vîrstă — mult, mult mai bine decît cei de la Teatrul Național „I. L. Caragiale“.

Această platformă comună este lucrul cel mai de preț. E adevărat că el este specific, în cazul de față, mai ales tinerilor cu o personalitate încă nu pe deplin conturată. Dar să sperăm că acest elan tineresc, care a căpătat o bază teoretică, nu va dispărea o dată cu înaintarea în vîrstă și că tinerii regizori nu vor abandona steagul combativității pentru nou, pe care l-au ridicat acum cu atîta impetuozitate“.

În continuarea lucrărilor seminarului, Gheorghe Leahu, *directorul Teatrului de Stat din Timișoara, a adresat adunării invitația de a se ține la Timișoara următoarea întrunire regizorală de ordin republican. În cuvîntul său el s-a ocupat de unele aspecte specifice muncii teatrelor din regiuni, pledînd pentru o mai susținută consemnare și analizare în presa centrală și de specialitate a activității lor.*

● LUCIAN PINTILIE:

„Vechiul poate deruta, poate fi foarte spectaculos, chiar atrăgător; după cum noul poate fi mai sfios, mai modest, cu o strălucire interioară care trebuie însă văzută“.

A *vorbit apoi* Lucian Pintilie, *regizor la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra“, referindu-se la lipsa de unitate în vederile artistice ale regizorilor acestui teatru.*

„Există în Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra“ două tendințe: una a actorilor de interiorizare, alta a actorilor mai exteriorizați. Trebuie să spunem că aceasta, întrucîtva, contribuie la lipsa de unitate.

Mai există încă, din nefericire, contrazicîndu-se cu stilul nou sub raportul mijloacelor actoricești, anumite reziduuri, anumite reminiscențe ale vechiului stil regizoral al Teatrului „Lucia Sturdza Bulandra“, care poartă pecetea unei regizări de gust burghez, încărcat, naturalist, dulceag. Actorii fruntași s-au străduit să nu intre sub influența acestui stil și să nu capete pecetea acestui gust burghez; totuși, trebuie să recunoaștem că a existat această pecete de naturalism dulceag.

Mai departe vreau să spun că este foarte important că toate fenomenele semnalate de către toți cei care au vorbit — lupta împotriva rutinei, a manierismului și toate celelalte aspecte — se discută aici sub semnul luptei dintre vechi și nou. Acest lucru foarte important este mult mai nuanțat și mult mai complicat decît pare, și nu are nicidecum o înfățișare schematică. Vechiul poate deruta, poate fi foarte spectaculos, chiar atrăgător; după cum noul poate fi mai sfios, mai modest, cu o strălucire interioară care trebuie însă văzută. De altfel, cred că noul și vechiul se află concomitent în fiecare dintre noi și nimeni nu este posesorul absolut al noului sau al vechiului.

Vreau să reamintesc că a esențializa lumina, a reduce recuzita sînt procedee ce pot exprima cu strălucire și vechiul, pentru că și un «vechi» poate fi machiat contemporan“.

Vorbind în continuare, după susținerea spectacolului Cum vă place *și aprecierea interpretării lui Clody Bertola în Rozalinda, Lucian Pintilie a expus concepția sa despre spectacolul* Un strugure în soare, *pus de el în scenă, încheind cu următoarele cuvinte:*

„Mijloacele actoricești care s-au dovedit învechite trebuie să fie înlocuite. În teatrul nostru există și mijloace moderne alături de cele vechi. Trebuie să ne gîndim mai mult la înlăturarea acestora din urmă, la ridicarea măiestriei profesionale pe plan actoricesc".

> Ariana Kuner, *regizoare la Teatrul de Stat din Botoșani, a pledat cu stăruință pentru prezența regizorului animator în teatru.*
>
> Ion Petrovici, *directorul Teatrului de Stat din Petroșeni, și regizorul* Dan Radu Ionescu *de la Teatrul de Stat din Timișoara au atins, de asemenea, probleme ale muncii regizorilor din regiuni, solicitînd presei o mai mare atenție față de rezultatele artistice ale colectivelor din țară.*
>
> *Șirul vorbitorilor s-a încheiat cu intervenția* Elenei Negreanu, *regizoare la emisiunea „Teatru la microfon", care a ridicat în fața adunării probleme specifice muncii de popularizare a dramaturgiei pe calea undelor.*
>
> *Lucrările seminarului au fost încheiate de tovarășul Virgil Florea, vicepreședinte al Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă, care a subliniat însemnătatea acestei consfătuiri pentru activitatea noastră teatrală, punînd accentul pe sarcinile ce revin, în etapa actuală, regizorilor și oamenilor de teatru.*

* * *

Seminarul regizorilor a prilejuit un rodnic schimb de păreri. El a făcut bilanțul unei stagiuni bogate, iar discuțiile au scos în evidență valoarea unor realizări ca: *De n-ar fi iubirile...* de Dorel Dorian — regizor Radu Penciulescu (Teatrul pentru Tineret și Copii), *Secunda 58* de Dorel Dorian — regizor Ion Simionescu (Teatrul de Stat din Brașov), *Costache și viața interioară* de Paul Everac — regizor Ion Olteanu (Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra"), *Îndrăzneala* de Gheorghe Vlad — regizor Mihai Dimiu, *Iașii'n carnaval* și *Millo director* de Vasile Alecsandri, *Mielul turbat* de Aurel Baranga — regizor Dinu Cernescu (Teatrul Regional București), *Mi se pare romantic* de Radu Cosașu și *Procesul domnului Caragiale* de Mircea Ștefănescu — regizor David Esrig (Teatrul de Comedie), *Celebrul 702* de Al. Mirodan — regizor I. Taub și *Război și pace* dramatizare de E. Piscator după Lev Tolstoi — regizor O. Rappaport (Teatrul Maghiar de Stat din Cluj), *Copiii soarelui* de Maxim Gorki — regizori Liviu Ciulei și Lucian Pintilie, *Al patrulea* de K. Simonov — regizor Dinu Negreanu (Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra"), *Oceanul* de Al. Stein — regizor Mihai Raicu (Teatrul de Stat din Sibiu), *Orfeu în infern* de Tennessee Williams — regizor Moni Ghelerter (Teatrul Național „I. L. Caragiale"), *De Pretore Vincenzo* de Eduardo de Filippo (Teatrul pentru Tineret și Copii) — regizor Dinu Cernescu (Teatrul de Stat din Ploiești) — regizor Valeriu Moisescu, *Sfînta Ioana* de Bernard Shaw — regizor Dan Nasta (Teatrul de Stat din Timișoara), *Švejk în al doilea război mondial*, de Bertolt Brecht — regizor Lucian Giurchescu (Teatrul de Comedie), *Ascensiunea lui Arturo Ui poate fi oprită* de Bertolt Brecht — regizor Radu Miron (Teatrul Național din Craiova).

S-a remarcat în mod deosebit activitatea unor colective care și-au dobîndit o personalitate proprie în ansamblul vieții noastre teatrale: Teatrul de Comedie, Teatrul Regional București și Teatrul pentru Tineret și Copii. Aceste colective aduc un suflu proaspăt în mișcarea teatrală, militînd pentru adevărata contemporaneitate, atît în tematica spectacolelor cît și în realizarea lor.

E îmbucurător faptul că în peisajul de ansamblu al teatrelor din Capitală cele mai multe succese s-au realizat cu piese din dramaturgia contemporană și — în primul rînd — din dramaturgia originală. Au fost totuși și unele spectacole cenușii, amorfe, lipsite de mesaj clar și combativ. Față de acestea, participanții la seminar au arătat o justificată intransigență. Au fost discutate în acest sens: *În noaptea asta nu doarme nimeni* de Florian Potra (Teatrul „C. I. Nottara") — regizor Sanda Manu, *Macbeth* de Shakespeare (Teatrul Național „I. L. Caragiale") — regizor Mihai Berechet, *Secunda 58* de Dorel Dorian (Teatrul de Stat din Galați) — regizor Ion Bologa.

Scenă din „Nuntă la castel" de Sütö András la Teatrul de Comedie ⟶

Camera fierbinte de Al. I. Ștefănescu (Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra“) — regizor Dinu Negreanu, *Dacă vei fi întrebat* de Dorel Dorian (Teatrul de Stat din Brașov) — regizor M. Oniceanu, *Flori vii* de N. Pogodin (Teatrul Muncitoresc C.F.R.) — regizor Mihai Dimiu. Este necesar, deci, ca pe viitor să se manifeste o mai înaltă exigență ideologică și artistică.

Mult dezbătută în seminar a fost problema rolului și a responsabilității regizorului. Numeroși regizori, în special tineri, au dat dovadă în această stagiune de spirit de inițiativă, folosind mijloace îndrăznețe în exprimarea ideilor noi, aducînd astfel un valoros aport la evoluția artei noastre scenice, pe linia bogată, multilaterală a realismului socialist. Ei au jucat un rol însemnat în acțiunea de promovare a dramaturgiei originale, conlucrînd în mod creator cu autorul. Astfel, Radu Penciulescu a contribuit mult la valorificarea piesei *De n-ar fi iubirile...* de Dorel Dorian, regizorii Teatrului de Comedie L. Giurchescu la realizarea piesei *Nuntă la castel* de Sütö András, iar D. Esrig la *Mi se pare romantic* de Radu Cosașu. Regizorul Dinu Cernescu a montat într-o viziune originală și interesantă comedia *Mielul turbat* de Aurel Baranga, iar M. Dimiu — *Îndrăzneala* de Gheorghe Vlad.

Seminarul a luat în discuție importante probleme de creație și de organizare a muncii din teatre: munca regizorului cu actorul (în această privință, mulți vorbitori au stăruit asupra necesității alcătuirii mai judicioase a distribuțiilor, criticînd cazurile de folosire nerațională a cadrelor actoricești); repartiția echilibrată a regizorilor între teatrele din țară; obligațiile directorilor de scenă față de teatrul în care activează (lupta împotriva degradării spectacolului, consolidarea colectivelor de actori); lupta împotriva rutinei.

Considerăm că toate aceste probleme merită să constituie și în continuare obiectul dezbaterilor între oamenii de teatru.

Participanții la seminar au făcut diferite propuneri privind reînființarea secției de regie la Institutul de teatru, organizarea de seminarii interregionale la Cluj, Timișoara, Brașov etc., care să permită schimburi de experiență mai vii și mai eficiente între teatrele din regiuni; s-a propus ca următorul seminar al regizorilor să fie organizat la Timișoara.

Pentru a asigura un schimb rațional de regizori între teatre, s-a propus ca direcțiile teatrelor să alcătuiască planuri concrete ale muncii regizorale, eșalonate pe una sau două stagiuni, avînd în vedere deplasarea regizorilor în regiunile care nu dispun de cadre corespunzătoare.

Pentru ca spectatorii din București să cunoască realizările teatrelor din alte orașe, s-a propus înființarea în Capitală a unui teatru special, în care colectivele din regiuni să poată prezenta cele mai bune spectacole. Pînă la realizarea acestui deziderat, credem că s-ar putea continua schimburi de experiență de felul celor care au avut loc anul acesta între Teatrul pentru Tineret și Copii și Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra“ cu Teatrul de Stat din Ploiești.

Abordînd probleme de seamă ale muncii regizorilor, seminarul a constituit un eveniment de reală importanță în viața noastră teatrală, dezbaterile prilejuind manifestarea unui rodnic schimb de experiență și a unei sincere năzuințe spre nou.

Dorim din toată inima ca în cursul viitoarei stagiuni activitatea regizorilor să adauge noi succese mișcării noastre teatrale.

STEAUA POLARĂ

Piesă în trei acte de SERGIU FĂRCĂȘAN

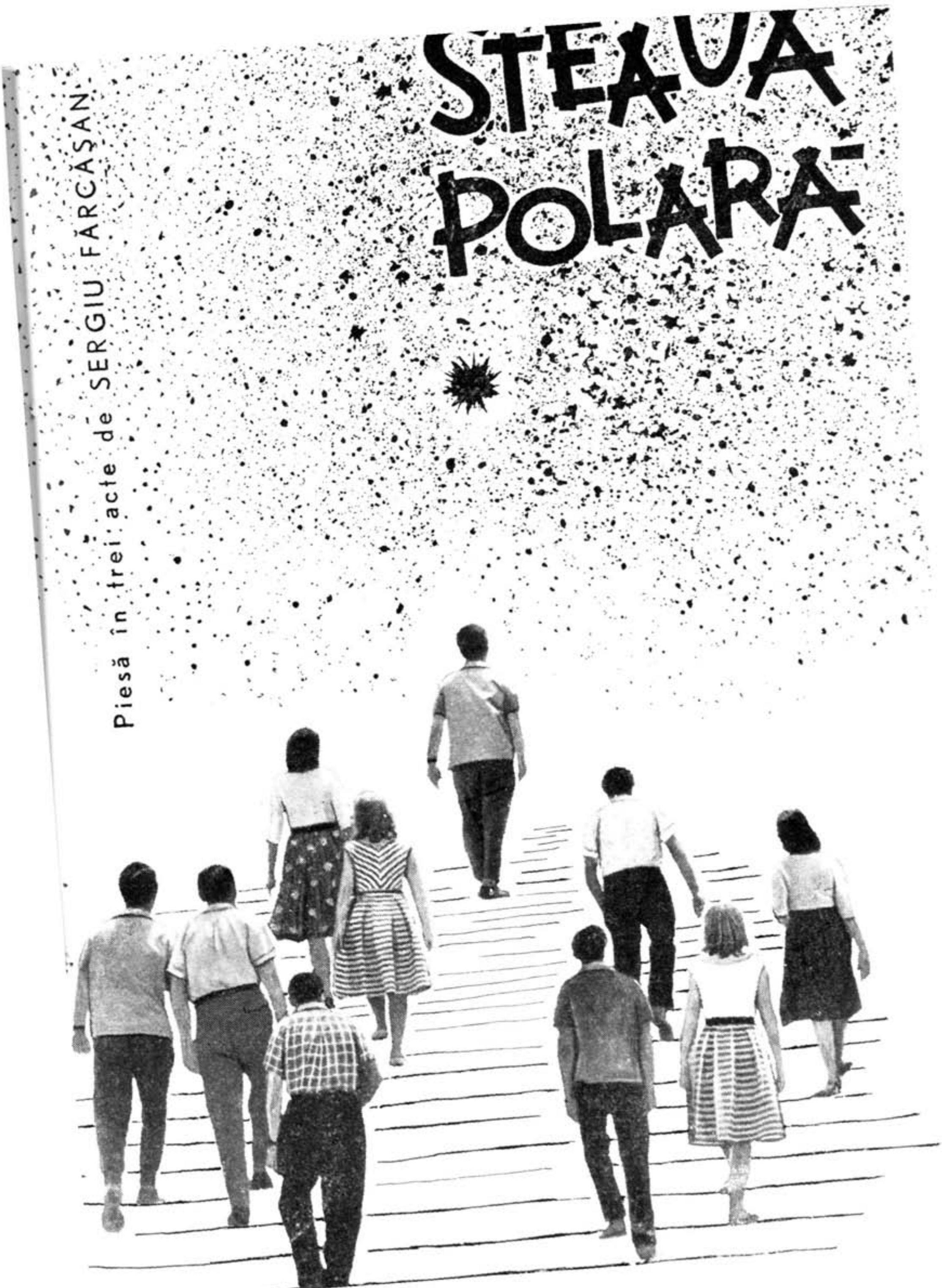

PERSONAJELE

(în ordinea intrării în scenă)

Aneta	*58 de ani*
Maria Proca	*36 de ani*
Pavel Proca	*44 de ani*
Brîndușa	*25 de ani*
Titi Dima	*37 de ani*
Liviu Nache	*50 de ani*
Didona Nache	*40 de ani... și ceva*
Virgil Rucăr	*36 de ani*
Gheorghe Mocanu	*39 de ani*
Priboi	*39 de ani*
Bogdan Athanasescu	*48 de ani*
Bălăceanu	*73 de ani*
Înlocuitoarea	doamnei Nache

Ilustrația de SERGIU SINGER

Fiecare act poate fi jucat de la început pînă la sfîrșit fără pauză. În interesul gradației însă, fiecare dintre cele trei acte e împărțit în trei „tablouri", fără schimbare de decor și fără cădere de cortină. De aceea, ori de cîte ori se indică în text TREI LOVITURI DE GONG, regizorul va proceda astfel :

La sfîrșitul replicii sau momentului respectiv răsună tare prima bătaie de gong. După 2—3 secunde, se aude a doua lovitură, o dată cu care, brusc, s-au stins luminile 2—3 secunde, și apoi se reaprind subit luminile, tot atît de sincronizat cu izbucnirea celei de-a treia lovituri. Finalurile de act — normal, cortină fără gong. Începuturile — o variantă asemănătoare pauzelor de tablou.

ACTUL I

La Proca acasă. Hol mare, totodată odaie de lucru. Birou larg, fără sertare, mai tîrziu acoperit cu o faţă de masă. Zidurile căptuşite cu rafturi care par făcute la date diferite ; eventual, o scăriţă de bibliotecă. Pe birou, o lampă excesiv de tehnică, din acelea folosite de obicei la planşetă. In stînga, o uşă (nu-i nevoie să se vadă) care dă spre antreu. Alte două uşi, vizibile, în părţile biroului; cea din stînga, cu glasvand, spre dormitor, cea din dreapta, spre bucătărie. Locuinţa e lipsită de eleganţă. Singură în scenă, Aneta mătură şi mormăie. Lumină redusă. Intră Maria, care gospodăreşte şi ea ; aprinde lumina mare, se uită pe jos.

MARIA *(înfrigurare plăcută înaintea unei vizite)* : Şi sub covor !

ANETA : Şi sub covor... *(repetă întotdeauna cu o intonaţie diferită)* şi sub covor... *(Dar mătură în altă parte.)*

MARIA : Aneto, dacă vii aici de două ori pe săptămînă ca să mă ajuţi, atunci măcar ajută-mă. Auzi ? şi sub covor.

ANETA : Mda... aşa, o zi-două... mătura s-a tocit...

MARIA *(rabdă încă)* : Aneta, mă auzi ?

ANETA *(pe neaşteptate, tare)* : Am auzit ! *(Şi slab.)* Am auzit...

MARIA *(întinde degetul să spună, dar Aneta i-o ia înainte.)*

ANETA : Şi sub covor... *(Mişcări demonstrative.)* Şi sub covor...

MARIA : Şi te rog, te-am rugat de o mie de ori : nu mai repeta mereu cuvintele... Înţelegi ?

ANETA : Înţeleg. *(Altă intonaţie.)* Înţeleg. *(O linişteşte.)* N-o să mai repet... *(Dar se înăbuşă ; în şoaptă.)* N-o să mai repet...

MARIA : Chiar acum te-am rugat să...

ANETA *(izbucneşte majestuos)* : Da' ce, credeţi că-s surdă ? Surdă ? *(Repede.)* În casa asta, ori vorbesc toţi în şoaptă, ori ţipă ! Sub covor trebuie să mături din vreme, nu aşa, toate deodată, Aneta încolo, Aneta încoace, pe birou să nu umbli, că-i răscoleşti hîrtiile, ceară de parchet mai aşteaptă, că tovarăşu' a cumpărat nişte cărţi, şi deodată musafiri, tichie de mărgăritar, că dac-ar şti tovarăşu' cîţi vin...

MARIA : Da' nu mai bombăni atîta, nu te-am întrebat, vreau numai să fie curat, o casă curată, o casă normală, omenească.

PAVEL *(în uşă, cu o carte, fals afectuos)* : Măriuco, m-ai mutat din birou, dar mi-ai spus că o să fie *linişte...*

MARIA : Nu te-ai schimbat încă ? O să te găsească aşa !

PAVEL : Mă schimb la vreme, dar acum lucrez — dacă-i *linişte*. *(Aneta, mimică de compătimire.)*

MARIA : „Lucrez, lucrez !" Astă seară aveai de gînd să mergi la consfătuirea aceea, n-aveai în program să lucrezi !

PAVEL : Da, mare poftă am avut de ucenicii ăia, am vrut să te iau şi pe tine. *(Destins.)* Mai scoteam niţel capul din bîrlog, vezi o grămadă de chestii care-ţi fac plăcere... Dar n-ai vrut consfătuire : acu', dacă-s acasă, aş mai lucra puţin — dacă-i *linişte*. *(Dă să se retragă.)*

MARIA *(straniu, în sus)* : Psss ! I-auzi ! *(Aneta se uită mirată în tavan, Maria îşi cuprinde urechile.)* Ah, liniştea asta ! Îmi vuieşte auzul ! El să aibă linişte, şi eu — cu Aneta...

PAVEL : Aneto, frate, ai vreo plîngere ?

ANETA *(a schimbat tonul)* : Lăsaţi, tovarăşule, vorbeam şi eu cu doamna... cu doamna, tovarăşule. Biroul e gata, da' de-o să puteţi lucra, nu ştiu *(complice)* nu ştiu... *(Exit.)*

MARIA : Extraordinar, pe mine mă bate mereu la cap şi în faţa ta nu suflă o vorbă.

PAVEL *(se şi înfundase în lucru)* : Ai spus ceva ?

MARIA *(zîmbeşte)* : E banal, mi-e ruşine, nevasta e-un animal ciudat, care-şi cicăleşte bărbatul. E banal, e urît *(calină)* dar nu mă pot împiedica să nu te cicălesc. *(Îl mîngîie.)* Pe capul meu cad toate, nici să te schimbi nu vrei... Afară de Athanasescu, am mai invitat cîţiva oameni acolo — prima seară după doi ani de zile — şi pur şi simplu mi-e frică să-ţi spun. Aneta iarăşi... nu suflă o vorbă.

PAVEL : Sînt atît de fioros ?

MARIA : Eşti. Ai o nervozitate drăcească. Dacă vorbeşte cineva în a treia casă de aici, sari în sus ; liniştea de mormînt, sacrificiile, tot ce e neomenesc ţi se pare normal ; şi tot ce-i omenesc te scoate din răbdări, ca pe un diavol cu bici care a dat peste... peste...

PAVEL *(fără răutate)* : Peste paradisul organizat de tine, draga mea. Pe cine-ai mai invitat ?

MARIA : Poftim, paradisul ! Ai ceva de diavol în tine, idealist, neomenesc, uite, de aceea n-am putut să fac mai nimic după luarea licenţei, m-au doborît poverile : tu de nimic nu vrei să auzi, numai munca şi munca. Mă mir că nu mi-ai spus pînă acum de cîte minute te reţin din lucru.

PAVEL *(fără să privească ceasul)* : Treisprezece...

MARIA *(făcea ordine, s-a întrerupt, amărăciune plus amuzament)* : Lume, lume, ascultă un om diavolesc care-şi cronometrează nevasta cu înfrigurarea unui antrenor sportiv, mănîncă după ceas, doarme cu ceasul, toată viaţa lui, minut după minut, e dată pentru... pentru... *(Se înăbuşă.)*

PAVEL *(aruncînd creionul, părăseşte biroul, o apucă de umeri)* : Hai, nu te mai necăji, o să-i primesc cum îţi place ţie : „Poftiţi, poftiţi..."

MARIA *(îmbunată, bănuitoare)* : Pavele, tu ai în cap ceva... O să-i grăbeşti, să mai poţi lucra după miezul nopţii !

PAVEL : Nu, zău... la tine mă gîndesc, că n-o să mai ai timp să te îmbraci... *(Cam fals.)* Ştii, cu rochia aceea mov.

ANETA *(capul pe uşă)* : Să scot învelitoarea de pe fotoliu ? *(Maria e surprinsă.)*... De pe fotoliu ?

MARIA : Vin imediat. Pavel, tu pregăteşti ceva...

ANETA : Păi da, îi lipseau numai musafirii... musafirii...

MARIA : Ţi-am spus că vin ! *(Aneta închide, Maria îi ia lui Pavel cartea, îi răvăşeşte părul.)* Hai, îmbracă-te... înţelege, dragule, că pentru tine am făcut-o. Muncă şi iar muncă — altceva nu ştii. Ai dreptate, însă *(îi face un cîrlionţ)* trebuie Măriuca ta să te-nveţe să-ţi faci şi unele legături simple, omeneşti, chiar în interesul ideilor pe care le aperi. Uite, anii trecuţi, cum a luat Athanasescu premiul ? *(Scenele de pînă aici au fost semi-zîmbitoare, personajele simţindu-se deasupra unei banale discuţii conjugale. De aci, înfruntare directă.)*

PAVEL *(s-a ridicat)* : Pînă-acum am glumit, dar dacă începi iar, nu ştiu, zău, ce fac ! Răstorn toată casa, pentru tine asta-i cea mai grozavă ameninţare.

MARIA *(afectează veselia)* : Poftim, vezi că eşti nervos ? Athanasescu e un savant, o forţă, cum îi spui tu, n-am zis nu, dar pe lîngă asta contează şi impresia pe care o face cineva.

PAVEL *(încordare)* : Ce vrei să spui ?

MARIA : Ştii prea bine.

PAVEL : Nu, dacă ai început, hai să lămurim totul pînă la capăt. Chiar acu, pînă vine. Mereu îmi faci aluzii.

MARIA : Mă provoci ?

PAVEL : Te somez.

MARIA *(rar)* : Ei bine, lucrările lui Bogdan Athanasescu...

ANETA *(capul)* : Doamnă, eu scot singură învelitoarea... înve...

MARIA : Vin imediat, închide !... Ei bine, ajutorul pe care l-ai dat la lucrările directorului tău, apreciatul tău...

PAVEL : Ţi-am explicat că Bogdan stă în fruntea unui institut. Premierea lucrării sale e o cinste făcută institutului...

MARIA : Şi idealistului, supraomenescului, romanticului său adjunct *(îl arată strigînd) Pavel Proca !*

PAVEL *(cu spatele)* : Nu e nici un secret în asta : figurează acolo, pe coperta interioară, şi numele meu, primul pe lista colectivului care l-a ajutat în lucru.

MARIA : Lista cuprinde oamenii care au colaborat la strîngerea materialului. Eu vorbesc de concepţia lucrării.

PAVEL : Dar concepţia generală, drăguţo, nu e proprietatea particulară a mea sau a lui Bogdan : proprietarii ei, dacă te interesează, sînt milioane de oameni, cauza...

MARIA : Gata, a început, cum e încurcat începe cu lozinci ! Să cred formulele lui şi nu ceea ce văd cu ochii mei ! La acest birou *(bate cu mîna)* s-a lucrat, noapte de noapte, pînă la 3 şi 4 dimineaţa, aici era să-mi pierd eu soţul, aici am cărat cafea după cafea, de parcă aş fi încărcat un cazan gata să explodeze ; în această casă, sub firma unei cauze, lucrează suflete omeneşti spre gloria pudratului...

PAVEL : Sigur, asta e : că-şi dă cu pudră de talc după ce se rade. Obrazul. Ce e în capul lui nu contează. Şi totuşi, draga mea, de aceea ai cărat cafele : pentru că ce era în capul lui nu era atunci şi în al meu. Şi a trebuit să gonesc peste ani, ca să-l pot ajunge. Pentru că între el şi mine erau anii cînd fusesem fugărit şi cînd n-am putut să fac ştiinţă.

MARIA : Da, tu erai fugărit şi el se ocupa de ştiinţă !

PAVEL : Şi ce vină are el ? Nu el m-a fugărit. El, cînd m-a căutat Siguranţa, mi-a dat adăpost în casa lui.

MARIA : Da, şi a doua zi te-a invitat, prieteneşte, să pleci !

PAVEL : Ce voiai să facă ? Mi-a dat adăpost, dar nu era comunist, nu făcea politică, nu se pretindea erou, nu voia să fie pus la zid. Acum e un om de-al nostru, dar atunci judeca altfel. Ştiinţa, cică, trebuie să se ţină de o parte : asta era concepţia lui şi în felul lui a fost corect.

MARIA : Lasă, crezi că am uitat cum mi l-ai pictat în '45 ?

PAVEL : În '45 alta era perspectiva, exageram...

MARIA : Eh, ia să-l critice într-o şedinţă nu ştiu unde, imediat i-ai da dreptate nevesti-ti !

PAVEL : Uiţi, dragă, uiţi... Cînd au tăbărît pe el cîţiva şi au vrut să-l scoată de peste tot, le-am dat eu dreptate ?

MARIA : Ai greşit atunci ! Dacă nu te duceai la partid să-l aperi...

PAVEL : Aş fi avut cale liberă, nu ? Ph ! Dacă ne-am fi luat după cîţiva intriganţi, azi am fi fost certaţi cu mulţi cărturari, nu ne-ar fi mers uşor în ştiinţă. Şi ştii la cine m-am dus şi cine mi-a dat dreptate şi l-a apărat pe Bogdan.

MARIA : Ţi-a dat dreptate pentru că ai fost tu, pentru tine ţi-a dat dreptate, nu pentru el. El nu merita.

PAVEL : Dac-ar fi aşa, de ce l-ai mai invitat acum ? *(Ea se smuceşte, pleacă, întorcînd comutatorul. Lumină de la lampa de birou şi, secundar, de la dormitor. Uşa deschisă.)* Să-ţi spun eu de ce. Pentru că îl admiri. Bîrfeala e consolare. El reprezintă succesul în viaţă. Ce n-ai da să mă vezi în locul lui ! Mai puţin lucru în echipă, mai multă glorie personală !

MARIA *(în capot ; cu o linişte ciudată)* : Cît dispreţ. Spui că lucrezi pentru oameni, şi n-ai încredere în omul de lîngă tine. *(De dincolo.)* Vreau să te mai scot din umbră, asta e tot. *(Datorită lămpii de birou, umbra lui Proca face efecte pe rafturi, pe perete...)* Fără umbra în care te ţii, n-ar exista nici strălucire. *(Reintră.)* Eşti ca întunericul unei săli de cinema : fără întuneric nu se vede filmul. Acum de ce ai rămas aşa ?

PAVEL : Am obosit. Îi explici unui om ceva, mereu şi mereu, te înţelege, dar cînd ajungi la un lucru adînc, care mişcă sufletul, el rămîne undeva pe la ghişeul de intrare...

MARIA : Sînt proastă...(?)

PAVEL : Nu, nu-i asta... Închipuieşte-ţi doi îndrăgostiţi : pentru ei, cele mai banale cuvinte sînt pline de înţeles şi poezie, mişcă inima. Apucă-te însă şi ascultă-i : „Porumbiţa mea albă, ursuleţul meu de catifea..." — sună dulceag de îndată ce-i ascultă altcineva — „iepuraşule, cireşică mică"...

ANETA : Mă scuzaţi, nu ştiam că... *(Exit.)*

MARIA : Vă plîngeţi că nevestele nu vă înţeleg, ca să ocoliţi discuţia. La institut, dacă te-ar întreba cineva, le-ai vorbi o oră şi două, dar aici... Ce poate să înţeleagă o nevastă ?

PAVEL *(cu faţa la rampă ; pauză ; începe încet, apoi mai tare)* : Dacă mi-ar cere socoteală la institut, le-aş spune că nu sînt singur *(exit Maria)*, că sînt o parte dintr-un întreg. Le-aş aminti cîte am dobîndit lucrînd cot la cot cu Bogdan şi le-aş spune că, la rîndul meu, toate ideile vechi pe care le-am văzut la el, toate barierele, am căutat să le sfarm cu mîna mea. Le-aş spune că sînt mîndru de succesul lucrării lui, pe care l-a meritat. Le-aş spune că nu există numai celebrităţi, că există lucru în echipă, le-aş spune că în spatele eroului muncii socialiste stă poate mama anonimă care l-a hrănit şi l-a învăţat să fie om, stă echipa lui, inginerul cu care s-a sfătuit, că în recordul lui bate şi inima unui secretar de organizaţie poate criticat de trei ori pe an pentru că n-a îndrumat bine agitaţia. *(Reintră Maria.)* Le-aş spune...

MARIA : Cum îmi vine cu mărgele albe peste movul ăsta ? Ţi-am dat satisfacţie : vezi ce superficială sînt ? Vorbeşti de eroism, iar eu — cu toaleta. Aşa „ieste" femeile.

PAVEL : Îţi faci caricatura ?

MARIA : Dacă nu pot ţine discursuri ca tine. Aş striga şi eu... uite... *(Gesticulează şi, ţinînd poala rochiei elegante, suie scăriţa.)* Femei, fete, tovarăşe ! Să nu vă căsătoriţi niciodată cu oameni prea romantici ! Feriţi-vă, mai ales, de rrrevoluţionarii îndărătnici. Sărutaţi-vă cu ei, e bine : sărutul lor are ceva aprig, neîmblînzit, şi asta e bine. Dar nu-i luaţi de bărbaţi, pentru că ei, în sufletul lor, visează luptă şi nu căsnicie. Visează ciocniri şi scîntei, război cu duşmanul, cu somnul, cu nevasta, cu ei înşişi...

PAVEL *(de la birou, stînd)* : Cu egoismul, draga mea...

MARIA : Sînt aprigi, sublimi, dar nu-s buni de căsnicie.

PAVEL : Ochiți oamenii de succes : garantat ceară de parchet de două ori pe lună...

MARIA : Plimbați-vă cu romanticii, înălțați-vă gîndirea, învățați alături de ei să cugetați la lucruri nobile, la galaxii și poezii, la soarta omului în univers și la spiritul de echipă, iar apoi, dragele mele, dacă vreți să aveți o amintire plăcută toată viața, lăsați-i așa, cu iubita lor cea mare, cu steaua care le conduce pașii, iar voi luați-vă un om normal : nu diavol, nu bucățică dintr-un întreg falnic, ci un om mărunt poate, dar cu propriile lui năzuințe, un om care... *(Soneria.)* Au venit ! *(Se dă jos, speriată.)*

TREI LOVITURI DE GONG

PAVEL *(ceasul) :* Nu se poate. Mai e aproape un sfert de oră.

MARIA : Și tot nu te-ai schimbat ! Aneto, deschide !

ANETA : Schimbați-vă, tovarășule, schimbați-vă, că doamna e gata aproape... *(Privește decolteul.)* Aproape !

MARIA : Primește tu, că nu m-am pieptănat încă. *(Exit. În urma Anetei, plimbîndu-și ochii prin odaie, Brîndușa. Pavel, cam fîsticit, mîna prin păr.)*

BRÎNDUȘA *(către glasvand) :* Mă tem c-am venit prea devreme.

MARIA *(întredeschide) :* Brîndușo, iartă-mă, drăguțo, vin într-o clipă. Pavele, ce faci ?

BRÎNDUȘA *(fără să dea atenție mîinii lui) :* Iertați-mă pe mine, mi se pare că am venit prea devreme. *(Dar Maria închisese.)*

PAVEL : Dumneata nu vii niciodată prea devreme.

BRÎNDUȘA : E o ironie pe care n-o înțeleg.

PAVEL : Și de ce ar fi o ironie ? Ești tînără, tinerii adevărați merg totdeauna înainte.

BRÎNDUȘA *(întoarcere bruscă spre el) :* Am înțeles : vă referiți la lucrarea pe care am întîrziat-o, făcînd institutul să piardă 430 de minute și 15 secunde. Dacă fiecare ar întîrzia zilnic numai 10 minute, într-un an s-ar pierde o sumă din care s-ar fi putut construi 28 de apartamente. Nu-i așa ?

PAVEL *(necăjit) :* Nu de asta vorbeam, dar, în sfîrșit, n-am de ce să mă dezvinovățesc. *(Sever.)* Și dac-ai întîrziat lucrarea, cu atît mai rău. Zeflemeaua asta cu apartamentele o să ți-o amintesc cînd o să te măriți și o să vii să ceri locuință ! O să vezi atunci ce înseamnă casă, o să ai patru copii și o să... *(Stîngaci.)*... Dar ia loc, te rog, ia loc.

BRÎNDUȘA : Vă mulțumesc, sînteți plin de grijă față de om. În prezența dumneavoastră, mă simt cel mai prețios capital. Dar cum de ați invitat o colaboratoare oarecare ? Sau poate soției îi datorez onoarea ?

PAVEL *(se gîndește) :* Dumneata porți un război surd, care nu-mi place. Ai ceva să-mi reproșezi ? spune de-a dreptul !

BRÎNDUȘA : N-aș vrea să fiu obraznică.

PAVEL : Obraznică ești, dar nu te credeam și fricoasă. O să te retrogradez poate ?

BRÎNDUȘA : O, nu, dumneata... dumneavoastră *(va schimba mereu singularul cu pluralul)* nu faceți decît ce e just. Iar eu sînt un cadru tînăr, adică nu cunosc frica. Dar mi-e greu să vă spun — dar o să spun, ca să nu crezi că mi-e frică. Ce vă reproșez ? Tocmai asta : că sînteți ireproșabil. Sînteți perfect. Per-fect !

PAVEL : Vrei să spui plic-ti-cos ?

BRÎNDUȘA *(însuflețindu-se) :* O, plicticos e puțin spus ! *(Rîde.)* Vedeți, m-ai făcut să devin obraznică. Sînteți *(caută cu mîna în aer)*... planificat, din cap pînă în picioare... *(Se uită la el.)* Totul e organizat, echilibrat, înșurubat, raționalizat, stăpînit, nici o deraiere, nici la dreapta, nici la stînga, o mașină care procedează mereu just, nici necazuri, nici bucurii excesive, muncă... totul e *per-fect...* Zău, cuvînt mai rău nu găsesc.

PAVEL *(zîmbind) :* Și care e idealul dumitale de om ?

BRÎNDUȘA : Să ți-l spun *dumitale ?*

PAVEL : Păi... tot ai de-a face cu o mașină. *(Brațele înainte, face ca robotul.)* De ce să te jenezi ? Sau poate e vreun ideal greu de mărturisit ? neconform cu statutul U.T.M. ?

BRÎNDUȘA : Cît de puțin cunoașteți oamenii ! M-ați ațîțat, altfel n-aș fi vorbit. Ei bine, idealul meu e știința. E omul de știință. Dar mi-e silă de... categoriile tarifare, de referate, de planurile mici, cu lingurița. Știința cu inițială majusculă... fantezia, îndrăzneala, cum să spun ? abnegația, romantismul ! *(Pavel tresare.)* Da, da, romantismul științei, nu-i nevoie să tresăriți ca de un pericol.

PAVEL *(tulburat)* : Sînt cam surprins... Ca să fiu la fel de sincer — l-am văzut cam des pe Titi Dima în jurul dumitale.

BRÎNDUȘA : Mă plictisește, iar dumneavoastră nu înțelegeți oamenii.

PAVEL : Dar idealul, omul acela ideal, l-ai întîlnit ?

BRÎNDUȘA : Nu știu de ce mă tot întrebi...

PAVEL : Din curiozitate.

BRÎNDUȘA : Nu vă cred capabil de curiozitate. Trebuie să fie un scop util aici, ceva pentru semestrul viitor...

MARIA *(altă rochie)* : Bine ai venit, draga mea. Vai, dragă Pavel, iartă-mă, trebuie să văd cum stă cu pateurile alea. Athanasescu se dă în vînt după pateuri...

BRÎNDUȘA *(aprins)* : Da ! *(Jenată.)* Îi plac mult, mereu trimite să-i cumpere. *(Cam visătoare.)* Cu carne... *(Exit Maria.)*

PAVEL : Crezi că romantismul acela poate încăpea într-un om ?

BRÎNDUȘA : Dar el ? *(Ar fi vrut să retragă.)*

PAVEL : El... ?

BRÎNDUȘA *(după confuzie, sfidătoare)* : Mă gîndesc, desigur, doar din punct de vedere științific... Vorbesc de magisterul nostru, Bogdan Athanasescu. Gîndire sclipitoare, îndrăzneață : amintiți-vă cum a aplicat concepțiile moderne la domeniul nostru. O lovitură gigantică de vîslă — lucrarea lui — și toată luntrea noastră științifică, totul a luat-o pe alt drum. Alții sînt oameni mici, liniștiți, se înglodează în lucruri mărunte — or fi și ele necesare, nu zic nu — dar el, el e talentul demonic, cremene îndărătnică, adevăratul revoluționar în știință, o forță de muncă inumană. Cum a putut în trei ani să conceapă, să strîngă asemenea material ? *(Mîna alunecă, inconștient, peste birou.)* Alții robotesc zi și noapte, dar ce folos ? El însă, el... !

PAVEL *(alternanțe cald-rece)* : Dacă un om n-ar urmări o țintă mai înaltă, mai... generală — atunci o asemenea prețuire ca a ta, ca a dumitale, i-ar ajunge pe viață...

BRÎNDUȘA : E din nou o ironie. Dumneavoastră sînteți un tovarăș just, harnic, principial, dar nu puteți nici măcar să înțelegeți tipul de om care... în sfîrșit, e groaznic să spui unui om ceva adînc, și el să nu sesizeze totuși căldura ideii, a sentimentului, să rămînă undeva pe la poartă. *(Pavel tresare.)*... Nu știu cum de v-am spus toate astea tocmai dumneavoastră...

PAVEL : Adică per-fectului plicticos.

BRÎNDUȘA : Vreau doar să spun că el e mare, iar noi, noi...

PAVEL : Noi sîntem umbra care îi reliefează strălucirea...

BRÎNDUȘA : Probabil că o spuneți în ironie. Eu însă o simt.

PAVEL : Nu există, fetițo, asemenea umbre. Trecerea omului pe pămînt lasă o dîră, bună sau rea.

MARIA : Dragă Pavel, poți să te duci. *(Semn să se schimbe.)* Pari cam... Te-a scărmănat cumva Pavel al meu?

BRÎNDUȘA : O, nimic... are întotdeauna ceva de criticat.

MARIA : Iartă-l, dragă, nu vrea să știe cum sînt oamenii. Ar vrea să fie toți un fel de fachiri pe cuie, e un drac romantic.

BRÎNDUȘA : A, nu, tocmai că mi se părea, cum să vă spun ? foarte organizat, sever *(școlăriță intimidată)*... critică mereu... *(strepezit)* în formule...

MARIA *(intuiție feminină)* : În formule ? Vorbește așa doar cînd e încurcat... Te pomenești că îl intimidezi...

BRÎNDUȘA *(rîde)* : Soțul dumneavoastră nu poate fi intimidat. Mai ales eu...

MARIA : Te prețuiește foarte mult. Știi cum vorbește de dumneata ? „Ființa curată care vrea să-și ascundă entuziasmul sub glume plăpînde ; ființa asta spune tot ce gîndește...!“

BRÎNDUȘA : Dacă aș spune tot ce gîndesc... *(Nu se poate stăpîni.)* Mi se pare că vreți să-l faceți ceva mai popular...

MARIA *(soneria. Ușurată că a scăpat de fata asta ciudată, se duce să deschidă)* : A, Titi Dima ! Intră, dragă, nu te mai șterge atît, intră... Lasă, nu vezi ce covoare avem ?

DIMA *(sărutînd mîna Brîndușei, mai sus de încheietură)* : Am bănuit că te voi găsi ceva mai devreme.

BRÎNDUȘA : Știți, tovarășă Proca, cei mai periculoși oameni sînt cei care studiază slăbiciunile celorlalți...

DIMA : Ca să-mi reziste, caută să se convingă că-s om rău.

BRÎNDUȘA : Rău ? Vai, dacă te-ar mușca un șarpe, ar muri otrăvit.

DIMA *(simpatic)* : Poftim, vedeți ? Mușcături, moarte — numai imagini crude îi trec prin minte cînd mă vede, e tulburată.

MARIA *(complice)* : Copii, îmi place cum vă tachinați, așezați-vă ca acasă, acum o să vă chemăm mai des. Da' ce se îmbracă atîta Pavel al meu ? Parc-ar fi o cucoană.

DIMA : Nici o grijă : nu se îmbracă, îl veți găsi cu o carte.

MARIA *(în prag, stupefiată)* : Oh ! dar ești îngrozitor, dragul meu, ești bolnav, ești... *(A închis.)*

DIMA *(rîsese ; acum pasional)* : De ce n-ai venit ?

BRÎNDUȘA : Presbiții nu văd bine decît de departe. Eu sînt presbită la ureche : dă-te mai încolo, că altfel nu te aud.

DIMA *(se examinează)* : Ciumă ? Lepră ? Mă respingi pentru că sînt corect, în orișice caz nu ca... las' că știu eu.

BRÎNDUȘA : Cu un om ca Titi Dima, e periculos să mergi măcar la cinema. E ca și cînd aș merge cu buletinul oficial. Pe urmă să-mi zic : „E, dacă tot crede lumea așa, hai măcar să-i cedez".

DIMA : Te crezi modernă și te iei după gura lumii.

BRÎNDUȘA : Puțin îmi pasă de asta. Brutală ca întotdeauna, îți dau și declarație în scris dacă vrei : n-am poftă de tine, n-am poftă de bărbați. *(Cu spatele la el, spre rampă.)* Cînd va veni iubirea, mă va răpi pe sus ca o pasăre uriașă de flacări ; nu voi cunoaște atunci nici prejudecăți, nici rușine, nici altă dragoste ; voi striga în gura mare, pe acoperișuri, că iubesc și sînt iubită și voi tremura ca frunza. Nu vreau legături fugare, întîlniri grăbite, despărțiri, logodne și divorțuri : în mine nu încap mai multe sentimente — dragostea, știința, frumosul, toate merg la un loc. Leoaica face un singur pui, dar bun — în iubire voi fi leoaică ; o singură iubire îmi va umple viața, mă va răpi pe sus și voi arde pînă în ceruri, fără rușine, să se uite acolo oricine poftește și să mă vadă, sus, cum ard de dragoste. De flirtul tău n-am nevoie, nu-mi arde acum de bărbați.

DIMA *(necăjit)* : Ar fi bine. Aș putea spera. Mă tem însă că pasărea de foc de care vorbeai a și aterizat în inima ta, e în pragul a 50 de ani, are cîțiva dinți falși și o celebritate cam cariată. E seniorul nostru Athanasescu. De ce nu recunoști c-ai venit prima ca să nu scapi o clipă de cînd intră pe ușă ?

BRÎNDUȘA *(se uită prin bibliotecă, ton indiferent)* : E curios, cînd un om te lovește, legea îl poate condamna, chiar dacă nu ți-a provocat decît o simplă vînătaie la picior. Există însă *(subliniat)* *pisălogi* care atacă cea mai delicată substanță a omului — nervii, creierul — și totuși încă nu s-a găsit în nici o țară vreo lege contra lor. Aș înscrie asta ca un punct în întrecerea dintre cele două lagăre.

DIMA *(o apucă de umeri)* : Dar e anormal... *(îi șoptește la ureche)* te cunosc, ești numai flacără, te văd, te simt, poți să palpiți și tu ca orice femeie...

BRÎNDUȘA : N-aud nici un cuvînt, vorbești prea de aproape.

DIMA : Nu-mi pasă de nimic... *(Luptă s-o sărute.)*

BRÎNDUȘA *(se smucește metodic ; calmă)* : Tovarășa Maria !

MARIA *(în ușă)* : Iartă-mă, bărbatu-meu ăsta...

BRÎNDUȘA : Nu știu cine dracu' mi-a deranjat coafura — se vede că în tramvai — aș trece o clipă în dormitor, că n-am oglinda la mine.

(Intră Pavel, schimbat, dînd mîna cu Dima.)

MARIA : În sfîrșit, s-a urnit și el !... Hai, drăguțo ; știi, de mult voiam să te sfătuiesc să-ți schimbi coafura...

DIMA *(arătînd ușa pe care au dispărut)* : Drăguță puștoaica, dar cam infectată de așa-zisele „noutăți". Cam cască gura în fața lui Athanasescu... *(A adus o servietă.)* Știți, cei de la redacția de popularizare ne-au făcut noi observații. Dar... mai bine vi le spun mîine... să nu vă enervez.

PAVEL : Ce să mă mai enervez ? Ei au cerut institutului lucrarea asta, și acum tot ei inventează mereu observații.

DIMA *(rezonabil)* : În orișice caz, au și ei o răspundere.

PAVEL : Dac-ar fi așa, s-ar bate pentru ea. Dar sînt lași : le e frică s-o aprobe, le e frică s-o respingă. Ce vor ?

DIMA : Vedeți, e aici fraza asta...

PAVEL *(iute)* : Și care e obiecția ?

DIMA : Păi... în orișice caz... nu se înțelege clar...

PAVEL : Cum adică ? E vorba de o glumă... Dumneata n-o înțelegi ?

DIMA : Eu o înțeleg, în orișice caz...

PAVEL : Ei n-au înțeles-o ?

DIMA : Ei, personal, au înțeles-o, au și rîs, dar spun că cititorul din masă n-o să înțeleagă. Vor mai accesibil.

PAVEL *(se plimbă)* : Da ! Accesibil, adică viu, clar, popular ! Ăștia însă prin accesibil înţeleg mormane de explicaţii atît de plicticoase, că pînă la urmă totul devine de nestrăbătut, inaccesibil.

DIMA : Ce înţelegeţi prin „ăştia" ?

PAVEL : Imbecilii. Dobitocii. Tîmpiţii. Birocraţii. Făţarnicii.

DIMA : Mă refer la funcţie. Pe cine înţelegeţi prin imbecili ?

PAVEL : Pe imbecili. Eu vorbesc de cei care fac pe proştii şi dumneata mă întrebi de funcţie. De ce să amestecăm aici funcţiile ?

DIMA : În orişice caz... mai bine de nouă ori observaţii inutile, decît ca în institutul nostru... dar vi le arăt mîine... Eu voiam să vă fac o critică, dar v-am enervat cu astea. *(Aşteaptă.)*

PAVEL *(calm)* : Nu, nu, spune !

DIMA *(patetic)* : Nu se mai poate trăi aşa ! Azi Athanasescu a strigat, de faţă cu mine şi cu Rucăr, că a primit premiu pe degeaba. Că lucrarea lui mutilează ştiinţa, că la prima sesiune o dă peste cap. *(Imită.)* „E o colecţie de dogme !" — a strigat. „Imi pare rău că este a mea, dar adevăratul om de ştiinţă trebuie să fie deasupra operei sale. Trebuie să reexaminez totul, să mă întorc la adevărurile eterne ale ştiinţei noastre". A turbat, o să-l vedeţi astă-seară...

PAVEL : Măsoară-ţi cuvintele !

DIMA : A turbat, mi le măsor. A zis chiar el că şi-a pierdut minţile. Chiar aşa a zis : „Datele ca datele — a zis — dar generalizarea, interpretarea am făcut-o chiar eu, cu capul — şi s-a lovit peste frunte — ăsta al meu ; e de neînţeles, parcă mi-a luat cineva minţile !" *(Privindu-l.)* Cred că bănuiţi la cine face aluzie, tovarăşe Proca.

PAVEL *(revenindu-şi cu greu)* : Stai, măi, stai, să nu ne pripim... Nu-i chiar aşa, am mai discutat eu cu el... e drept, nu mă aşteptam să se dezlănţuie înainte de termină discuţiile cu mine. Va să zică despre ce e vorba ? La materialul faptic, unde a muncit întreg colectivul, n-are nici o pretenţie. Ca şef ştiinţific, partea de generalizare i-a revenit în cea mai mare parte lui. Va să zică omul are pretenţii la propria lui muncă.

DIMA *(neiertător)* : La unele laturi, unde el era mai slab şi unde, din întreg colectivul, l-a ajutat mai ales o anumită persoană, un om de ştiinţă de mare talent şi capaci...

PAVEL *(sare în picioare)* : Cu mine, dragă Dima, să nu încerci figuri de astea ! *(Se stăpîneşte.)* Ce ? Omul n-are voie să reexamineze unele teze ? Ce ? Tot ce am făcut noi e perfect ?

DIMA *(se scoală la rîndul lui, înfruntîndu-l)* : Pe mine n-o să mă intimidezi, tovarăşe Proca ; eu văd lucrurile cum sînt. Una e să îmbunătăţeşti lucrarea de pe aceleaşi poziţii, materialiste, alta e s-o arunci la coş şi să te întorci pe brînci la principii de mult abandonate ! Un...

PAVEL : Nici un cuvînt mai mult ! O să ne lămurim la institut...

DIMA : Să vedem dacă o să ne lase să răsuflăm pînă atunci... cred că astă seară o să declanşeze lupta. *(Soneria.)*

PAVEL *(merge spre uşă)* : Te rog doar atît : astă seară să nu aţîţi lucrurile... Lămurim totul la institut. Să nu aţîţi.

DIMA : O să vezi : astă-seară, aici, Athanasescu porneşte lupta !

TREI LOVITURI DE GONG

LIVIU NACHE *(intră continuînd o discuţie)* : ...nu se poate, nu pot să cred. Imposibil ! Sindicatul ce face ? *(Aneta pune masa.)*

MARIA *(lui Dima)* : Îl cunoşti pe soţul doamnei Nache ?...

NACHE : Ne cunoaştem... *(În timp ce ceilalţi îşi dau mîna, declamă.)* Dar nu se poate : unde-i sindicatul ? Ce face ?

RUCĂR : Nu înţeleg ce vreţi de la mine. Vorbeam cu doamna Nache şi deodată aţi început să mă întrebaţi de sindicat...

DIDONA NACHE *(în cascadă)* : Toată ziua numai rolul asigurărilor sociale, prea le pune la inimă, Liviu dragă, da' mai termină, peste tot sînt mîncătorii, tu nu vezi ?

NACHE : Da' nu se poate : unde-i organul sindical ?

DIMA *(perfid)* : Tovarăşul Nache e activist sindical ?

PAVEL : Tovarăşul Nache e la O.C.L. „Textila", iar dumneata, tovarăşe Dima, ştii asta prea bine.

DIMA *(insinuant)* : V-a povestit Rucăr ceva de la institut ?

DIDONA *(vorbeşte fără punctuaţie)* : Nu, nimic, dar sînt oameni care se leagă de Liviu al meu c-a avut şi el odată prăvălie, nici nu era magazin, doar prăvălie, dar acum e simplu vînzător, activează pe linie de asigurări sociale şi e atît de naiv : peste tot mîncătorii, dar el nu poate să creadă, atît pune omul ăsta la inimă că...

NACHE : Ce naiv, Didona dragă ?! Sîntem doar la atîția ani de la eliberare: lucruri din astea nu se pot întîmpla, imposibil, mai ales cînd aveți o secție aparte... dar de ce n-aveți ? *(Întinzînd mîna.)* Trebuie să ne fie în clar următorul lucru : secția aparte... *(Apare Brîndușa, coafură nouă.)*

DIDONA *(trăgîndu-l de mîna rămasă întinsă) :* Liviu dragă, spuneai ceva despre secția aparte !

NACHE : ...este școala cea mai... *(încîntat)* ...animatorul... *(dulceag)* ...mobilizatorul... Cu cine am onoarea ?

MARIA : Vă prezint tinerețea institutului ; ați mai văzut-o !

DIMA : Coafura face pe om, n-ați mai recunoscut-o.

BRÎNDUȘA *(dulce) :* Dar vă cunosc, dumneavoastră sînteți tovarășul Nache ; aș vrea să-mi cumpăr un jerseu și am auzit că dumneavoastră ați fost pe vremuri un mare specialist și vă pricepeți.

NACHE *(derutat) :* Eu... să vedeți... ca vînzător... datorită giganticelor transformări de după cel de-al doilea război mondial... nu m-am mai ocupat chiar cu... *(gest)* așa că... *(alt gest)... (Pauză jenantă.)*

DIMA *(diplomatic) :* Bine c-ați venit, mi-era o foame...

MARIA : Să-l așteptăm totuși pe Athanasescu.

DIMA : Aoleu, am uitat că vine și magisterul...

RUCĂR *(ceas) :* Mda, ar fi păcat să-i dea tocmai dumnealui pateuri reîncălzite... Chiar ieri Brîndușa îmi povestea că pateurile preferate de Athanasescu au o...

BRÎNDUȘA : Mîncarea preferată a lui Rucăr sînt oamenii de știință fripți și piperați cu un pic de exagerări stîngiste.

RUCĂR *(tot glumeț) :* Nu, îmi plac bobocii de rățușcă, mici, mici, cu pliscul căscat în fața marilor personalități...

PAVEL *(îi ia de umeri ; jumătate serios) :* Dacă nu terminați nici aici, vă dau afară ! *(Încordare, soneria ; Maria.)*

BRÎNDUȘA *(tresărind ca și ceilalți) :* Trebuie să fie el.

DIMA : În sfîrșit ! Ne înfometase ! *(Apare Mocanu.)*

MARIA : Îl cunoașteți toți pe tovarășul Mocanu, nu ?

MOCANU *(privit insistent, se trage mai de o parte) :* Mă știu toți ca pe un cal breaz. De cîte ori e vorba de creșterea cadrelor noi, pe mine mă pune în rapoartele institutului... *(Văzînd că toți tac, adaugă.)* Scuzați întîrzierea, am fost în locul tovarășului Proca la consfătuirea cu ucenicii. Mi-au pus niște întrebări ! Cu ei, uiți cum trece vremea...

DIDONA : Mai ales cînd și *provii* dintre ei ! Liviu dragă, tovarășul Mocanu a fost muncitor, apoi activist, *sindical !*

MOCANU : ...înălțime unu optzeci, serviciu militar satisfăcut, barba rade – dar sînteți cam abătuți. Nu s-a destupat încă vinul ? Călcați Codul Muncii ! *(Aneta fuge după băutură.)*

DIDONA : Și cît de spiritual este ! Observi, Liviu dragă ?

BRÎNDUȘA : Și să vedeți cum se înfurie cînd i se fac complimente. Acum mai suportă, dar după două-trei complimente, sare la nas și mușcă. L-am văzut cu ochii mei !

MOCANU *(a făcut a mușcătură ; amuzat) :* Cînd eram tînăr ca dumneata, tovarășă Brîndușa, mi-era o frică grozavă de oamenii care fac complimente. Dar acu' mi-a trecut.

DIMA : Ai devenit infailibil ?

MOCANU : No, dar au apărut lingăi mai periculoși. Lingușitorul de azi și-a modernizat armamentul, știe că muncitorilor nu le place lingușeala. Uite, eram acu' vreo zece ani președinte de comitet sindical și lucram cam dur, secretarul comitetului de partid îmi atrăsese atenția. Într-o zi, se scoală un tinerel la o ședință și zice : „Tovarășul Mocanu – zice – să nu se supere, dar vreau să-i fac o critică. Tovarășul Mocanu nu e destul de sever, e uneori prea moale cu noi..." Ei, nu vă mai spun ce plăcere mi-a făcut critica asta. „Da, fraților – m-am sculat eu – recunosc, n-am fost destul de sever, n-am știut să dau destul cu capul de pereți pe cine merită..." Dom'le, și aproape la fiecare ședință șmecherul ăla știa să mă critice exact unde-mi făcea plăcere, și eu nu-mi dădeam seama !

PAVEL : Și cum l-ai dibuit ?

MOCANU : Păi... tot secretarul, săracu'... Altul, invers : mă atingea totdeauna la părțile dureroase...

DIMA : Alt subiect n-ați găsit ? Mi-e o foame !...

RUCĂR : Dar ce folos avea celălalt, cu părțile dureroase ?

MOCANU : Păi, azi, să zicem, era ședință, și el mă critica chiar oleacă nejust, de-mi ieșeau ochii din cap de furie. A doua zi venea să-mi ceară ultimul bilet pentru la mare și eu, prostul, de teamă ca nu cumva să fiu nedrept pentru că m-a criticat, i-l dădeam ! *(Rîsete.)*

PAVEL : Noroc că acolo exista un secretar !

MOCANU : Tovarășe Proca, să nu începem iar cu chestia asta ! Nu-i ăsta locul !

RUCĂR : Apropo, ați văzut cartea aia poștală de la Șerban ? Tocmai din Bombay ! Cred că nu-i priește, săracu', în diplomație, i s-a și făcut dor. Ce n-ar da să ne fie iar secretar !

MARIA : Liniște, mi se pare că a venit ! *(Soneria și bătăi.)*

ANETA : Deschideți dumneavoastră ? Deschideți dumneavoastră ?

MARIA : Deschide, deschide. *(Zgomot mare, stinghereală.)*

PRIBOI *(ciocnindu-se, fulgerător, ceilalți încremeniți)* : Am alergat pe scări, maestrul sosește în cîteva minute. Sînt pregătite pateurile ? *(Nimerește bucătăria ; s-a și întors.)* ...Da, sînt pregătite. Cafelele le face doamna Nache ? Da, e aici. Radioul e pus ? Nu, nu e pus ; *(la butoane)* în opt minute se transmite conferința lui, să nu-l punem prea tare, nu-i place muzica de dans... *(Soneria. Aneta.)*

RUCĂR *(cu paharul în mînă)* : Țuică putem să bem ?

PRIBOI : *(nu „realizează")* : Ce-ați spus? Țuică ? Da, da, se poate.

BOGDAN ATHANASESCU *(i se aude din hol vocea răsunătoare, dicția studiată)* : Ce faci, Aneto ? Tot frumoasă te ții ?

ANETA *(chicotind)* : Așa le înfloriți dumneavoastră... le înfloriți.

ATHANASESCU : Păcat că nu te angajezi decît două zile pe săptămînă... Te-aș fi luat eu... *(Se oprește lîngă prag, privindu-i ca la o inspecție.)* A, Maria, ce magnifică ești astă seară... culoarea asta... *(Îi sărută mîna.)* În locul lui Pavel n-aș mai lucra atîta, să am o soție ca tine.

MARIA : N-aș avea puterea să te am de soț — cu atîtea rivale...

ATHANASESCU : Sînt îndrăgostit numai de știință, iar tu vrei să mă scoți afemeiat ; toată lumea vrea să mă compromită.

NACHE : Dacă-i vorba de calomnii, atunci trebuie luat poziție.

ATHANASESCU : A, vă salut, tovarășe Nache ! Din păcate, nu pot să știu dacă-i vorba de calomnii sau nu : ele nu fac parte din obiectul științei mele, deci nu le studiez — sărut mîinile, doamnă Nache —, omul de știință, zice-se, trebuie să aibă un dialog permanent numai cu principiile științei sale.

BRÎNDUȘA : Ar trebui să vă interesați și de altele.

ATHANASESCU *(îi sărută mîna)* : Ar trebui, draga mea, dar și dumneata ești prea indiferentă față de cele pămîntești. Sînt aici oameni gata să mă confirme. *(Dă mîna cu Dima.)*

DIMA : Eu vă confirm numai cînd aveți dreptate.

RUCĂR : Da, să confirmăm savanții doar cînd au dreptate.

ATHANASESCU *(amenințîndu-l cu degetul)* : Cu dumneata o să am o discuție academică la primul prilej. Vreo patru oameni mi s-au plîns pînă acum de dumneata *(întinzîndu-i mîna)* dar eu le-am spus : „Lăsați-l, Rucăr e o valoare reală".

RUCĂR : Admiteți o discuție în care să fiți contrazis ?

BRÎNDUȘA : Chiar și faptul că-ți permiți asemenea întrebări...

ATHANASESCU *(o oprește demn)* : Lasă-l, o să fie fricționat pentru ieșirile lui și tot eu o să trebuiască să-l acopăr...

RUCĂR : N-am nimic de acoperit. Și nu-i ăsta cadrul pentru...

PRIBOI *(agresiv, scurt)* : Las' că știe maestrul mai bine !

ATHANASESCU : Priboiule, ți-am spus de o mie de ori să nu mă mai adulezi. Știința nu suportă adulare.

MOCANU : E, aici mi-ați plăcut ! *(Destindere, se toastează.)*

ATHANASESCU *(bănuitor, privește de la Priboi la radio)* : Nu cumva domnul acesta ?... E un blestem, zău așa, nu pot să mai scap, oriunde mă duc, îl invită și pe el. Dacă te lași obsedat de mărunțișuri... *(Închide radio-ul.)* Am venit pe jos, mi-am impus să nu mă gîndesc la nici un mărunțiș, orice aș vedea pe stradă ; numai la noua mea lucrare. Și am fost răsplătit.

PRIBOI : Maestre, radioul... eu, zău... *(Ceilalți, semn să tacă.)*

ATHANASESCU : Mi-a venit încă o idee, complet nouă, care răstoarnă definitiv vechea mea lucrare. Dar unde e Pavel ?

PAVEL *(brațele încrucișate)* : M-am tras mai lîngă ușă.

ATHANASESCU : Te ții prea în rezervă. Am dat mîna cu toată lumea și tocmai de tine am uitat. *(Îi strînge mîna.)*

PAVEL *(zîmbește) :* Oamenii de știință sînt distrați. *(Continuă destinderea, unii se așază la masă.)*

RUCĂR : Da, foarte distrați ; odată Newton, plecînd de acasă, a lăsat un bilet pe ușă : „Newton a plecat și se întoarce peste o oră“. Trece o oră, vine Newton, citește biletul de pe ușă și pleacă : de trei ori s-a întors și, citind că Newton nu-i acasă, a plecat iar. Uitase că el e Newton *(se face brusc liniște)*, uitase că tocmai el e acela care a descoperit legea gravitației universale.

ATHANASESCU : Tinere, dumneata vrei să-i răpești omului de știință cea mai mare îndrăzneală, aceea de a se contrazice. Va să zică, dacă ajung la concluzii care le răstoarnă pe cele din lucrarea mea de acum cîțiva ani, înseamnă c-am uitat că eu sînt Bogdan Athanasescu, nu ? Eu, tinere, nu uit că sînt Athanasescu și o voi dovedi !

PAVEL *(luîndu-l de braț) :* Dovedește-o chiar acum și, dacă ești Athanasescu cu adevărat, gustă pateurile astea.

ATHANASESCU : Nu, Pavele, există totuși în știință o demnitate. Sînt Athanasescu și o voi dovedi în noua mea lucrare !

PAVEL *(calm neomenesc) :* Rucăr, cere-ți scuze.

RUCĂR : Pentru ce să-mi cer scuze ? Am spus o anecdotă.

PAVEL : Tovarășe Rucăr, dacă nu vrei să-ți pierzi stima mea, cere-ți imediat scuze pentru intenții jignitoare. *(Pauză.)*

RUCĂR : Îmi cer scuze *față de dumneata* dacă am jignit pe vreunul dintre invitații *dumitale. (Pleacă.)*

MARIA *(repezindu-se) :* Dar, copii, n-o luați atît de tragic !

BRÎNDUȘA : Lăsați-l ! Să plece ! *(Ușa. Maria se întoarce.)*

DIMA : În orișice caz, mi-e o foame grozavă.

MOCANU *(îndreptîndu-se singur spre masă) :* Da, zău, poate mai fac glume vreo doi și-i dați și pe ei afară. Dacă rămîn porții în plus, lăsați pe mine. E plăcut în colectivul nostru. *(Gustă ceva.)* Cînd lucram pe linie sindicală, mă oboseau atîtea discuții ; muncitorii mereu, dă-i cu critica, dă-i cu autocritica... Însă aici *(gest împrejur)* e mult mai odihnitor : cum suflă unul un cuvînt, afară cu el. Zău, îți liniștește nervii.

ATHANASESCU : Dumneata îmi placi, și n-o să te mustru ca pe Rucăr. Îndrăzneala prinde bine în știință. A lui e iritantă, el în toate vede numai politică ; dumneata însă vrei să te ții numai de știință. *(S-au așezat.)*

PAVEL : A, nu, aici ne despărțim. De cînd a plecat Șerban la Bombay, mai mulți vor ca la prima ședință să-l propună pentru o sarcină obștească, iar el, el are de gînd...

MOCANU : ...să se scoale *(se scoală)* și să spună : „Tovarăși, am încă atîtea goluri de umplut, încît ar fi un asasinat să-mi dați asemenea muncă... Tovarăși, îmi urez o boală serioasă și lungă, ca să am timp să citesc și să-nvăț cîte mai am de citit și de învățat !“ *(Rîsete.)*

BRÎNDUȘA : Tovarășul Mocanu și boală ! Păi dumneata ești indecent de sănătos ; pînă și critica îți priește...

ATHANASESCU *(sculîndu-se):* Oricum, îmi place dîrzenia cu care tovarășul Mocanu vrea să cucerească știința. Pentru știință !

PAVEL : Așa, așa îl vrem pe Bogdan Athanasescu !

PRIBOI : Și geniile trebuie să se hrănească. *(Destindere.)*

DIMA *(spre Pavel) :* În orișice caz, bine că l-ai pus la punct pe Rucăr. *(Brîndușa îi dă cu cotul.)* Depășise măsura.

PAVEL : Să lăsăm asta. *(Semn să tacă.)*

DIMA : Nu mai îmi faceți semne, că magisterului i-a trecut.

ATHANASESCU : A, nu mai mă preocupă. Creierul e pentru știință.

DIMA : ...În orișice caz, Rucăr ăsta, fără să vrea, ne-a deschis ochii să vedem către ce conflict ne îndreptăm.

ATHANASESCU *(distrat) :* Ce conflict?

PAVEL : Nici un conflict. Dima mi-a zis de broșură că...

ATHANASESCU : Nu schimba vorba, Pavele ! Ce conflict ? Cu lucrarea mea nouă ? A, la asta nu renunț ! Trebuie să revizuiesc tot ! Porunca științei ! Vreme de ani și ani, am orbecăit !

MARIA : Eu poruncesc aici. Toată lumea să mănînce.

PRIBOI *(cu gura plină) :* Sînt disciplinat.

ATHANASESCU *(sculîndu-se) :* Spuneți-mi să nu vorbesc despre știință sau să nu respir — e același lucru !

PAVEL : O să discutăm la institut...

DIMA : Îmi pare rău c-am început. Vă credeam mai calm.

ATHANASESCU : Cum să-ți mai păstrezi calmul ? Aici nu e vorba de cîteva cuvinte spuse de un cap înfierbîntat. Aici, dedesubt, e vorba de însuși tovarășul meu Pavel Proca. Aici dedesubt e vorba de concepții asupra științei.

PAVEL *(îi iese în cale) :* Concepțiile pot fi, oricînd vrei, confruntate.

ATHANASESCU : Mulțumesc, știu, dar am suportat destulă vreme farmecele educației tale. Am crezut în ele, am crezut sincer în ele, și am greșit. Și acum, dacă vrei să repari ceva, trebuie să mergi după mine. Altfel, Pavele, conflictul dintre noi e inevitabil.

MARIA : Vai, Bogdan, mă sperii.

ATHANASESCU *(sărutîndu-i mîna) :* Să n-ai nici o grijă. Vreau numai să-l ajut, să-l iau cu mine pe culmi unde e vorba de știință adevărată, nu de cîteva sarcini de sezon.

PAVEL : Să încetăm... acum... aici. Putem continua la institut.

MOCANU : Păi, după cîte mă duce mintea, așa ar fi bine. De aceea, institutul e institut, și casa, casă.

ATHANASESCU : Vom continua, vom continua ! Noroc, în sănătatea familiei Proca, a rigidului și simpaticului Pavel Proca și a fermecătoarei sale soții.

PAVEL *(bea) :* Mă faci gelos.

ATHANASESCU : Te invidiez.

BRÎNDUȘA : Spuneați că vă preocupă numai știința.

ATHANASESCU *(brațele desfăcute) :* Dacă mi s-a interzis ! Discuția despre știință va continua la institut, Pavele, nu-i așa ?

PAVEL *(bea iar) :* Va continua.

DIMA : În orișice caz, și pînă la rezolvare !

ATHANASESCU : O singură rezolvare ! Lucrarea veche, premiata mea lucrare, trebuie nimicită. Am nevoie de un climat nou !

ANETA *(capul pe ușă) :* Pot să aduc friptura ? Friptura...

PAVEL : Adu friptura ! *(Se clatină pe neașteptate ; tare, amar.)* Mai iute cu friptura ! *(Athanasescu și cu el se privesc fix peste masă ; dă pe gît, își toarnă iar. Încet, reparînd intonația.)* Să aducă friptura.

Cortina

ACTUL II

Biroul lui Athanasescu, la institut. Modern. Poate servi și ca sală de ședințe. Un fișier cu o scară mare. In fund, perete neîmpodobit, ca un ecran. Undeva, la vedere, o măsuță decorativă încărcată cu bibelouri, obiecte exotice etc. O ușă mai mică duce la biroul lui Proca, alta, acum deschisă, mai mare, la secretară. (Cine intră pe aci, are de suit niște trepte. Aflîndu-se în biroul secretarei, treptele nu se văd, dar personajele apar în cvadratura ușii în timp ce urcă.) Scena e goală.

PROCA *(intră vorbind peste umăr) :* Degeaba îmi spui mie.

MOCANU : Păi Șerban acela a plecat la Bombay. Ești locțiitor de secretar, pînă la prima ședință, pînă se alege altul.

PROCA *(la fișier, caută) :* Cum adică *se* alege ? Organizația alege. Nu eu. Și dacă o să fii cooptat în biroul organizației și o să ajungi secretar, o să fii secretar și gata. Degeaba îmi spui mie.

MOCANU : Vreau să-ți explic, ca între tovarăși, am dreptul ăsta, nu ?... Ai mei din fabrică mi-au zis : „Mă, să ți se umfle ochii cît cepele, da' tu să citești mai departe ! Asta-i politica ta de-acum înainte. Să nu ceri rabat c-ai fost muncitor — că nu ești de vîndut la sold cu preț redus".

PROCA : Cunoaștem. Și p-ormă, la absolvire, decanul te-a lăudat și ți-a spus : „Băiete, măcar doi ani să te ferești de fete, de boli și de sarcini împovărătoare. Să înveți". Știu, măi, așa e, dar vezi și tu situația... *(Suie scara.)*

MOCANU *(parcă s-ar întinde după el):* Nene Proca, zău, crede-mă că prelucrarea asta le-am făcut-o și eu altora.

PROCA : Și dacă nu te-au ascultat, n-ai zis că-s înapoiați ?

MOCANU : Am zis, tovarășe Proca. Dar acum văd din altă direcție. Uite, d-aia e bine să fie omul la viața lui și șef și executant, să vadă din toate unghiurile, cum cerea Lenin.

PROCA *(zîmbind) :* Nu mă lua tu cu Lenin, ca Dima ăsta care mă face să-i țin toată ziua conferințe. Lenin, da, cerea să vedem din toate unghiurile, dar de acționat să actionăm numai de pe pozițiile clasei înaintate. Este ?

MOCANU : Nene Proca, atunci cînd am venit la institut, oamenii mi-au spus : „Proca ? Da, harnic, disciplinat... dar nu prea are talent. Athanasescu ? S-ar poticni fără Proca, dar..."

PROCA : Și tu începi ? *(A suit ieșind din raza vizuală. Mocanu își înalță incomod capul, pînă la urmă renunță ; la rampă.)*

MOCANU : Lasă-mă să termin : „...s-ar poticni, mi-au spus, dar Athanasescu are capacitate, talent, strălucire". Nu știu cum se întîmplă uneori, dar dacă un om e pe linie, dacă muncește la locul lui, dacă e disciplinat și nu flecărește fără rost, tot felul de prichindei îi scot vorba că nu-i prea priceput. Face însă urît ? se tunde nu știu cum ? are vreo deviere ? — imediat se găsesc vreo zece prichindei din ăștia care să strige : „Da, dar are talent !" De fotbaliștii care nu marchează niciodată, se spune așa *(ca un spicher)* „Extraordinar, prestînd un minunat joc de cîmp, se apropie, se apropie ! Genial, ah, dragi ascultători, dacă poarta ar fi fost așezată numai zece metri mai încolo !" ; de actrițele care se fîțîie și se joacă mereu pe ele însele, se scrie *(maimuțărit)* „Am admirat din nou *(suflecîndu-și pantalonul)* măiestria excepțională a talentatei actrițe, deși, în treacăt fie zis, ea n-a înțeles rolul". Păi, unde naiba e talentul, dacă niciodată nu-i în rol ? Iar de copiii prost crescuți, care au luat apucături de huligani, părinții spun *(voce de mămică)* „Nimeni nu-l înțelege, și ce dacă a făcut o spargere ? are fantezie, înclinații, iar spargerea asta arată că, la urma urmei, mititelul e deștept și are... *(apasă un trăgaci imaginar)*... personalitate". Și cum își vede unul de treabă, cinstit, pe linie, — gata, nu mai are geniu.

PROCA *(coboară, rîzînd ; ține o fișă)*: Hai, mă, că nici tu nu crezi ce spui ! Ce, noi ne luăm după prichindei ? Păi dacă o pornești așa, Mocanule, tare mi-e frică să nu te văd curînd cum începi cu concesiile...

MOCANU : Dumneata vorbești așa ?

PROCA : Da, eu. M-ai văzut pe mine dînd vreun pas îndărăt ?

MOCANU : Tovarășe Proca, te prețuiesc pentru linia dumitale în știință. Dar îl cam cocoloșești pe Athanasescu.

PROCA : I-am admis eu vreo teză idealistă ?

MOCANU : Nu, dar în loc să-l critici public, într-o dezbatere, te-ai învățat să-l influențezi pe neobservate.

PROCA : Asta, chiar de-ar fi așa, n-ar însemna nici o concesie : nu dau îndărăt și-l ajut și pe el să nu dea îndărăt. *Cum* îl ajut ? Asta-i altceva. Asta-i o chestie de metodă.

MOCANU : Păi, eu, dacă aș fi secretar, vai ce te-aș mai scutura : cu metoda aș începe !

PROCA : Gîndește-te, omul ăsta a făcut eforturi sincere, a făcut salturi mari în concepțiile lui ; și acum, după ani de succese, are o rătăcire trecătoare și...

MOCANU : Și-l ajutăm s-o învingă, facem o dezbatere.

PROCA : Dar vezi că pe el nu-l cheamă Mocanu. El vede în dezbatere un soi de amenințare. Și, crede-mă, Mocanule, nu se teme pentru postul lui: dar se teme pentru ideile lui astea de acum, vrea să le asigure victoria.

MOCANU : „Mocanule, crede-mă, metoda mea e bună !" Și cînd trecem la bani mărunți, iese că l-ai convins atît de bine, încît n-a aflat nici măcar ce înseamnă o dezbatere.

PROCA : Ai răbdare cîteva zile ! Nu știu cine i-a vîrît în cap că dezbaterea e un fel de armă a mea, un soi de mașină de vot...

MOCANU : Și ca să nu creadă asta, abia faci un fel de mașinație, discuți cu mine, cu unul și cu altul. Nu e mai simplu, mai cinstit, să pui totul pe față, într-o discuție colectivă ?

PROCA : Chiar dacă pot să-l conving de la om la om ?

MOCANU : Nu-mi place să spun cuvinte mari, dar există un partid, o linie. Din moment ce Athanasescu a deschis focul, nu mai e vorba de ceva între un om și altul : ești obligat să ceri o dezbatere.

PROCA : Linia mi-e la fel de scumpă ca și dumitale, stimate tovarășe. În tinerețe, îi spuneam steaua mea polară, și unii prieteni mai îmi amintesc și azi de asta. *(Rîde, amintindu-și.)* Eram tînăr, puțin cam naiv, și pînă și în momentul cînd mi-am făcut cererea în căsătorie, în loc să iau fata în brațe și s-o sărut, eu i-am vorbit despre steaua polară. *(Schimbare.)* Dacă-i vorba de cuvinte mari, pot să spun că m-am ținut de linie și nu-mi pare rău, și o să mă țin de ea pînă la ultima suflare.

MOCANU : Atunci luptă-te, înfruntă-l !

PROCA *(agitat)*: Lucrăm în colectiv! Alături de eroul muncii socialiste stă secretarul de organizație care l-a educat, stă echipa care a muncit sub conducerea lui, stă mama care l-a crescut!

MOCANU: Și dumneata ce-i ești lui Athanasescu — mămică? *(Sever.)* Poate-i dai și sîn?... Eroul muncii reprezintă echipa pe care o conduce! El poartă în lume o față adevărată, a lui și a echipei lui. Dumneata însă vrei să-i lipești lui Athanasescu altă față. Societatea noastră nu suportă moravuri de astea, tovarășe Proca.

PROCA: Ce vrei să spui?

MOCANU: Vreau să convoci mai întîi organizația și apoi colectivul și să discutăm pe față totul.

PROCA: Și n-o să-l îndepărtăm?

MOCANU: O să-l apropiem! Îndepărtat e acum.

PROCA: Bine, o să mă mai gîndesc.

MOCANU: Dar repede. Se umblă aici cu intrigi, cu un memoriu contra lui Athanasescu, cică ar infecta tineretul cu idei greșite.

PROCA *(își ascunde îngrijorarea)*: Uite, poftim, asta e fișa! Ce memoriu? Mi se pare că vine... hai la mine. Ce memoriu?

(Scena goală. Athanasescu, Didona Nache.)

DIDONA *(lîngă prag)*: Aș vrea să vă mai spun ceva...

ATHANASESCU: Bine, spune, nu-i nevoie să mă anunți dinainte.

DIDONA: Pot să închid ușa?

ATHANASESCU *(plictisit)*: Mă rog, închide-o...

DIDONA: Adineauri erau aici Proca și Mocanu. Au căutat ceva la fișier, am ascultat din întîmplare, ușa era deschisă...

ATHANASESCU: Ușa, iar ușa, nu mă interesează ușa!

DIDONA: Proca se prefăcea că n-a aflat nimic de memoriu.

ATHANASESCU: Se prea poate să nu știe, ce te miri? Ei, și?

DIDONA: Și... au trecut pe urmă dincolo, și au închis ușa.

ATHANASESCU: Ușa, iar ușa! Bine, vă mulțumesc.

DIDONA: Tonul dumneavoastră... *(Se apropie. Pasional, îl apucă de revere.)* Bogdane, cum poți să-mi vorbești așa? Doar știi că mă leagă de tine mai mult decît un simplu post, că stau aici să veghez asupra omului iubit.

ATHANASESCU *(eliberîndu-și demn reverele)*: Scuză-mă, sînt cam nervos zilele astea. Draga mea, știi și tu că nu m-aș preta la o asemenea murdărie: atunci cînd ai venit aici se terminase totul între noi, de mult. Te rog, nu te mai amesteca în viața mea.

DIDONA: Te stînjenesc? Să-mi caut alt serviciu?

ATHANASESCU: Asupra persoanei mele n-are drepturi decît știința: aș vrea să mă înțelegi. Ai fi plecat de zece ori pînă acum dacă nu mi-era de situația asta a ta cu Nache, fost exploatator, idiotul, că nici măcar la asta nu s-a priceput.

DIDONA: Ai așezat mila între noi ca un zid protector...

ATHANASESCU: De tine se leagă amintiri, dar... vă rog.

DIDONA: Încă un cuvînt, te implor! cred că n-a sosit momentul să răstorni vechea ta lucrare, lasă, spune cum vor ei...

ATHANASESCU *(sie însuși)*: Am îndurat multe, am și greșit, dar cu greșeala asta a mea, cu lucrarea mea veche, am ajuns pe o poziție de pe care pot face știință! Am fost sincer atunci și sînt sincer acum. De ce să renunț? Cu teama nu se face știință.

PRIBOI: Magistre, eu am vrut să... *(scrie în aer)* memoriul, dar nu mi l-au dat...

ATHANASESCU: Cine te-a rugat? Pleacă, lăsați-mă în pace, asta-i o chestiune științifică și deodată se adună pe mine toate păcatele vieții mele. *(Iute, umblă.)* Atîta păcat am făcut și eu: am angajat unicul băiat al unui mare savant al țării, un om care a murit de mizerie în '38 și care cu ultima putere mi-a spus: „Ai grijă de băiatul meu!" — iar băiatul, cum se întîmplă cîteodată, e un... *(îl arată)* și trebuie să stea la mine în institut în amintirea mortului. Și Proca mi-a trecut asta cu vederea și acum n-am voie să formulez o ipoteză științifică nouă, că vin peste mine toate intrigile, memoriile, puroaiele, am așa apărători, de parcă ar vrea cineva să demonstreze că greșesc! Ai ascultat la *ușă*? era o *ușă* groasă?

PRIBOI *(n-a înțeles nimic)*: Era o ușă destul de groasă, dar să știți că și Titi Dima a umblat cu memoriul și că...

ATHANASESCU: Hai, duceți-vă! *(Apare președintele Bălăceanu; ca de obicei, își privește ceasul de buzu-*

nar, după ce l-a dus la ureche. Mărunțel, îmbrăcat după moda veche, spontan ca un copil : cei într-adevăr „mari“ pot să-și permită asta ; numai cei ce vor să pară *mari adoptă o poză.)*

ATHANASESCU : Domnul președinte, tovarășul președinte !... E o mare cinste pentru institutul nostru că ați venit aici.

BĂLĂCEANU : Cinstea ca cinstea, dragul meu, dar am uitat de ce am venit... Ceva foarte important... Ce ziceai ? Cinstea ? Și ce c-am venit ? Am început să merg, cum s-ar zice, pe teren : mă dau jos din mașină și-l pun pe dumnealui în funcțiune ! *(Bastonul.)* Dar de ce-s aici ? Dom'le, am devenit distrat ca un savant d-ăia din anecdote. Dragul meu, am îmbătrînit.

ATHANASESCU : Luați loc, vă rog, magisterul meu... Dumneavoastră îmbătrînit ? Sînteți cochet, ca toți oamenii trecuți de 70 de ani. Așteptați complimente.

BĂLĂCEANU : Nu, dragul meu, dar uit de la mînă pîn-la gură, ca-n anecdote. O să mă duc la doamna Aslan, să-mi dea gerovital.

ATHANASESCU : Lăsați, lăsați, că mereu ați fost uituc. Nu mă păcăliți pe mine ! Credeți că nu-mi amintesc ? În '37, tocmai cînd rosteați la Academia Romînă discursul de bun venit către Protopopescu-Ursu, și tocmai în fraza în care spuneați că toată lumea a auzit de numele lui celebru, tocmai atunci ați uitat cum îl chema...

BĂLĂCEANU *(rîde încîntat) :* Fugi de-aci, dragul meu, ăla era un pezevenghi, un haidamac de-ai lui Corneliu Codreanu, anume m-am făcut că uit, i-am copt-o... Dar despre ce vorbeam ?

ATHANASESCU : Poate că ați citit noua mea lucrare... v-am trimis un capitol bătut la mașină, — principalul, noile teze...

BĂLĂCEANU *(recunoscător) :* A, da-da-da-da-da-da ! Dragul meu, îți mulțumesc foarte mult că mi-ai trimis-o. E o tîmpenie.

ATHANASESCU : Sînteți singurul om din lume de la care pot asculta asemenea cuvinte. Ca să-mi spuneți asta ați venit pînă aici ?

BĂLĂCEANU : Da, dragul meu, acum mi-am amintit, chiar de asta am venit. Nu mai țineam minte. Ce spuneam ? a, da : e o tîmpenie.

ATHANASESCU *(revenindu-și) :* Definiția dumneavoastră, ca să mă exprim în termeni academici, nu sună prea științific. Dați-mi voie să vă amintesc — în caz că ați uitat — că *(tare)* întreg capitolul e inspirat din tezele de bază ale lucrării *dumneavoastră,* lucrarea pe care *dumneavoastră* ați publicat-o, dacă vă mai amintiți, în '31, și care v-a adus celebritatea...

BĂLĂCEANU *(neimpresionat, și-a confecționat un lănțișor din clame, se joacă) :* Dragul meu, eu din anii trecuți nu uit nimic, ba încă pot să-ți mai amintesc și ție. Cînd a apărut lucrarea ta premiată, am știut de la început că asta duce la răsturnarea ideilor mele din '31. Țin minte perfect. Am zis eu atunci ceva ? Am tăcut și pe urmă te-am felicitat, am votat să iei premiu. Că lucrarea era bună. Clar, îmi amintesc. Acum vii și faci o nouă lucrare, adică scoți din pod teoriile mele din '31 și faci mătănii la ele. Iubitule, asta nu-i ca moda la femei, să se poarte iar fuste model '31 !

ATHANASESCU : Veți lupta deci contra noii mele lucrări ?

BĂLĂCEANU : Iubitule, de ce dracu' crezi că mi-am bătut eu atîția ani capu' ăsta de bătrîn ? Care va să zică se face o revoluție, eu, chipurile mare savant, muncesc zece ani ca să-mi intre în cap dialectica și materialismul ; dă dumnezeu și lepăd cîteva greșeli ale mele, cîteva teorii care, la urma urmei *(îi șoptește)* mergeau în contra științei, teorii de pezevenghi, și deodată te văd în genunchi, împodobit cu ele ! *(Îl trage comic de mînecă.)* Scoală-te, iubitule, nu mai sta în genunchi.

ATHANASESCU : Adică, mă scoateți și contra științei... Nu vi se pare cam periculos procedeul ăsta ?

BĂLĂCEANU : Procedeu ? Care ?

ATHANASESCU : Vîrîrea cu tot dinadinsul a politicii în știință : cine nu-i de părerea mea, e dușman al științei, te pomenești că și al poporului. Dictatul.

BĂLĂCEANU *(își dă peste frunte) :* A, în sfîrșit, mi-am adus aminte... Nu pentru asta venisem. Iubitul meu, dacă te plîngi de dictat, hai să-ți discutăm în colectiv noua lucrare...

ATHANASESCU : Mi-e neplăcut să vă spun... discuțiile astea se pot aranja uneori dinainte. Pentru asta mi-ați făcut onoarea de a veni pînă aici ?

BĂLĂCEANU: Nu, dragul meu, nu-s aranjate: aranjeaz-o tu cum vrei. Da' nu de asta am venit. Voiam să te rog să mi-l dai pe Proca să mă însoţească la Congresul din Italia. Vreau să-l mai scot niţel din treburile lui directoriale. Poţi să te dispensezi de el vreo două săptămîni — nu?... Dar mi se pare că te nemulţumeşte ceva. Ai ceva cu Proca?

ATHANASESCU: Nu, nu, mă bucur pentru el. Nu e vorba de Proca.

BĂLĂCEANU: E, hai! ai devenit sfios?

ATHANASESCU: E vorba de ştiinţă. Îmi vorbiţi de dezbateri, dar cum scriu ceva cu care nu sînteţi de acord, mă puneţi la index.

BĂLĂCEANU: Dacă vorbeşti aşa, mă obligi să te iau... Dar vezi tu, iubitul meu, avem de luptat acolo cu o grămadă de pezevenghi... Delegaţia ţării noastre se duce acolo cu un punct de vedere — cum să-ţi zic? — materialist, popular. Or tu, iubitule...

ATHANASESCU: Eu nu mai merg chiar de-aţi vrea să mă luaţi. Aş dori numai să vă întreb ceva: dumneavoastră citiţi ziarele?

BĂLĂCEANU: Ziarele? Îmi scapă mereu sportul, cuvintele încrucişate şi... asta, ce gătim azi. Dar de ce mă-ntrebi?

ATHANASESCU: De coexistenţa paşnică aţi citit, sper. Dumneavoastră credeţi că n-are urmări bune şi pentru ştiinţă?

BĂLĂCEANU: Nu-mi amintesc cine mi se plîngea zilele trecute de amestecul politicii în ştiinţă... Cine era, dom'le? A, nu, nu era zilele trecute, chiar adineauri, chiar tu, dragul meu, mi te-ai plîns, şi acum tot tu vîri coexistenţa în ştiinţă.

ATHANASESCU: Nu eu. Vremea.

BĂLĂCEANU: Iubitule, apucă-te şi citeşte ziarele mai bine. Să facem şi lecturi în colectiv dacă vrei.

ATHANASESCU: Discuţii în colectiv, lectură în colectiv... poate că trebuie să şi respirăm tot în colectiv!

BĂLĂCEANU: Dragul meu, una e să nu ne stîlcim unii pe alţii cu bombe atomice, să nu folosim forţa, asta e coexistenţă — şi alta e chestia cu ideile. Ştiinţa n-are alt stăpîn decît adevărul. Mă-nţelegi, adevărul nu poate coexista cu minciuna.

ATHANASESCU: Tocmai de aceea eu, să ştiţi, n-o să cedez.

BĂLĂCEANU: Dragul meu, dar nu poate nimeni să-ţi ceară concesii... la un Congres nu se merge mascat ca la Irod. Noi sîntem oameni sinceri, mergem ca să susţinem acolo adevăratele noastre *(scoate ceasul)*... am întîrziat — unde voiam să merg de aici? Dar nu ştiu de ce te fereşti de o dezbatere colectivă.

ATHANASESCU: E greu să vă explic. Colectiv, colectiv, dar... s-a creat o situaţie specială la institut. Oamenii sînt deprinşi cu ideile mele de pînă acum, ale lui Proca dacă vreţi — şi deodată, dezbatere. Cui o să-i dea dreptate? În ştiinţă nu se hotărăşte prin majoritate de voturi. Se întîmplă şi cu Proca unele lucruri, nu mi-e încă destul de clar, încă nu ştiu nimic.

BĂLĂCEANU *(ridicîndu-se)*: Dragă, asta-i altceva. Dacă în loc de dezbatere se fac intrigi sau mai ştiu eu ce, n-o să las să fii lovit pe la spate. Proca, zici? E bine că mi-ai spus.

ATHANASESCU: Nu, nu, n-am zis nimic. Nu ştiu încă nimic.

BĂLĂCEANU: Oricum, uşa la mine ţi-e tot timpul deschisă. Dacă ai ceva, să-mi spui neapărat!

ATHANASESCU: Daţi-mi voie să vă conduc... Sînteţi şi veţi rămîne întotdeauna profesorul meu... *(Îi dă bastonul.)* Iubesc pînă şi bastonul cu care mă croiţi pe spinare. *(A sunat; Didonei.)* Roagă-l pe tovarăşul Proca să stea aici, trebuie să sune directul. *(Bălăceanu, condus, încetineşte pasul. Proca, Dima.)*

PROCA: Sănătate, sănătate, tovarăşe preşedinte! Cu ce ocazie?

BĂLĂCEANU: Dragul meu, plec, nici nu-ţi mai dau mîna, mă grăbesc. Nu ştiu cine mi se plîngea zilele trecute de tine... Zilele trecute? Şi ce zicea? *(Joc mut cu Athanasescu.)* Nu mai ţin minte *(pleacă în vervă mare)* nu zicea nimic precis, am îmbătrînit iubitule, memoria... parcă cineva zicea... *(E urmat de Athanasescu; Didona „uită" uşa deschisă, dar Dima o închide.)*

PROCA: Aveai ceva să-mi spui? *(Se aşază la birou.)*

DIMA: În orişice caz, îmi place să vă văd la acest birou.

PROCA: Lasă prostiile. Ce vrei?

DIMA: Vreau ca tineretul din institut să nu fie intoxicat.

PROCA: Vrei ceea ce se numeşte scandal. Iar eu îţi declar că îl voi convinge să adopte o părere raţională.

DIMA: Dumneata eşti un fel de tampon. Nu mai putem răbda situaţia asta. *(Scoate o hîrtie.)* Tovarăşe Proca, semnează!

PROCA : Ce-i asta ? Asta voiai ? Un memoriu ? *(Îl aruncă pe birou, se plimbă. Aspru.)* Azi am semnat pentru primirea la practică a trei absolvenți recrutați dintre foștii muncitori. Azi am semnat opt hotărîri de premiere, un apel pentru eliberarea lui Glezos, am semnat pentru locuința lui Ambruș, am contrasemnat două rapoarte științifice importante. Pentru lucruri din astea își pune azi semnătura pe hîrtie un director adjunct, tovarășe Titi Dima.

DIMA : Refuzi ?

PROCA : Nu refuz : îți interzic. *(Dă să rupă hîrtia.)*

DIMA *(oprindu-l) :* Dacă directorul adjunct Pavel Proca nu poate să-și pună semnătura, atunci să semneze Proca Pavel, comunistul. Că eu nu pot să uit asta : dumneata ești membru al biroului, ba ai o răspundere sporită pînă o să se aleagă un secretar. Comunistul Proca, în orișice caz, n-o să refuze.

PROCA *(umblînd iute prin odaie) :* Măi, de ce silești tu oamenii să-ți vorbească în fraze mărețe ? Parcă tu nu știi că adjunctul, omul de știință și comunistul trăiesc în una și aceeași persoană, pentru economie de spațiu ? Eu nu pot să mă separ în comunist și necomunist, să semnez cu o mînă și să șterg cu cealaltă. De ce mă silești să-ți aduc aminte chestiile astea ? Acum o mie nouă sute și ceva de ani a existat un soi de filozof care spunea : să nu știe stînga ce face dreapta. Eu nu sînt de acord. Uite stînga, uite dreapta... *(Rupe memoriul.)*

DIMA : Îl acoperi, te exploatează ! *(Cald.)* Tovarășe, frate Proca, sîntem la spatele dumitale, nu așteptăm decît un semnal !

ATHANASESCU : S-ar putea să pleci în Italia cu moșu'.

PROCA : Și tu, și eu — cineva trebuie totuși să rămînă... la telefon. M-am dus, n-a sunat.

DIMA : M-am dus și eu... *(Dar a încetinit pasul.)*

ATHANASESCU *(încet, neputînd să reziste) :* Dima...

DIMA : Da... la dispoziția dumneavoastră... *(Pauză lungă.)*

ATHANASESCU : Ei, haide, vorbește-mi-l de rău pe Proca. De două zile te aștept.

DIMA : Eu țin la tovarășul Proca. Tovarășul Proca este un om înaintat. În orișice caz, noi, colectivul, ținem la el.

ATHANASESCU : Atunci, critică-mă pe mine. E drept, nu suport, dacă vreo bucată de carne din mine ar primi critica, aș tăia-o jos imediat...

DIMA : Știu. Din fericire, niciodată n-a fost nevoie să tăiați.

ATHANASESCU : Așa-i. Și totuși, domnule Dima, tovarășe Dima, acum mi-ar face mare plăcere ca măcar să mă critici. Aflu pe ce lume sînt. Zău, ai talent. N-am mai pomenit pe cineva să critice atît de exact, cu toate citatele necesare, tocmai la momentul, la persoana și în măsura în care trebuie. Știi direcția vîntului. Parcă ai fi institutul meteorologic.

DIMA *(disprețuitor) :* Ce doriți să vă spun ?

ATHANASESCU : Știi ce. Crezi că nu-mi dau seama ? Ieri, la Proca acasă, cînd lucrurile s-au liniștit, m-ai asmuțit contra lui — crezi că nu mi-am dat seama ? Pe Proca încerci să-l montezi contra mea...

DIMA : Nu, eu nu-s slugarnic, spun în față ce am de spus !

ATHANASESCU : Lupta îți convine. *(Iute.)* Cade Proca ? Atunci pe cine să ia Athanasescu de adjunct dacă nu pe Titi Dima, de la care a aflat atîtea, harnicul om cu cap politic Titi ? Cade Athanasescu ? Devine Proca director și pe cine să-l ia adjunct dacă nu pe principialul Titi, care nu e slugarnic, ba mai te și critică în față !

DIMA *(revoltat) :* Mă faceți să-mi dau demisia !

ATHANASESCU : Mie să nu-mi vorbești de demisie, că știu figura. O dată o să ți-o primesc și ce te faci ? Văd că taci, aștepți să-ți promit cine știe ce.

DIMA : Ce vreți de la mine ?

ATHANASESCU : Mi-e scîrbă. Proca e un om, înțelegi ?

DIMA : Dar eu n-am spus nimic rău despre tovarășul Proca. Toți îl admirăm, tot tineretul, am face orice pentru el. Ce figură ! Dacă aș fi poet, aș închina un imn adjuncților !

ATHANASESCU : Tu vrei să mă derutezi, Dima. Te rog, Dima, așa cum n-am rugat niciodată vreun om, spune-mi adevărul !

DIMA : Dar vă repet, Proca n-are nici un amestec !

ATHANASESCU : Știi că e destul să spui ceva, ca eu să cred inversul !

DIMA: Plec dacă mă mai insultaţi!

ATHANASESCU: E imposibil, Pavel nu lucrează pe la spate, Pavel nu putea să fie amestecat în treaba asta cu memoriul!

DIMA: Dar acelaşi lucru vi-l spun şi eu!

ATHANASESCU: Tocmai asta mă nelinişteşte. Fii o dată cinstit. Eu ştiu, Proca, cel mult, poate să vrea o dezbatere.

DIMA: Şi dac-ar fi aşa, de ce n-o acceptaţi?

ATHANASESCU: De ce? Pentru că există pe lume *(se uită la el)* intriganţi, lucrături. Există laşi şi conformişti. Nu argumentul ştiinţific primează: poftim! nici n-a apărut lucrarea, şi s-au şi constituit două tabere... Ah, doamne, ce n-aş da să existe ştiinţă pură!

DIMA: Nu există nici dumnezeu, nici ştiinţă pură.

ATHANASESCU: Pură, nu, dar aş vrea ca măcar să fie curată. E adevărat, m-am întors la unele din vechile mele teorii. Dar asta numai în ştiinţă, pricepi? Nu vreau să mă întorc la lipsa de demnitate. Ce să-ţi promit: un titlu? avansare? poate sufletul fetei ăleia care n-are ochi decît pentru mine?

DIMA: Păcat că nu pot ridica într-o plenară chestiunea asta.

ATHANASESCU: Dumneata nu poţi ridica decît un singur lucru: persoana lui Titi Dima. Titi, ce rol are Proca?

DIMA: Nu mai scot nici un cuvînt.

ATHANASESCU: Mă sileşti deci, nu? Vrei să-ţi fac o demonstraţie de forţă, nu? Să-ţi arăt că poziţia mea e ca stejarul, că Athanasescu cîştigă, nu? Bine, să bem paharul greţos pînă la fund. *(Buton.)* Doamnă Nache, ai te rog grijă să nu intre nimeni. Directul e aici, nu? Alo, dă-mi iute legătura... Athanasescu... *(Tare.)* Nu, tovarăşă Sofia, n-ai de ce să mai întrebi cînd la telefon e Athanasescu!... Alo, magistre, aţi ajuns? Ştiţi, în legătură cu ce-am discutat adineauri... Da, Proca, nu se mai poate lucra în climatul acesta! Nu, tovarăşe academician, nici o clipă! mi-aţi spus că uşa e deschisă... mi-e foarte rău... Mulţumesc, trimiteţi-o pe a dumneavoastră, a noastră e în reparaţie, dar acum! *(Închide.)* Hai, dragă, n-am timp, vine să mă ia. Cîţi au semnat pînă acum? Ce amestec are Proca?

DIMA *(plecînd capul)*: Eu n-am nimic de ascuns, în orişice caz: opt. Eu încă nu, dar o să trebuiască.

ATHANASESCU: Proca?

DIMA: O să semnez şi eu, să pot fi informat.

ATHANASESCU: Proca?

DIMA: N-a semnat încă.

ATHANASESCU: Haide, haide, nu ocoli: rolul lui Proca!

DIMA: Proca... a avut ideea.

ATHANASESCU *(sare)*: Minţi! Pavel nu putea! Minţi!

DIMA: Mă tot chinuiţi, să spun adevărul despre Proca, şi acum, cînd îl spun, nu vreţi să credeţi. Tovarăşul Proca e om de caracter. El n-a semnat încă, pentru că e înainte de dezbatere şi nu vrea să influenţeze, ca adjunct, pe ceilalţi.

ATHANASESCU: Minţi! O să te confrunt cu el.

DIMA: Mă rog. Dar tovarăşul Proca, ca om de caracter, va semna în orişice caz... va semna cu amîndouă mîinile.

ATHANASESCU: Taci, mă plictiseşti!

DIMA: Vă dă mîna să strigaţi, acum, că am fost slab...

ATHANASESCU: Nu ştiu care din noi doi l-a învins pe celălalt...

DIDONA NACHE: A venit maşina.

ATHANASESCU: Bine. *(Ea s-a retras. Calm.)* Nu te cred.

DIMA: Cu atît mai bine. Uitaţi ce v-am spus.

ATHANASESCU: Nu uit, o să te pun faţă în faţă cu Pavel.

DIMA: Sau cu semnătura lui. Semnătura!

ATHANASESCU: Nu te bucura: nu asta m-a pus în mişcare, nu-mi pasă de asta.

DIMA: Atunci înseamnă că, deocamdată, vă pasă doar de dezbatere. Dar cînd o să vedeţi semnătura... Semnătura lui!

ATHANASESCU *(deschide)*: Pavele, am plecat pentru o jumătate de oră, te rog iar, dacă poţi, ştii, chemarea aceea specială. *(Pleacă.)*

PROCA: Avem de lucru aici. Ce vrei iar?

DIMA: Ăsta-i originalul. Adineaurea ai rupt o copie. Şi sfătuiesc stînga şi dreapta dumitale să n-o rupă şi pe asta. Tovarăşe Proca, ştii că te preţuiesc ca tovarăş, dar o să fii tras la răspundere dacă înăbuşi vocea colectivului!

PROCA: Ascultă, ai văzut ursuleţii de la şosea? Am auzit că-s foarte drăguţi. Şi au adus acolo un leu ca la

Metro Goldwyn Mayer, care face „mrhaau".

DIMA *(neliniştit)* : În orişice caz, nu înţeleg aluzia.

PROCA : Nici o aluzie. Doctorul zice că ulcerul e combinat cu astenia, să cînt, să ţip, să fac ce-mi vine... Să mă ierte dumnezeu, dar cînd am de-a face cu dumneata, îmi vine să rag. Eşti poate corect, dar... scuză-mă, doctorul... *(Rage.)*

DIMA : Bine că nu ţi-a recomandat să muşti.

PROCA : Să ştii, Dima, azi trebuie să termin o lucrare, dar să ştii că o să dai de bucluc. Foarte curînd.

DIMA : Ameninţări deci. Înăbuşirea criticii.

PROCA : Athanasescu vrea să facă praf vechea lucrare, *totul*, totul — iar dumneata vrei să nu se schimbe *nimic*, nimic. El se fereşte de dezbatere — dumneata la fel.

DIMA : Nu-ţi place că sînt ferm. Eu te critic în faţă ! — vrei să înăbuşi vocea colectivului...

PROCA *(agasat)* : Dacă dumneata sau altcineva aţi vrut să faceţi un memoriu adresat forurilor superioare, nu pot, n-am voie să te opresc. Dar o să-mi spun părerea şi o să sfarm toată acţiunea asta !

DIMA : Acuzaţii, intimidare. Ce acţiune ?

PROCA : Asta. Încercarea de a forma grupuleţe ; instigări sub pretextul strîngerii de semnături.

DIMA : Vai ce grav sună. În loc să-ţi pui colea, cinstit, semnătura, încerci să înfricoşezi. Şi pe cine ? Pe un om care apără aceleaşi idei ca şi dumneata.

PROCA : Intenţiile dumitale or fi bune, nu ştiu, dar nu-ţi dai seama ce faci ? Adineauri mi-ai spus : nu aşteptăm decît un semnal... Despre cine e vorba ? şi ce semnal se aşteaptă de la mine ? Acum am de lucru, trebuie predat urgent un raport, dar o să ai de dat explicaţii !

RUCĂR : Vă deranjez ?

DIMA *(revoltat)* : Nu. Tocmai urma să plec, trîntind uşa după mine ! Pentru o semnătură să pierd un om, un frate mai mare, să mă văd ameninţat ! Dar n-o să trîntesc uşa. O să spun : hotărăşte-te, tovarăşe Proca : între cinste şi necinste linie de mijloc nu există.

RUCĂR *(către Proca)* : Ai refuzat !...

DIMA : Poate că-l convingi, i-au mai rămas doar cîteva ore.

PROCA : Parcă visez. Ar trebui să fac ceva grozav de urît, ştiu eu mai ce, să te dau afară din birou, dar nu-mi vine să-mi cred urechilor ! Cîteva ore ? ! Ai ajuns să dai ultimatumuri ?

DIMA : Nu eu, ferească sfîntul. Dar în timp ce dumneata refuzi să acţionezi, Athanasescu... Am intrat din întîmplare în birou tocmai cînd vorbea la telefon. S-a dus la preşedintele Bălăceanu să ceară demiterea dumitale !

PROCA *(întoarce spatele ; pauză ; nefiresc de încet)* : Ascultă, dar cînd se face o scoatere din muncă, nu se trimite şi comunicare scrisă ?

DIMA *(intrigat)* : Fireşte.

PROCA *(strigînd pe neaşteptate)* : Atunci lasă-mă s-o primesc ! Nu te băga pe fir ! *(Sub forţa replicii, Dima s-a trezit zburat pînă la uşă. Foarte tare.)* Du-te la lucrul dumitale ! !

TREI LOVITURI DE GONG

RUCĂR *(în timp ce Proca se mai agită)* : Totuşi, poate era bine să dai mai multă atenţie la ce ţi-a spus.

PROCA : Prostii. Dacă aş fi stat de-a lungul anilor să pîndesc toate zvonurile, cînd naiba mai munceam ? Cine ştie ce-a auzit şi i se năzăreşte că Bogdan... Nu, e clar, îl orbeşte ura faţă de Athanasescu ; a depăşit măsura... Nu, nu, îl pun sub anchetă : asta nu-i atmosferă în care să se poată lucra. *(La birou.)*

RUCĂR : Şi pe mine mă intrigă uneori ; totuşi, în fond, poziţia lui ştiinţifică mi se pare justă.

PROCA : Ascultă, ce cauţi aici ? Să nu începi şi tu, că n-o să-ţi meargă. Să stau va să zică la institut ca să fac muncă de lămurire, şi de lucrat să lucrez în orele libere, ai ? Hai, lasă-mă...

RUCĂR *(schimbă vorba, să nu irite)* : Mai ai ore libere ?... *(Deschide o fereastră, schimbare de lumină.)* Ştii, mă întreb uneori, dacă n-ai fi lucrat atît de nebuneşte în fiecare minut, ce ţi-ar fi plăcut să faci — în timpul liber ?

PROCA : Ştiu eu ?... Poate să stau pe o bancă. Nu rîde ; acum vreo 20 de ani, într-o dimineaţă cînd eram urmărit, m-am aşezat pe o bancă la şosea. Linişte. Am gustat aroma clipei, mi-a rămas în amintire, am impresia că de atunci n-am mai stat pe o bancă. Sau altceva : mi-ar plăcea să fac pictură aviatică. Ce te uiţi aşa ?

Există pictură marinistă, numai valurile mării. De ce oare omul secolului XX n-ar avea dreptul la peisaje pictate din avion...? *(Gesticulează.)* Pardoseală : un covor nesfîrșit de nori albi, strălucitori... Într-un colț, pe nori, umbra avionului... Deasupra, un cer pur și străveziu ca al Greciei, un soare care se scufundă undeva pe sub nori ; o fereastră deschisă în întinderea de vată albă și, dedesubt, un petec de verdeață și un punct mic, roșu : o casă cu acoperiș de țigle roșii...

RUCĂR : Va să zică, asta ți-ar plăcea...

PROCA : De, poate. Dar nu știu cine spunea că fericirea înseamnă ca omul să aibă meseria care-i place. *(Șiret.)* Așa că...

RUCĂR : Pentru oameni ca noi, cel mai groaznic lucru este să fii despărțit de muncă.

PROCA : De tine n-o să se atingă nimeni. Iartă-mă dacă deunăzi am fost prea aspru.

RUCĂR : Nu-mi pasă de mine, mă cunoști, știu să dau și să încasez.

PROCA : Tocmai aici e răul, Rucăr dragă. Te-ai deprins prea mult cu bătăile. Au fost unii oameni pentru care a-ți face datoria însemna să descoperi zilnic un dușman ; iar în ziua cînd nu găseau unul real făceau rost de unul închipuit. Dacă treceau trei zile liniștite, ei se alarmau, spuneau că se petrece un lucru suspect. Partidul a știut să-i pună la respect. Să nu ațițăm lucrurile inutil. Gîndește-te mai des la asta. Să luăm oamenii așa cum sînt... și să-i facem așa cum trebuie să fie.

RUCĂR : Aici e vorba de oameni și neoameni. Proca, semnează !

ANETA *(intrînd) :* Tovarășule, v-am adus brînză de vaci. De vaci.

PROCA : Ce năvălești așa peste om ? Nu vin seara să mănînc acasă ?

ANETA : Știu eu cum veniți. Am vorbit cu doctorul. Cu doctorul.

PROCA : Lasă-mă, soro ! Vii tocmai de acasă... *(schimbare)* Aneto, dar azi nu e zi de lucru pentru tine.

ANETA *(încurcată) :* Păi n-am fost pe la dumneavoastră pe-acasă... Am lucrat la cineva și am avut drum pe-aci... Pe aici...

PROCA *(rușinat) :* Chiar dacă ți-e în drum, lasă... Știi că nu-mi place să-mi vie de-acasă... pot să trimit la bufet...

ANETA : Știu eu cum trimiteți. Nu trimiteți. Și p-ormă asta-i brînză bună, *(i-o întinde)* brînză bună ; că aici, la dumneavoastră, sînt sigură că și brînza de la bufet se acrește. Se acrește.

PROCA *(rîs vesel) :* Auzi, Rucăr, se acrește ! Auzi ?

ANETA *(a examinat camera) :* Elegant, nu zic, dar n-ar strica să mai dea cîte-o mătură și sub covor. Sub covor.

RUCĂR *(rîde) :* Auzi, tovarășe Proca, auzi ? O deviză pentru institut : Mătură și sub covor ! Fac și o pancartă, muncă voluntară !

PROCA : Hai, Aneto, du-te acasă ! Ce mai vrei ?

ANETA *(uimită) :* Păi, n-ați mîncat brînza. Brînza. Trebuie să aibă cineva grijă și de dumneavoastră, că dumneavoastră aveți grijă de toți. De toți.

PROCA *(amuzat) :* Dar de unde știi tu că am grijă de toți ?

ANETA : Păi numai pentru el, un om n-ar putea să muncească atît cît munciți dumneavoastră. Nu rabdă.

PROCA : La revedere. Uite, am mîncat ! *(Caricatural, două îmbucături ; năvălește Brîndușa.)*

BRÎNDUȘA : E revoltător ! *(Surprinsă.)* Dar unde-i... magisterul ?

PROCA *(înghițind greu) :* Ce s-a întîmplat ?

ANETA : Eu mă duc... Da' să mîncați ! *(Exit.)*

BRÎNDUȘA : Nimic... Ceva îngrozitor. Vroiam să vorbesc cu... *(zgomot de după ușă)* dar nu știam că dumneavoastră sînteți aici.

LIVIU NACHE *(smulgîndu-și brațul din încleștarea nevesti-si) :* Lasă-mă, dragă, că știu eu ce fac ! E imposibil, vă spun, imposibil... ! Mă scuzați, tovarăși, că mă amestec... da' lasă-mă, dragă ! Venisem — întîmplător ! — să-mi iau tovarășa acasă, tovarăși, cînd am auzit această tovarășă, care vroia să intre la tovarășul director, plîngîndu-se că tovarășul Titi Dima i-a făcut propuneri nedemne de un tovarăș și că a încercat s-o șantajeze...

BRÎNDUȘA *(și-a revenit) :* Mulțumesc, n-ai de ce să te amesteci.

DIDONA NACHE : Asta i-am spus și eu...

NACHE : Lasă-mă, dragă ! Vă spun, tovarăși — și după asta am plecat imediat, nu-i nevoie ca această tovarășă să mă izgonească — astfel de lucruri e imposibil să se mai petreacă azi, atîția ani după atîtea mari evenimente mondiale ; această tovarășă, care îmi făcuse o impresie pozitivă, i se năzărește !

PROCA : Doamnă Nache, ia-ți-l te rog ! Avem de lucru.

DIDONA *(în ușă) :* Scuzați-mă, mi-a fost imposibil să-l opresc, pune toate la inimă.

DIMA *(cealaltă ușă):* Minte ! I-am cerut să semneze un anumit mesaj și acum mă calomniază !

BRÎNDUȘA *(revoltată) :* Ești un... un șarpe fără clopoței !

PROCA : Vă rog să ne lăsați singuri.

NACHE *(vîră iar capul pe ușă) :* E imposibil ca în zilele noastre... *(E smuls. Dima a dat din umeri, a plecat. Pavel cu Brîndușa nu se privesc.)*

BRÎNDUȘA : Credeam că-i aici Athanasescu. Dumitale... Dumneata cînd o să auzi ce face ultraprincipialul dumitale Dima...

PAVEL *(autoritar) :* Hai, fetițo, lasă răsfățul ăsta. Ce e ?

BRÎNDUȘA : În sfîrșit... o să fie cuvîntul lui contra cuvîntului meu... Că a avut grijă să-mi vorbească între patru ochi. De luni de zile mă scîrbește cu insistențele lui. Nu cunosc pe lume lucru mai dezgustător decît un bărbat care profită de situația lui în muncă pentru... înțelegi...

PAVEL : Nu cumva exagerezi ? Dima ?

BRÎNDUȘA *(retrăiește scena):* Azi, cum s-a apropiat de mine, am simțit că-i înnebunit, își presimțea sfîrșitul, sau poate triumful — nu știu ce avea. Îmi dă un memoriu : „Semnează !“ Citesc, stătea la spatele meu, îi simțeam răsuflarea în ceafă. Deodată, de la spate, mă ia de umeri și-mi gîfîie la ureche : „Vrei să pleci la aspirantură ?“

PAVEL : Dima ? Uită-te la mine.

BRÎNDUȘA : Da, Dima. Și nu mi-e de asta. Mi-au făcut curte destui... Dar există lucruri sfinte pentru fiecare om... *(Jenată.)*

PAVEL : Spune, te urmăresc.

BRÎNDUȘA : Dacă iubesc ceva, este știința. Am un vis : aspirantura, mai ales în Uniunea Sovietică. Glumesc, mai iau în derîdere cîte-o vorbă mare, dar știi că...

PAVEL : Știu, Brîndușa.

BRÎNDUȘA : Viermele ăsta... dar nu pot să-ți spun tot.

PAVEL : Bine, altădată. Îți mulțumesc. Nici nu știi ce ai făcut... Ca Nache ăsta. Vedeam și nu credeam. Numai că el are interes să nu creadă.

BRÎNDUȘA *(fără ironie) :* Așadar, mă credeți ! Credeți ce v-am spus.

PAVEL : Te cred. Tu nu poți să minți.

BRÎNDUȘA : Azi îmi păreți schimbat. Mai uman. Mai îndurerat și mai gata de a lovi.

PAVEL : Și tu îmi pari schimbată, Brîndușo. Cîteodată erai ca un copil care se amuză să ia în derîdere lucruri importante.

BRÎNDUȘA : Știu, știu, dar... Vedeți, un om se plînge o viață întreagă de nevastă-sa, e nemulțumit de copii, care iau note proaste, și de autorități, care n-au organizat bine serviciul telefonic. Dar vine o clipă grea — și deodată omul se trezește pe front : copiii afurisiți, nevasta cicălitoare s-au transformat deodată în ceva sfînt — familia — pentru care omul e gata să-și dea și viața, micile frecușuri cu telefoanele au fost uitate : el are acum în minte patria, socialismul, pentru care e gata să-și dea și viața. Cînd m-am ciocnit cu Dima am simțit cît de... scumpe îmi sînt lucrurile de care glumeam, adică...

PROCA *(malițios) :* ...principialitatea... corectitudinea... omul care procedează numai just... robotul... — înțeleg. Și cu ocazia asta m-ai găsit mai suportabil și pe mine.

BRÎNDUȘA *(rîde jenată) :* Nu în acest sens. Mai uman... mai puțin per-fect. *(Cam cochet.)* Îmi place. Îmi plăceți.

PAVEL *(privire) :* Nu-mi face declarații de astea. Pe urmă să nu te plîngi că am vrut să profit de situația mea...

BRÎNDUȘA *(îl studiază) :* Încep să mă întreb ce fel de om ești, dacă-i adevărat ce se zvonește...

PAVEL *(schimbîndu-se la față):* Nu mă interesează zvonurile !

BRÎNDUȘA : Cică, fără dumneavoastră, Athanasescu greu ar fi ajuns la concluziile lucrării care i-a adus renume...

PAVEL *(o ia de umeri) :* Bine a zis Rucăr : gîsculiță. Ți se spune că Athanasescu e mare — imediat te îndrăgostești de el. Îți spune altcineva că eu îl inspir ? Simplu : începi să-mi faci mie ochi dulci. Parcă ai fi premiul de stat și nu femeie : dragostea, fetițo, nu e numai răsplată pentru hărnicia în muncă. Bine ar fi ca oamenii să fie iubiți numai după merit... sau, poate n-ar fi bine : bătrînii s-ar bucura de cel mai mare succes la femei. Dragostea, gîsculițo, e un vulcan, de nedirijat, și în orice caz un sentiment im-per-fect.

BRÎNDUȘA : Văd că mutați discuția. Totul e pe cine iubește gîsculița, nu ?

De altceva e vorba. Nu putem trăi fără adevăr.

PAVEL *(se învîrte prin cameră):* Munca științifică e în colectiv. Cum îndrăznești ? Cine te-a mințit ?

BRÎNDUȘA *(parcă nu l-ar fi auzit) :* Nu știu la ce rasă de maimuțe, mamele mestecă mîncarea pentru puii lor, pe urmă o scot din gură și îndeasă terciul în gura micii maimuțe. Să-mi spui adevărul, tovarășe Proca. Să nu-l mesteci pentru mine. Lăsați-ne să ne înfigem dinții în adevăr : e mai educativ.

PROCA : Cu cine vorbești ?

BRÎNDUȘA : Cu dumneavoastră. Ar trebui să înțelegeți că adevărul cel mai greu de înghițit, adevărul omenesc mirosind a sînge și sudoare, e de o mie de ori mai măreț și mai frumos decît micile adevăruri gata mestecate pentru știrbi. Între povestea berzei care aduce copiii și realitatea lehuzei care se zbate în sînge și geme de durere, realitatea e mai curată, mai mare, merită s-o spui ! Gîsculiță pentru că m-aș fi îndrăgostit de Athanasescu ? Dar cine mi l-a pictat ca pe o icoană ? Și ce să cred acum despre el ?

PAVEL : Proasto, nu înțelegi că una e capacitatea lui Athanasescu și alta să te îndrăgostești de el ? Tu știi ce e dragostea ? Ești un pericol public, zău așa.

BRÎNDUȘA : Nu mi-ar displăcea să cred. Dar dacă m-aș afla numai printre oameni ca dumneata, n-ar mai fi nici o primejdie. Unul ca dumneata nu poate să se îndrăgostească, din păcate, de un soi ca mine.

ATHANASESCU : Discutați despre amor ?

PAVEL *(jenat) :* E nemaipomenit, parcă nici n-aș avea de lucru, azi au înnebunit cu toții. Nu știu ce memorii, brînză de vaci, intrigă și iubire... ! Mă întorc imediat : lucruri urgente !

ATHANASESCU : Stai. Dacă-s urgente, să vorbim acum.

PAVEL : Am multe. Termină cu dînsa — voia să-ți spună ceva. *(Exit.)*

ATHANASESCU *(Brîndușei) :* Repede. Te previn că sînt nervos.

BRÎNDUȘA : În institut se petrec lucruri de nesuportat.

ATHANASESCU : De dimineață n-aud decît placa asta. Ce e ?

BRÎNDUȘA : Vă vorbesc ca unui mentor spiritual, unui om.

ATHANASESCU : Nici cînd sînt calm n-am stofă de educatoare de grădiniță. Aici ne ocupăm de știință.

BRÎNDUȘA : O să vă vorbesc altădată. Era ceva... cu Dima.

ATHANASESCU : Nu, acuma vorbește, că m-ai făcut curios. Dima ? *(Schimbare.)* Spune, draga mea, mie poți să-mi spui totul.

BRÎNDUȘA : Bine, o să spun. Să știți că Dima e un intrigant.

ATHANASESCU : Dima ? Nu mai spune !

BRÎNDUȘA : Umblă cu un memoriu împotriva dumneavoastră.

ATHANASESCU : Asta nu face parte din știință... nu mă interesează.

BRÎNDUȘA : Să știți că tranzacționează fiecare bursă.

ATHANASESCU *(bătînd ușor din palme) :* Tranzacționează ! Dima !

BRÎNDUȘA : Mi-a promis că mă trimite la aspirantură, dacă...

ATHANASESCU : Dacă... Spune, draga mea.

BRÎNDUȘA : Dacă... — înțelegeți — dacă eu cu el...

ATHANASESCU : Și ?

BRÎNDUȘA : Cum și ? Asta-i tot.

ATHANASESCU : Și dumneata ce i-ai spus ?

BRÎNDUȘA : Ce mai contează ? Puteți să vă închipuiți.

ATHANASESCU : Va să zică, asta-i tot? *(Tonul dinainte.)*

BRÎNDUȘA *(îl fixează cu o atenție nouă) :* Da, „tot".

ATHANASESCU : Dumneata știi ce-i aici ? Aici este un institut. Eu mă ocup de știință. Eu elaborez o nouă teorie. O nouă teorie elaborez. Nu mă ocup eu cu anchetele. Ce te uiți așa ?

BRÎNDUȘA : Am nimerit greșit la dumneavoastră, nu ?

ATHANASESCU : Ești dulce, altădată o să mai discut cu tine despre flori și păsărele. Acum, lasă-mă, avem o zi grea. *(La ușă.)* Pavel, te aștept... Hei, fetițo, ce e, ți-e rău ?

BRÎNDUȘA : Nu, nu, mă uit numai. Ați ținut o lecție despre demnitatea științei. Stăteam în sală... erați atît de mare...

ATHANASESCU : Tînăra mea tovarășă, te iert, ești tulburată, mai vorbim noi și o să iau măsuri. Dar înțelege, se poate ivi într-un institut și o chestiune mai urgentă decît aceea că ți-a făcut cineva curte. *(Blînd, solemn.)* Hai...

PAVEL *(strigă)*: Brîndușa, Brîndușa! *(Exit Brîndușa.)*

TREI LOVITURI DE GONG

PROCA *(violent)*: Ce i-ai spus? Ce-ai făcut?

ATHANASESCU: Stăpînește-te, fac și eu un efort. Avem de vorbit.

PROCA: Ce i-ai spus?

ATHANASESCU: Nimic, tocmai asta e. S-a plîns de Dima, iar eu, care am văzut atîtea la viața mea, n-am fost destul de stupefiat. Pavel, avem de vorbit.

PROCA: Cine știe ce i-ai spus, s-a frînt ceva în ea... *(Sună telefonul. Athanasescu scoate din priză.)*

ATHANASESCU: Dramatizezi. Aici, de fapt, am merite. Era moartă după mine în ultima vreme... dar nu vreau niciodată să amestec lucruri din astea în viața unui institut, nu mai îmi rezistă nici nervii, nu mai am răbdare să curtez o fată două săptămîni, să-i dau flori, în prima zi să-i strîng mîna — vai cît de timid! — într-a doua, vorbind despre știință, să-i sărut ca din întîmplare vîrful degetelor, și, după două săptămîni, cînd mi-a cedat, abia să încep să-i fac educația simțurilor...

PROCA: Taci, te rog! Sînt blestemat, toți oamenii la care țin vor să se arate în fața mea mai răi decît sînt.

ATHANASESCU: Ești prea pedagogic, Pavele, și asta scoate oamenii din sărite. E un fel de dictat; parcă ai zice: „Uite, mă aștept de la tine să te porți numai frumos". Asta cam irită.

PROCA: Deci, dacă faci urît în știință, e din cauza mea.

ATHANASESCU: Încetează o dată, tovarășe Proca, să te mai socotești răspunzător pentru tot și toate! A devenit o manie. Uită-te mai bine la tine, Pavele! Ce-ai făcut în viață, cine ești, unde o să ajungi? Ai făcut unele lucruri interesante, dar... *(Îi pune degetul pe obraz.)* Uite, petele astea arată insuficiența ficatului. Mușchii *(îi pipăie)* au început să slăbească. Sînt convins că, după cîtă cafea bei și după cît fumezi, după cît lucrezi, ai o leacă de palpitații la inimă *(pumn bărbătesc)*, aciditate la stomac, dacă nu și ulcer *(bate plexul)*, insomnie, poate și amețeli... Muncești prea mult, și care e folosul tău? Știu, ai făcut o treabă utilă, dar tu, tu personal, unde ai ajuns cu munca ta?

PROCA: Nu munca îl îmbolnăvește pe om. Munca dă sănătate. Altceva îmbolnăvește.

ATHANASESCU: Proca Pavel, colega, eu știu cîte îți datorez, am mers sincer cu tine și n-am mers în pierdere. Dar acum, situația s-a schimbat, acum lasă-te pe mîna mea. Ești cunoscut, apreciat, dar poziția ta nu e veșnică. Înțelege, acum o să trebuiască să te apăr eu dacă nu-ți schimbi părerile.

PROCA *(moment crucial)*: Îți mulțumesc pentru zguduirea asta. Gata, știu ce am de făcut.

ATHANASESCU: N-ai înțeles nimic din viață; uite, ai respectat disciplina, ai făcut tot ce ți s-a spus, și unde ai ajuns? Privește-mă pe mine: nu zic să umbli după haine bune, să se țină după tine femei frumoase, sau să fii atent la marca țigărilor sau la nu știu ce fleacuri — lasă mărunțișurile, dar uită-te la prestigiul meu științific, social. Înțelege, Pavele, tinerețea a trecut, trezește-te, ai ajuns la vîrsta cînd omul trebuie să fructifice ce a făcut. Nu mai ești un puști exaltat, nu mai ai atîtea forțe și atîta timp în față...

PROCA: Am. Avem. Mai sînt tînăr. Sîntem tineri.

ATHANASESCU: Te faci că nu înțelegi.

PROCA *(înverșunat)*: Ba înțeleg, înțeleg... Prestigiu, foloase! — adică, să fac pe nebunu', să lucrez mai puțin dar să clămpănesc din gură, să fructific mai mult! *(Cu ură.)* Unde ai ajuns cu disciplina ta? — asta mă întrebi. *(Tare.)* Răspuns: n-am vrut să ajung nicăieri, înțelegi? Nici adjunct, nici delegat în Italia, nici altceva — înțelegi? Sînt parte dintr-o forță cum n-a mai fost pe lume, înțelegi?

ATHANASESCU: Pavel, calmează-te...

PROCA: Am țipat, dar sînt calm. În țara asta se construiește o lume. Apar case colorate, apar fabrici, apar țărani care au devenit cineva, înțelegi? apar chiar și lucrări științifice ca asta a ta, înțelegi, pe care acum o disprețuiești, și nimic din toate astea nu se face de la sine, înțelegi, și pentru fiecare surîs al copiilor sînt oameni care muncesc pe brînci, înțelegi, și tu vrei să ne gîndim numai la carcasa noastră, înțelegi, la mațele noastre, înțelegi, și vrei să rămîn calm, înțelegi?

ATHANASESCU : Mă răstălmăceşti, îmi vorbeşti ca unui carierist nesincer. Aminteşte-ţi noaptea aceea cînd ţi-am dat adăpost la mine. Mi-ai vorbit de steaua ta polară — ţii minte ? — iar eu, despre datoria omului de ştiinţă de a se ţine departe de frămîntări.

PROCA : Şi nici unul n-a reuşit să-l convingă pe celălalt.

ATHANASESCU : Nu, ascultă-mă, adevărul era la mijloc, între noi. Eu unul m-am schimbat de atunci, am mers către el, ştii că din punct de vedere politic mă aflu în aceeaşi tabără cu tine ; dar tu, în concepţii, ai rămas fix, ca steaua. Chiar din punct de vedere al intereselor generale îţi vorbesc acum şi îţi cer să vii după mine. Nu pentru carieră. Dar dacă eşti cineva, aduci foloase mai mari. Înţelege linia, omule.

PAVEL : Cunosc logica asta. Unii spun : socialismul cere ridicarea nivelului de trai. Atunci, hai să fac negoţ individual cu zarzavaturi şi lapte, cîştig bani, îmi ridic nivelul, deci sînt pe linie. Tu ţii la demnitate, la cinste, dar pe un plan mai înalt, mai rafinat, logica ta acolo bate. Eşti un om cinstit, şi vrei acoperire faţă de conştiinţa ta.

ATHANASESCU : Vulgarizezi. Ştiinţa are specificul ei. Un lucru urît în viaţa comună poate fi profund necesar în domeniul ştiinţei. Un om de rînd care bagă cuţitul în altul e un infractor ; dar dacă omul acela se cheamă chirurg şi cuţitul se numeşte bisturiu, atunci e un om mare, un salvator de vieţi. Priveşti mereu la steaua ta polară, dar uită-te şi pe pămînt, omule ! Păi cine dintre noi aduce foloase mai mari ? Tu, dacă enunţi cine ştie ce teorie revoluţionară, nu e în asta nimic neaşteptat ; eu, dacă spun aşa ceva, înseamnă că e un progres îmbucurător, un eveniment. Sau congresul de la Frankfurt : avem coexistenţă paşnică, trebuie să ne înţelegem cu oamenii de ştiinţă din străinătate ; cine să meargă acolo, cine să-i vorbească lui Hachenholtz : tovarăşul Proca, care în vremea lui Antonescu a stat în lagăr şi nici nu-l cunoştea, sau profesorul Athanasescu, care în anii aceia şi-a cîştigat titlul şi l-a cunoscut pe Hachenholtz încă de atunci ? Şi dacă e nevoie de oameni ca mine, fii şi tu la fel, o să vă prindă bine la amîndoi. Şi ţie, şi stelei.

PROCA : Inspectorul care m-a torturat spunea mereu : „Bă, nu pentru mine îţi cer să vorbeşti — pentru binele partidului tău. Că o să veniţi mîine la putere şi o să fie nevoie de oameni, şi pe cine o să se bizuie partidul ? Pe ăia care au murit în chinuri ?“ Adică, cine merge mai pe alăturea, e mai folositor... Ei bine, nu ! ai greşit, inspectore, morţii noştri luptă şi după moarte, alături de noi !

ATHANASESCU : Eu compar doi oameni vii.

PROCA : Nenorocirea ta e că nu înţelegi pentru ce eşti preţuit. Cu Hachenholtz ai făcut o treabă minunată, dar de ce ? pentru că stăteai pe o poziţie bună, nu ca azi, cînd vrei să dai cu piciorul în tot ce ai făcut mai de preţ !

ATHANASESCU : Da, vreau să dau cu piciorul în materialismul ieftin al unui avînt trecător, să mă întorc la eternitatea vechilor principii ale ştiinţei noastre. Trebuie să iau totul de la început.

PROCA *(pauză)* : Bogdane, aşa slab şi nefolositor cum mă vezi, să ştii că sînt stîncă ! Şi o să te conving, ori o să lupt contra ta. Îmi reproşezi disciplina, zici că n-am ajuns nicăieri cu ea ? Dar ce-i asta ? trambulină, ca să mă salt pe ea lîngă Bălăceanu, la Congresul din Italia ? Nu, Bogdane, asta-i demnitatea mea de comunist, e respectul pentru mine însumi. Iar perioada o înţelegi greşit, complet greşit, crede-mă. Aminteşte-ţi ce am vorbit în ziua aceea, cînd s-a anunţat lansarea primului satelit artificial. Ascultă-mă pe mine ce-ţi spun : primul om care va pătrunde în Cosmos va fi un om disciplinat, cam aşa ca mine, va fi un om comunist supus disciplinei comuniste, regulilor secolului XX, nu va fi o personalitate însingurată, ci un om legat de mii alţii, şi care nu vrea pentru el nimic mai mult decît ce i se cuvine, o părticică ce luptă pentru fericirea întregului. El va fi primul. Aşa ţi-am spus. Sînt mîndru, Bogdane, că fac parte, ca un anonim oarecare, dintre astfel de oameni. N-aş vrea să schimb cu altcineva. O să fiu şi eu în Cosmos, am participat şi eu la Revoluţia din Octombrie şi voi fi de faţă la centenarul ei în anul 2017 ; sînt o parte, înţelegi ? În orice ţară mă duc, pe orice petec de pămînt poposesc pentru o clipă, voi găsi pe alţii, la fel cu mine, iar ei, la rîndul lor, știu că mă vor găsi pe mine. *(Merge la el.)* Fă un efort, înțelege! Trăim o epocă. Pentru mine, puritatea ideologică nu e numai o bază pentru știință; e condiția existenței, vreau să trăiesc curat, să fiu la înălțime. Pentru mine asta e fericirea.

ATHANASESCU *(cu regret)*: Să-ți fie țărîna ușoară. În tine a zăcut un mare talent, Pavele. Te distrugi. Socialismul în numele căruia îmi vorbești nu cere asta. Ce faci cu individualitatea ta? Prin ce vei supraviețui tu? Ce o să rămînă din tine? Înțeleg să te sacrifici dacă aduci cu asta vreun folos. Dacă rămîne ceva. Eu, măcar, voi fi înscris în istoria științei noastre: dacă nu un paragraf, măcar un rînd, dacă nu un rînd, măcar un cuvînt. *(Surîde trist.)* Pînă și aici, după moarte, a mea va fi partea mai mare.

PROCA *(stă pe un colț al biroului. S-a înserat, lampa de birou și-a reliefat treptat lumina. Pavel se ridică, deplasînd involuntar cornetul lămpii; razele sînt proiectate pe perete ca pe un ecran. Vorbind, va uita că a vrut să reprezinte un tablou și va intra în fascicul, cu umbra proiectată pe zid):* Uite *(arată „ecranul“)* aici, în fața ta, se află oamenii viitorului, cei care vor trăi peste trei mii de ani. Iată-i în togi vaporoase, dintr-o țesătură care-și schimbă culoarea după ora zilei. Un tînăr năvălește aici. Strigă *(mecanic)*: „Aplicînd razele noastre miraculoase asupra unui cadavru conservat, am izbutit să-l reînviem pentru patru minute. L-am adus aici“. Și apare un om, uite-așa ca mine, cu inima cam slabă, cam obosit, cam muncit. — Cum te cheamă? — întreabă primul judecător al posterității. — Pavel Proca. Am trăit acum 3000 de ani. — Și ce-ai făcut în viață? — Nimic special, spun eu. De-o seamă cu alții. — Nu se poate. Acum trei mii de ani era epoca de început a comunismului. Oamenii erau eroi. Răspunde iute: ce-ai făcut, cu ce te-ai ocupat? Hai, că trec secundele! — Am făcut lucrări științifice, l-am ajutat pe celebrul savant Bogdan Athanasescu... Iar primul judecător va striga către planeta Marte: Alo, fișierul central! Spuneți iute cine a fost Bogdan Athanasescu, căutați în marele catalog electronic!... Un tînăr va mormăi grăbit: Arhimede, Aristofan, Atena... — Căutați și la B. Bogdan Athanasescu!... Balzac, Beethoven cel mare, Bo... Bo... ce nume curios: Bonaparte! — cine-o fi fost și ăsta? un nume necunoscut, Buda... Avem din atîtea secole zeci de mii de personalități. Bogdan Athanasescu o fi din secolul marii cotituri, care are fișier special pe Venus, să întrebăm acolo. — Omule, va spune primul judecător, noi te putem ține reînviat numai 118 secunde încă, ba nu, 117, spune repede esențialul, principalul, ce-ai făcut. — N-am făcut nimic — voi striga — n-am fost decît un membru de rînd al partidului comuniștilor, un anonim acolo... — Stop! va striga atunci primul judecător — am înțeles totul! Frate, omule, tu figurezi la toate literele, despre tine vorbim zi și noapte. Bărbați, femei din cosmos, priviți unul din milioanele de comuniști care au modelat cu mîinile lor epoca noastră de azi. Ca anonim oarecare sau conducător celebru, peste zidurile palatului de iarnă sau stîlcit sub pereții Doftanei, cu capul căzut sub securea reacționarilor sau cu fruntea înălțată în zbor spre prima planetă pe care omul a zburat în afara pămîntului, *el și-a făcut datoria.* Să plece zece mii de rachete strălucitoare spre toate colțurile Universului, în cinstea omului de rînd, în cinstea omului care și-a făcut datoria! — zece mii de rachete albe și strălucitoare, spre toate colțurile Universului!

DIDONA *(aprinzînd luminile mari)*: A plecat toată lumea. Mai aveți nevoie de mine?

ATHANASESCU: Mulțumesc, du-te *(Exit.)* Pavel, ce amestec ai în treaba asta cu memoriul, în toată agitația asta împotriva mea?

PROCA: Să lăsăm fleacurile. S-a creat o situație anormală. Oamenii spun că și eu sînt de vină, pentru că amîn mereu o dezbatere. Și, după cîte mi-ai spus adineauri, înțeleg că au avut dreptate. Dezbaterea se va ține — și pînă atunci o să te conving, cu argumente științifice, că ai pornit pe o cale greșită. O să te conving, și la dezbatere o să participi de pe o poziție clară, sau *(zîmbind)* o să încrucișăm spadele și o să te conving în cursul discuției.

ATHANASESCU *(la măsuță, joc cu bibelourile, ton indiferent)*: N-o să apuci nici o discuție științifică. Nici una din acelea pe care le vrei tu. Destituirea ta se află gata bătută la mașină pe biroul președintelui Bălăceanu.

PROCA *(zîmbind)* : Săracul Dima. Nu-l crezusem, aproape că l-am dat afară.

ATHANASESCU : Iar Dima, acest tînăr intrigant, va retrage fără urmă memoriul si mă va ridica în slăvi. Nu știu de ce zîmbești așa. Pavele, ar trebui să te temi.

PROCA *(pauză. Grav.)* : Cînd un comunist începe să se teamă pentru jilțul lui, ceva de preț începe să moară în el.

ATHANASESCU : Pavel, crede-mă, oi fi eu cinstit, cum spui tu, dar nu sînt chiar atît de bun pe cît vrei tu să mă scoți. Înțelege, hîrtia e acolo. Am mers cu tine, cît am putut, și îți mulțumesc. Dar nu sînt sfînt, viața nu e sfîntă, nu mă face sfînt, răbdarea are limitele ei. Teme-te, Pavele.

PROCA : Regret, dar asta-i toată puterea mea : lipsa de teamă. Știi tu ce putere îți dă să nu vrei nimic numai pentru tine ? Uite ! *(La măsuța cu bibelouri, strînge în pumn fața de masă.)* Sînt liber, pentru că nu-s legat de nimicuri, nu-s legat decît de datoria mea, pot să-mi permit luxul de a fi drept pentru că nu-mi tremură inima c-o să pierd scaunul sau fleacurile astea. Dintr-o mișcare, pot să le zbor !

ATHANASESCU : Bine, bine, lasă astea, e vorba de știință.

PROCA : Poate n-am știut bine cum să colaborez cu tine *(se înfurie)* dar dacă te ridici contra adevărului, contra ideologiei noastre *(e gata să răstoarne totul)* eu voi...

ATHANASESCU : N-are rost... Oprește ! *(N-a mai rezistat, a apucat brațul lui Proca ; ochi în ochi. De afară, zgomot de spart, o voce de femeie. Înțepeniți, n-au apucat decît să-și întoarcă privirile. A apărut, cu pălăria răsucită, periindu-se, Maria. E plină de „confettiile" perforatoarelor de hîrtie ; dar e ceva comic și pe dinăuntru, e mai destinsă.)*

MARIA : Uf, au plecat toți, nu găseam lumina... dar ce faceți acolo ?

PROCA : Nimic, îmi lua pulsul, zice că-s cam bolnav.

MARIA : Hm, curioasă poziție de luat pulsul. *(Aranjîndu-se.)* Bolnav, sigur ! Păi eu de ce am venit ? Nevasta e un animal care cheamă bărbatul acasă. Cred că am răsturnat vreo duzină de chestii, perforatoare, cine știe ce erau. *(Vesel.)* Lume, lume ! uită-te la doi bărbați în toată firea, care s-au apucat să scoată telefoanele din priză... Să nu mai poată o nevastă să-și cheme acasă sclavul. Păi la ce mai folosește atunci o nevastă ?

PROCA : N-ai de ce să mă chemi și te-am rugat să nu mai treci pe-aici.

ATHANASESCU *(aranjează un bibelou)* : Ba foarte bine-i faci, Mario, ai grijă de el, că s-a acrit și are idei curioase. Muncește mult prea mult. Apropo, Pavele, tema numărul 6 : ni se cere s-o urgentăm...

PROCA : Ce termen ?

ATHANASESCU : 48 de ore.

MARIA : Dacă-l mai menajezi așa, o să-i iei pulsul la spital.

PROCA : Atunci rămîn aici. Maria, lasă gluma, dă-mi drumul !

MARIA : Ți-arăt eu ! Fachir pe cuie ! Vii imediat acasă !

ATHANASESCU *(jenat)* : Las' că rezolvi mîine, te ajut și eu.

PROCA : Imposibil. Pentru mîine după amiază biroul convoacă o ședință. Nu poate suferi nici o întîrziere.

ATHANASESCU : Ce ședință ?

PROCA *(pregătiri de plecare)*: O ședință a organizației, deschisă, cu invitați. Dar nu-i nimic, mă descurc eu. Știi ceva ? hai la noi. Bem o cafea, lăsăm deoparte toate chestiile astea cu ședințe și discutăm despre știință, numai despre știință.

ATHANASESCU : Cu ce ordine de zi, ședința ?

PROCA *(rîzînd, se întrerupe din potrivirea cravatei)* : Se spune că marii oameni au uneori slăbiciuni copilărești. Știi, teoriile pe care mi le-ai înșirat astă seară... N-ai vorbit tu. O să le uit. Pe urmă, credința asta că în știință se poate rezolva totul cu hîrtiuțe și ștampile. Păi poți să fii director, poți să nu mai fii director, dar adevărul tot adevăr rămîne. Lucrăm într-o știință exactă, ce naiba. Vii la mine ?

ATHANASESCU *(tot mai neliniștit)* : Cu ce ordine de zi, ședința ?

PROCA *(oferă solemn Mariei brațul)* : Încă n-am formulat precis, o să mai fie consultări în birou. Ceva despre apărarea purității ideologice. Ceva despre atitudinea directorului Athanasescu și a adjunctului Proca, pentru...

ATHANASESCU : Imposibil ! Pentru ce să ne pui în discuție ?

MARIA : Fachir. Se pune singur în discuție...

PROCA *(din ușă)* : Ceva despre neglijarea unei dezbateri asupra noii lucrări a cunoscutului nostru etc. etc., ceva despre combaterea infiltraţiilor idealiste, iar după o săptămînă-două — dezbaterea.

ATHANASESCU *(îl opreşte de umăr, deşi Maria îi stătea la braţ) :* N-ai să faci asta ! N-ai să reuşeşti !

PROCA : Am cunoscut pe cineva care vorbea mereu despre ştiinţă şi îndrăzneală. Ţi-e frică să discuţi cu mine ? Ce vrei mai frumos ? Dacă mă convingi, trec de partea ta. S-a făcut ?

ATHANASESCU : O conducem pe Maria, să se culce, şi mergem la mine, unde am tot materialul. Dar e curată pierdere de vreme. Lucrarea va apărea, va fi lăudată, premiată, şi abia după aceea va fi, dacă vrei tu, discutată în acest colectiv. Acesta e drumul ei. Şi cine o să se aşeze de-a curmezişul, o să fie strivit !

MARIA *(neliniştită, şi totuşi cu oarecare mîndrie) :* Pe ăsta vrei să-l striveşti ? Ăsta-i nebun, e fachir, ăsta, dacă arunci o piatră de moară în căpăţîna lui, zice că nu ştie ce are, că-l cam doare capul, şi mă roagă să-i mai fac o cafea !

PAVEL : Sînt particularul Proca şi mă invit noaptea asta la dumneavoastră acasă pentru o discuţie ştiinţifică. Iar pentru mîine după amiază, veţi primi invitaţie.

MARIA : Hm, pe ăsta şi-a găsit să-l strivească !

ATHANASESCU : Pavel, hîrtia e acolo ; ai milă şi de alţii ; eu mă gîndesc şi la Maria. Mario, fereşte-l, îl pierzi !

PAVEL *(dîndu-i Mariei braţul) :* Haide, văduvioaro !

ATHANASESCU *(calm, glumeşte) :* ...Ţărîna uşoară, cu toate cele o mie de rachete ale tale !

PROCA *(cedîndu-i locul la ieşire, rectifică, bine dispus) :* Pardon ! O sută de mii de rachete, albe şi strălucitoare, spre toate colţurile Universului ! *(Cu o mînă a gesticulat, cu cealaltă stinge lumina.)*

Cortina

ACTUL III

Anticameră. In fund, trepte spre o uşă mare care duce în biroul lui Athanasescu. Cînd se deschide, vom vedea o parte din ultimul rînd de scaune, doi-trei oameni. Treptele formează o mică estradă nemărturisită, de folos în final.

Măsuţa secretarei ; eventual şi un fel de ghişeu, astfel că oamenii pot vorbi fără a fi neapărat auziţi de secretară. Uşi laterale, se presupun ; cea din stînga, de intrare, cea din dreapta, spre interior, pe unde se poate ajunge, cu ocol, tot în biroul lui Athanasescu ; nu există plăcuţe, nimic scris. E zi, se va însera.

Un element al decorului care nu e vizual, ci sonor : vocea secretarei. Aşa cum în actul I monologul lui Proca are contrapuncte în umbra Mariei pe glasvand, aici diferite replici dramatice vor fi contrapunctate de glasul secretarei. Cîteodată indistinct, alte ori pe planul întîi. Nu trebuie să fie fandosită. Dacă regizorul simte că vreo scenă „nu rezistă" la vocea ei, îi mai poate tăia din replici.

SECRETARA *(ascultă la telefon lucruri îngrozitoare, gamă mimică îndelungată. Apoi) :* Tergal în carouri ? Pe fond albastru ? Draga mea, dar e oribil, nu se mai poartă de mult !... Şi el ce-a zis ? *(Sună alt telefon.)* Stai o clipă, dragă... *(În celălalt telefon.)* Nu, doamna Nache nu-i aici, îi ţin eu locul. S-a simţit prost, îi ţin locul. *(Ton cibernetic.)* E-ntr-o şedinţă. Reveniţi vă rog sau lăsaţi numărul dumneavoastră să vă cheme... Bine. *(Schimbă telefonul.)* Cred că doi metri şi zece ajunge... No, sigur, mîneci foarte scurte. *(Telefon. Mocanu traversează şi părăseşte scena. Acelaşi ton cibernetic.)* Cine-l caută vă rog ? E-ntr-o şedinţă vă rog. Nu, vă rog, dînsul mi se pare că nu vine azi la institut. După şedinţă vă rog... Nu ştiu, dac-aş şti v-aş spune. Nici asta nu pot să ştiu. Reveniţi vă rog.

MOCANU : Ce-i aşa puţină lume ? *(Ceas.)* Nu-i încă ora şedinţei.

SECRETARA : Se poate şi din dejalen... dungi subţiri de tot...

MOCANU *(îi joacă o mînă prin faţă) :* Începe la ora stabilită ?

SECRETARA : Îl aşteaptă pe profesorul Athanasescu.

MOCANU : Cheamă-l deoparte pe tovarăşul Proca.

SECRETARA : Numai o clipă, draga mea. *(Mocanu aşteaptă agitat.)*

PROCA *(încă de la uşă, coborînd):* Ei ?

MOCANU : Nicăieri. Nici acasă, cică-i la un doctor.

PROCA : Hm, ce zici, o ţinem fără el ?

MOCANU : Păi, eu aşa zic, o dată ce am stabilit-o.

DIMA *(curios)*: Tovarăşi, în cîteva minute ar trebui început.

PROCA: Bine, să mergem. *(Exit.)*

DIMA *(oprindu-l pe Mocanu în prag şi închizînd uşa)*: Stai, nene Mocanule, numai o clipă. Vreau să ştiu şi eu ce se aude.

MOCANU: Nu l-am găsit.

DIMA: Ce încurcătură! Ce facem? Ai, ce zici? *(Mocanu tace.)*

SECRETARA: Nu, dragă: pui între andrele un beţişor mic... mic, rotund. Fii acum atentă, ochiurile le petreci aşa...

MOCANU: Hai să intrăm...

DIMA: Să ştii că n-ai o poziţie justă; poţi să ai necaz pe mine, dar ar trebui să fii secretar chiar dacă nu-ţi place. Da' ce facem cu chestia asta, ai, ce crezi?

MOCANU: Care chestie?

DIMA: Asta: Athanasescu sau Proca? Aş vrea să ne orientăm just...

MOCANU: Da' tovarăşu' acela de la raion ce-ţi tot zicea?

DIMA: Cică vremea s-a făcut frumoasă în ultimele zile! Şmecher mare, numai de vreme vorbea, cred că aşteaptă şi el indicaţii, altfel ar fi spus ceva, să ne pregătească mai bine. Un cap o să cadă, asta-i sigur. Dar care?

MOCANU *(schimbă tonul)*: Ca la turci, ai?

DIMA: Ei, n-o lua aşa, începi şi dumneata să mă răstălmăceşti? *(Au închis uşa, o pendulă bate cinci şi trei sferturi. Eventual va bate de mai multe ori pentru a marca trecerea unei perioade de timp mai îndelungate: în acest caz, secretara „dă din gură" în surdină, fără să se înţeleagă ce spune, pe fundalul bătăilor de pendulă.)*

SECRETARA: Nu, pendula, spuneam că boleroul e roşu.

NACHE: Vă rog, unde este Didona mea? Am venit s-o iau acasă.

SECRETARA: O clipă, dragă. Păi nu-i acasă? S-a simţit rău.

NACHE: Imposibil. Nu se poate. Nu mi-a spus nimic aseară.

SECRETARA: Cînd are de gînd să-i vie rău... vă anunţă dinainte?

NACHE *(încurcat)*: Mda, ştiţi, i se pare că sînt gelos, dar de ce să fiu gelos? Astfel de sentimente sînt nevrednice de vremurile pe care le trăim. *(Din ce în ce mai mecanic, înălţîndu-se peste birou ca să aibă o perspectivă cît mai justă asupra decolteului.)* Şi de ce m-ar înşela Didona mea? Astfel de fapte... imposibil... după atîtea evenimente gigantice...

SECRETARA *(strînge la gît bluza)*: O clipă, dragă, nu închide... *(Satirică.)* N-a putut să vă prevină de aseară că i se face rău: a aflat de şedinţă abia azi dimineaţă. Cînd e o şedinţă mai cu furtună, dumneaei se îmbolnăveşte. Şi acum, acolo, înăuntru, cad capete, am auzit eu. *(Acţiune principală: Brînduşa iese tulburată din şedinţă, traversînd sala; nu răspunde la salutul lui.)*

BRÎNDUŞA: Dă-mi iute firul dincoace, iute! *(Dispare.)*

NACHE: Cum să cred asemenea cleveteli? Păi nu ştiu eu ce clasă de salarizare are magisterul? Aici e vorba, ca să zic aşa, de categoriile tarifare: la mai mică mai merge *(galeş)* ...uite, eu, ca lucrător în comerţ, hai, mai treacă-meargă, vine o fată drăguţă, mai îi pun deoparte ceva.

BRÎNDUŞA: Uf, cum avem şedinţă, se strîng pe la uşă tot felul de... de... şi chiţcăie. *(A reintrat în şedinţă.)*

NACHE: ...Da' la o clasă mai mare, s-a terminat, toţi ochii pe tine, şi mereu evenimente mondiale, te sună mereu! Calomnii!

SECRETARA: E-ntr-o şedinţă vă rog nu ştiu vă rog reveniţi vă rog.

NACHE *(semne: a cerut permisiunea de a telefona)*: Miţi? Nu-i la tine Didoniţa mea? Sărut ochii... Lidiuţa? Da, Didona, nu...

PRIBOI *(al treilea telefon, voci suprapuse)*: Alo, maestre... şedinţa se ţine totuşi, da, fără... Scuzaţi-mă, n-aud, e gălăgie aici... De ce? Da, aveţi dreptate. La alt telefon? Am înţeles. *(Pe acest fundal confuz, acţiune principală: intră, răscolită, Maria.)*

SECRETARA *(Priboi a plecat, Nache caută în agendă)*: Dragă, să-ţi spun sincer, poate o să rămîi mirată, dar brizbizurile nu mi-au plăcut niciodată... Dumneavoastră?

MARIA: M-a chemat Brînduşa. Zicea c-o să iasă din şedinţă.

SECRETARA *(sărind)*: Vă rog să mă iertaţi... tovarăşa Proca! Sînteţi atît de schimbată că nu v-am recunoscut. *(Telefon.)* O clipă, dragă. *(Scrie.)*

NACHE: Noroc, tovarăşă Maria! *(Din obişnuinţă.)* Arătaţi bine... *(vrea să repare)* ca totdeauna... *(Secretara predă înăuntru biletul. Lumea din ultimul rînd al sălii; Titi Dima lîngă uşă.)*

DIMA: Nu acum, tovarăşi, înscrieţi-mă la urmă!

NACHE : Mă scuzaţi, am plecat, tovarăşa mea e bolnavă. *(Exit.)*

SECRETARA : Vine imediat.

MARIA : Ce s-a întîmplat ? Cum mi-ai telefonat, am luat o maşină.

BRÎNDUŞA : Iertaţi-mă... de atunci am mai telefonat o dată.

MARIA : Spune mai repede, ce e cu Pavel ? *(Pauză grea.)*

SECRETARA : Din jerseu... Nu chiar gri... sare şi piper...

BRÎNDUŞA : Eu... eu... mi-am schimbat părerea despre soţul dumneavoastră... Eu... eu... eu nu vreau să existe neclarităţi. Să ştiţi că v-am chemat *(îşi face curaj)* pentru că, într-un fel, soarta lui îmi stă la inimă poate tot atît cît şi dumneavoastră. Cînd mi-aţi zis că e romantic şi eu că nu — dumneavoastră aţi avut dreptate...

MARIA : Lasă-mă, fetiţo, în pace ! Mă alarmezi la telefon, şi acu' începi cu spovedanii de pension. Ce-i cu Pavel ? spune, că năvălesc în şedinţă !

BRÎNDUŞA : Pavel... Tovarăşul... biroul adică a convocat şedinţă deschisă şi acum mulţi spun că... Ştiţi, eu cu greu mi-am dat seama că Athanasescu — abia ieri, brusc... — Şi acum unii, pentru greşelile lui, or să dea vina pe tovarăşul Proca.

MARIA : I-a pus la cale... cineva ? Vorbeşte o dată !

BRÎNDUŞA : Nu, nu, tocmai asta e, chiar el, din primele cuvinte ale raportului, autocritic, că l-a cocoloşit... De aceea v-am chemat. El... el nu se apără ! *(Imită.)* Stă ca o piatră, nu vrea să se apere ! *(În trombă.)* Salvaţi-l, îl ştiţi mai bine ca mine, convingeţi-l să se apere, se distruge, eu nu, eu...

MARIA *(stană) :* Asta era ?

BRÎNDUŞA : Asta.

SECRETARA : Fără dungă. Mi se strîmbă, dragă. Lézard, îi ştii.

BRÎNDUŞA : De ce tăceţi ? De ce staţi aşa ? De ce nu faceţi nimic ?... El nu merită soarta asta... el, el a făcut sacrificii.

MARIA : Ce a fost între voi, fetiţo ?

BRÎNDUŞA *(înghiţind lacrimi ; zîmbet):* A... de aceea, de aceea stăteaţi aşa ? Aţi crezut că...? Nu, el n-ar minţi. Şi eu v-am spus de la început, adineauri, că... Dar nu ştiu dacă *(rosteşte greu)* ...îl iubesc. Eu întotdeauna am visat să iubesc neînfrînată, fără ruşine, să-mi strig dragostea pe acoperişuri — şi acum mi-e ruşine, pentru că am greşit faţă de el, l-am judecat greşit, şi m-am lăsat atrasă de o iluzie. Vorbiţi-i, să se justifice, mai e timp !

MARIA : Crezi că dacă puteam ceva, mai stăteam la anchete sentimentale ? *(Se aranjează, vrea să fie calmă.)* Micuţo, omul meu — e al meu şi îl ştiu — e un adevărat catîr, e un fachir, un sfînt şi un drac, şi dacă-şi vîră el în cap ceva, nu-l mai scoţi din ale lui. Iar pe mine dacă mă prinde doar c-am fost pe-aici — nu că m-am amestecat — păi ăsta face moarte de om... „Şi tu — o să te întrebe — în ce calitate te amesteci ? !"

BRÎNDUŞA : Dar nu-i nimic secret. E o şedinţă deschisă şi numai dumneavoastră... — dacă vă iubeşte — puteţi...

MARIA : Eu ? Asta mai dă şi divorţ. *(Sie însăşi.)* Şi, între timp, cine ştie ce se întîmplă... *(Umblă.)* Nu, degeaba !... Există un singur om de care ar asculta poate — dar de unde să-l iei... Da, da, un om de modă veche, politicos cu femeile, care n-o să întrebe în ce calitate se amestecă soţia atunci cînd bărbatul vrea să se spînzure, da, numai el... draga mea, am plecat ! *(Dă să iasă, se răzgîndeşte, întinde mîna.)* Oricum, îţi mulţumesc...

BRÎNDUŞA : Iertaţi-mă... poate am exagerat. *(S-au despărţit.)*

SECRETARA : Nu buline, puncte mici albe. *(Brînduşa a uitat uşa deschisă. Dima se ridică brusc, scăpînd nişte hîrtii.)*

DIMA : Tovarăşi, de ce am rugat să fiu înscris pentru mai la urmă ? Aici s-au pronunţat păreri radical diferite, cuvîntul fiecăruia trebuie rostit cu deplină răspundere în orişice caz. Eu însă vreau să vă fac o mărturisire, foarte sinceră...

VOCI DIN SALĂ : Uşa, e curent !

DIMA : Iată despre ce e vorba. Ca să vorbesc cu deplină răspundere, eu aş dori să mai studiez o dată tezele de bază ale referatului ; unele nu·le-am reţinut bine. Poate şi alţi tovarăşi vor să le mai studieze. Deoarece există mai multe exemplare, aş propune o pauză, după care voi fi gata să iau cuvîntul. *(Aşteaptă cîteva clipe încordat. Cineva închide uşa.)*

SECRETARA : Nu, dragă, tivul e destul de lat, îi pot da drumul.

MOCANU *(ieşind din sală cu Proca, închide uşa după el) :* Lasă-mă, zău, tovarăşe Proca, nici în pauză nu mă lași. Mai toți s-au dus la aer. Lasă-mă să răsuflu.

PROCA : Las' că mai vine o pauză și-o să răsufli atuncea. Și după pauza aceea o să se facă ședință închisă, rămîn numai membrii și candidații : numărul e statutar, e de față și tovarășul de la raion...

MOCANU : Tovarășe Proca, oricine mă propune, eu mă scol și explic de ce nu e bine să fiu cooptat și organizația o să-mi dea dreptate, și o să-mi dea dreptate și de la raion. Vreau să fac știință. Măcar doi ani, am dreptul, e și o hotărîre ! Zău, nene Proca, nu mai îmi umbla mereu pe la conștiință.

PROCA : Ești comunist, nu mă lua pe mine cu lasă-mă nene...

MOCANU : Eu m-am documentat, nu vorbesc în vînt. Uite, Lenin ! I-a dat o sarcină scriitorului acela, Demian Bednîi, a vrut să-l facă nu știu ce pe linie de stat. Iar ăsta, ce crezi ? a refuzat ! l-a refuzat pe Lenin ! ! Voia să se țină de scris. Lenin s-a supărat, l-a făcut cu ou și cu oțet, dar să vezi, p-ormă s-a răzgîndit și a spus *(mîinile la „vestă“)* „Foarte bine ! Să scrie, asta să fie sarcina lui de partid !“

PROCA : Dar vezi că în timpul ăsta, el, Lenin, nu s-a retras la scris ; ba aș jura că, atunci cînd l-a scutit pe scriitor de alte sarcini, el, Lenin, *(pumnul pe umăr)* a simțit că pe umerii lui o să atîrne și mai mult... Este ? *(Mocanu tace.)*

SECRETARA : Cine-l caută vă rog ? E-n ședință vă rog. Reveniți vă rog.

MOCANU : Teoria asta le-am făcut-o și eu altora.

PROCA *(imperios)* : Și i-ai convins de fiecare dată !

SECRETARA : O tafta simplă, dar cu ape, changeant. Changeant !

PROCA : Le-ai spus că există oameni care fac sacrificii, își rup din orele de masă și de somn și nu se dau la o parte de la răspunderile lor și iau asupra lor poveri parcă de nepurtat și înalță cu ele scări pînă la cer !

DIMA : Tovarăși, pauza se apropie de sfîrșit.

PROCA : Bine, bine, imediat. *(Dima stă.)* Ți-am spus că vin.

DIMA : Ar trebui să se simtă cînd veniți. O îndrumare, în orișice caz, partinică. Unii spun că vinile-s împărțite, că...

PROCA : Nu știu de ce-mi explici, am fost de față.

DIMA : Și care vă e părerea ?

SECRETARA : Garni, dragă, garni. Cu un guler mic alb.

DIMA : Văd că tăceți. Comuniștii trebuie să aibă păreri.

PROCA : Asta e și părerea mea.

MOCANU : Parcă studiai referatul.

DIMA : L-am studiat și tocmai că... *(Pauză.)*

MOCANU : Hai, nea Titi, lasă-ne, nu vezi că dăm și noi telefoane ?

DIMA : Mă rog, eu am părerea mea, nu de asta întrebasem. *(Exit.)*

PROCA : Te-ai amestecat deci, nu poți sta deoparte, te-am convins !

MOCANU : Nu m-ai convins. *(Proca tresare.)* Nu m-ai convins dumneata — m-a convins șarpele ăsta fără clopoței, că bine l-a botezat puștoaica, m-a convins situația. *(Se gîndește.)* Nici eu... în toată viața mea de activist, n-am convins pe nimeni — eu n-am făcut decît să arăt situația, și tovarășul înțelegea. Îmi place ca omul să sară singur în întîmpinare.

PROCA : Sări !

MOCANU : Trebuie. Biroul, în raportul pe care l-ai citit, s-a lăsat prea mult influențat de dumneata.

PROCA : Știu unde bați. Vinile ți s-au părut prea împărțite. Gîndește-te însă, problema nu e numai că un savant ca Athanasescu are oscilații. Problema e și la metoda pe care am folosit-o eu.

MOCANU : Asta ți-am spus-o la vreme și te-ai lăsat cam greu. Acum însă, accentul trebuie să cadă pe puritatea ideologică. Poziția dumitale științifică e justă, a lui nu — asta-i. Linia justă trebuie apărată, asta-i !

PROCA : Athanasescu o să-și revină, cred. Am discutat cu el pînă la patru dimineața, i-am pus în față argument după argument, cred că l-am clătinat.

MOCANU : Nu schimba vorba. Felul cum te critici că l-ai menajat este, acum, tot un fel de a-l menaja, pe el și teoriile lui !

PROCA *(e copleșit)* : Va să zică, un tovarăș Mocanu mă critică pentru că am folosit o metodă greșită. Și cînd, a doua zi, viu și recunosc public : da, am greșit, înseamnă că abia greșesc !

MOCANU : Se mai întîmplă. P-ormă o să vie altul și o să-mi arate mie cu ce m-am înșelat — așa merg lucrurile la noi...

PROCA : Totuși, totuși... — de ce unii oameni trec atît de senin prin viață, nici capul nu-i doare, și alții se zbuciumă, muncesc, se frămîntă — și pînă la urmă, abia greşesc... *(Pauză.)*

SECRETARA: Nu, dragă, îi pui nişte copci mici şi nu se vede...

MOCANU *(afectuos)*: Haide, haide... într-un fel fiecare dintre noi simte răspundere pentru soarta lumii întregi... e greu.

DIMA *(capul pe uşă)*: Cinci minute şi se termină pauza.

MOCANU: Bine; dacă am ceva, îţi dau eu de veste. *(Dima închide.)* În viaţa fiecărui deştept din ăsta vine o clipă cînd s-a învăţat atît de bine să-i tragă pe toţi pe sfoară, că-şi pierde controlul. *(Brînduşa, din dreapta, neobservată.)* De obicei, cînd simte succesul aproape. *(Fals.)* Aş vrea să te rog ceva: vino la schema aia din biroul dumitale, să-mi explici ceva, să nu fac cine ştie ce boroboaţă cînd iau cuvîntul...

PROCA: N-aş vrea să întîrziem: e înscris Dima la cuvînt, sînt curios ce-o să spună...

MOCANU: Vezi, de aceea nu ajunge munca de la om la om. Asta fiecărui om îi zicea altceva: dar acum, cînd sînt toţi strînşi laolaltă, cum să-i mai împace pe toţi? Vezi, de aceea e bună dezbaterea. Acum, moare, moare! Nu ştie ce să facă, de aceea a cerut şi pauza.

PROCA: Să mergem înăuntru. Nu-mi place să întîrzii la şedinţe.

MOCANU: Va să zică nu vrei să-mi arăţi schema aceea? Nu vrei să-l laşi să se zbată niţeluş? Să se demaşte... *(Caută să-l reţină.)* Uite, dacă l-ar vedea pe Athanasescu intrînd pe uşă în timp ce vorbeşte, atunci ar trece imediat de partea lui. Şi dacă o să te vadă pe dumneata acum, o să-l taie bucăţele pe Athanasescu.

PROCA: Crezi? *(Preocupat.)* Dacă mă vede pe mine, o să-l atace pe Bogdan... Crezi?... Atunci o să fac o dată în viaţă o excepţie, cîteva minute: hai la mine... *(Au plecat prin dreapta, Brînduşa s-a strecurat.)*

SECRETARA: Închipuieşte-ţi, dragă, un cordon lat de metal, cu catarama bătută în strassuri...

BRÎNDUŞA *(monologat, pe urmele lor)*: Bărbaţi sînteţi voi? Ticălosul se dă după vînt, acum aşa, p-ormă altfel. Şi voi — cumpătat, domol, bătrîneşte: o să facem o cercetare, o să vedem, o să studiem...

SECRETARA: Nu chiar plisat.

BRÎNDUŞA: Pumnale, stimabililor, pumnale! aici e un şarpe cu limba otrăvită şi... ah, de ce n-am mai multă putere! Şarpele, cînd o să vadă că Proca nu-i în sală! Tovarăşe Proca, ce-ai făcut, ce-ai făcut?

SECRETARA: O clipă, dragă... Ai spus ceva?

BRÎNDUŞA: ...Scrie repede aici: „A telefonat tovarăşul B..."

SECRETARA: Care tovarăş?

BRÎNDUŞA: Be, cu be de la Bleu pâle, Bolero, Bordeaux, Brizbiz!

SECRETARA *(cam jignită, intimidată)*: Am înţeles, Bî.

BRÎNDUŞA: „Ca nu cumva să-l atacaţi pe tovarăşul Proca". Aşa, semnează.

SECRETARA: Păi, parcă n-a vorbit cu mine bî ăla. Bî şi mai cum? Să nu intru în vreo încurcătură. O clipă, dragă, nu-nchide.

BRÎNDUŞA: Păi nu ţi-a lăsat vorbă doamna Nache? E stabilit, îţi explic pe urmă, e urgent.

SECRETARA: Bine, răspunzi, şi cui i-l dau?

BRÎNDUŞA *(a scris şi ea)*: Întîi pe ăsta, lui Dima, cînd îţi fac semn. Eu o să mă aşez în ultimul rînd, chiar lîngă el, să mă vezi.

SECRETARA: Cum să te văd? Prin uşă?

BRÎNDUŞA: Uf!... Uşa o s-o las deschisă, cîteva minute.

SECRETARA: E curent.

BRÎNDUŞA: O să închid fereastra. Al doilea bileţel i-l dai tot lui, dar să fii atentă la mine, foarte atentă... Ştii ceva? Alo, dragă, are treabă, te cheamă ea imediat! *(A închis telefonul.)*

SECRETARA *(intimidată)*: Important, îmi dau seama, să n-ai grijă.

BRÎNDUŞA *(în volute de dans, falsă veselie, trage jaluzelele)*: Tovarăşi, sînt tînără, nu mi-am dat seama că-i o metodă nejustă... *(A stins lampa.)*

SECRETARA: Ce faci, dragă? *(Aprinde lampa de birou.)*

BRÎNDUŞA *(în volute)*: Să nu vadă ce-i pe-aici... Un intrigant... Am greşit, recunosc, dar sînt tînără. Vă rog, lăsaţi-mă în institut...

(A deschis uşa, a dispărut, ducîndu-se să închidă fereastra. Se vede Dima, în cadrul marii uşi luminate, parcă pus în ramă.)

DIMA: ...mai multe păreri diferite. Care sînt ele?

VOCI: Le-ai mai spus, treci la chestiune!

DIMA: Tocmai asta voiam să fac. *(Trage cu ochiul spre anticameră.)* Ca să nu ne pierdem timpul, voi spune de-a dreptul părerea mea. Adevărul e la mijloc, în orişice caz.

Tovarășii Athanasescu și Proca au lucrat mînă în mînă, vina e fifty-fifty, cum spun englezii, cincizeci și cincizeci la sută, deși în orișice caz, să nu uităm, în institutul nostru s-au făcut și multe lucruri bune. *(Brîndușa s-a așezat lîngă el, face semn secretarei, care pornește.)* Astfel, ca realizări aș putea cita... Dacă îmi permiteți să mă uit peste însemnări... *(Primește bilețelul, l-a sorbit, glasul întărit, mărire uimitoare de viteză.)* Dar cunoașteți aceste realizări ; spuneam deci că, la prima vedere, vinile sînt în orișice caz împărțite. Asta însă, repet, numai în aparență. Dacă privim însă în esență, ce vedem ? Pe de o parte, în orișice caz, un savant de mare valoare, angajat în lucrări de prestigiu. Pe de alta, tovarășul Proca, care avea datoria, nu întîmplător, să muncească pentru ca institutul să meargă bine. Să mă ierte Proca — îl stimez ca tovarăș — dar dacă e vorba să privim în esență, atunci, în orișice caz, vina cade asupra lui. *(Înfuriindu-se.)* Și dacă e vorba să nu ne ascundem după deget, dați-mi voie să-mi exprim revolta. Cum ? ! să tîrîm într-o discuție noua lucrare a savantului Athanasescu ? Dar de ce ? Oare nu există foruri competente, care s-o poată cerceta, publica, răsplăti pe merit ? Să le lăsăm să-și facă datoria, și apoi, dacă vrem, să organizăm și o discuție.

BRÎNDUȘA : După ce totul e hotărît ? Ce să mai discuți ?

VOCI : Concluzia, concluzia !

DIMA : Tocmai la concluzie voiam să ajung și eu. Și eu, recunosc, am avut o atitudine cam dogmatică poate, dar asta e numai din cauza felului în care ne-a terorizat tovarășul nostru Proca, pe care, de altfel, îl stimam foarte mult pînă acum. Iar vina, vina în orișice caz aparține sută la sută lui Proca *(Brîndușa, semn)* și chiar îmi pun întrebarea dacă un asemenea om mai poate rămîne în institut ! *(Rumoare ; secretara i-a dat biletul. Mocanu a reapărut în anticameră, îl reține pe Proca. În cercul de lumină al lămpii de birou, Mocanu vorbește cu secretara.)*

DIMA *(a citit, încetinește ritmul)* : Da, îmi pun întrebarea în orișice caz dacă mai poate rămîne în institut, dacă mai e vrednic institutul nostru să aibă un asemenea om. *(Rumoare.)* Spuneam că, în aparență, vina este sută la sută a lui...

BRÎNDUȘA : Ai spus că în esență...

DIMA *(iar rapid)*: Țin minte perfect ce am spus. Să ne punem însă întrebarea : oare este acest sută la sută chiar sută la sută ? Nu zîmbiți : oare nu există în orișice caz măcar un unu la sută care să motiveze acțiunile unui tovarăș stimat cum ziceam, tovarășul Pavel Proca ? Există — o spun cu hotărîre — există ! Și dacă o să ne uităm, o să vedem că e mai mult de unu la sută, mult mai mult ! Căci noi, tovarăși *(strigînd)*, în orișice caz nu trebuie ca o dată cu apa murdară, să aruncăm și copilul din copaie ! *(Rumoare.)*

BRÎNDUȘA : Cine e copilul ? Care-i apa murdară ?

DIMA : Principiile științei noastre sînt atacate de un specialist burghez, de Bogdan Athanasescu. Dacă e să vorbim răspicat, spun răspicat : în orișice caz, sînt pentru tovarășul Proca al nostru și contra negativistului, nihilistului Bogdan Athanasescu. *(Rumoare ; se face liniște, se aude un glas indistinct. Dima se șterge la frunte ; muiat, trist.)* Tovarășul de la raion — îmi pare rău că nu i-am reținut numele, asta e și o critică la adresa raionului, căci am vrea să-l vedem mai des pe acest tovarăș între noi — mă întreabă de ce sînt împotriva unui savant de renumele și valoarea lui Athanasescu. Răspund : pentru că acest savant, e drept, burghez, dar fie spus în treacăt, un admirabil savant... o să mă întrebați de ce îl găsesc admirabil...

VOCI : Nu te întrebăm. Gata. Ai depășit timpul !

DIMA *(demolat)* : Eu totuși o să vă răspund : pentru că acest admirabil savant burghez...

VOCI DIFERITE : Ba-i albă, ba neagră ! Gata, stai jos !

DIMA : Tovarăși, doar un cuvînt : am folosit aici niște caracterizări, dar aceste expresii le-am folosit în ghilimele, reproducînd părerea altora. Dacă este însă să privim în esență...

VOCI : E beat, dați-l afară !

MOCANU *(strigînd pe neașteptate din avanscenă, în drum spre ședință)* : Nu e beat, tovarăși, cine a spus că e beat ? E intrigant, carierist, are în loc de șira spinării o macaroană fiartă !

DIMA *(trezit)* : Tovarăși, am fost victima unei uneltiri ! Am în buzunar bilețele cuprinzînd indicații...

MOCANU *(nas în nasul lui, în cadrul ușii, strigînd cu furie)* : Și tu ce ești, megafon ? Alții și-au lăsat capul pe butuc pentru părerile lor ! Ce ești tu, ce cauți între noi, cine ești tu ?

DIMA *(țipă și el)* : Sînt disciplinat, și cînd mi se dau indicații în bilețele, mă lupt pentru ele, în orișice caz.

MOCANU *(detună)* : Să lupți pentru adevăr, pentru linia partidului ! Iar linia e înscrisă în hotărîrile partidului, nu în bilețele ! *(Aplauze, strigăte de aprobare.)* Să lupți pentru puritatea ideologică, nu pentru murdării. Și dacă ești amator de bilețele, o să-ți dăm un bilețel să nu te mai vedem între noi !

DIMA *(schimbat)* : În orișice caz... dacă am greșit cu ceva, sînt gata să dau socoteală. Eu nu mă tem de autocritică, dar...

MOCANU *(liniștit, către prezidiu)* : Pentru că Dima a mai avut și alte manifestări ciudate, propun adunării să hotărască o anchetă. Dar nu acum : să nu ne lăsăm abătuți de la problema ideologică. *(Privind spre Proca.)* Sînt înscris la cuvînt, dar mai întîi aș vrea să spun doar două cuvinte în legătură cu tovarășul Proca.

(Pavel a pornit, stă o clipă stingînd țigara pe cutia de chibrituri : umbra ; se aude prima lovitură de

GONG,

apoi încă două lovituri. Proca își reia mersul, închide ușa ; secretara aprinde lampa mare.)

SECRETARA : Draga mea, scuză-mă c-am închis... o zănatică, m-a hipnotizat parcă, p-ormă m-a luat un tovarăș la întrebări. M-a plimbat fata aia cu niște bilețele, de-am crezut că-mi tocesc tocurile... Nu, nu ăia, ăia mov, dragă, cu o baretă mică...

ATHANASESCU : A venit profesorul Bălăceanu ?

SECRETARA : Nu l-am văzut. Cum vă simțiți ?

ATHANASESCU : Cum vrei să mă simt ? Adică... am avut o criză.

PRIBOI : Știți, pe mine au uitat să mă invite la ședință, dar tot am aflat cîte ceva în pauză...

ATHANASESCU : Dar cine te întreabă, lasă-mă în pace !

PRIBOI : Tovarășul Proca a spus că se simte răspunzător alături de dumneavoastră, pentru că n-a știut să vă critice deschis, din vreme...

ATHANASESCU *(impresionat)* : Cum zici ? Așa a spus ?... Adică lasă-mă în pace, nu te-am întrebat, nu mă interesează !

PRIBOI : A, de președinte vă interesează ? Nu l-am găsit.

ATHANASESCU : L-am găsit eu. Hai duceți-vă, trebuia să fie pînă acum aici *(ceasul)* mă mir de el, că era punctual.

BĂLĂCEANU : Decît să te miri, mai bine ți-ai da ceasul la reparat ! *(Ceilalți s-au retras.)*

ATHANASESCU *(mirat la ceas. Apoi)* : Da, aveți dreptate, l-am pus dimineața la întîmplare, am făcut o noapte albă și-am uitat să-l întorc.

BĂLĂCEANU : Noapte albă ? Ștrengar, ai ? Cine știe cine o fi persoana fericită cu care ai petrecut-o.

ATHANASESCU : De la patru dimineața în sus, chiar cu dumneavoastră.

BĂLĂCEANU : Dragul meu, îți spun, m-am ramolit complet, nici nu mai țin minte. Și ce-ți spuneam la ora aceea ?

ATHANASESCU : Păi... discutam despre știință. Stăteam la biroul meu și mi se părea că în fața mea stă profesorul Bălăceanu, dar un profesor cu vreo treizeci de ani mai tînăr decît cel de azi. Și îmi spunea... dar n-are nici o importanță.

BĂLĂCEANU : Ei nu zău, ce-ți spuneam eu n-are nici o importanță ?

ATHANASESCU : Mă scuzați, nu în sensul acesta. Adică, ce îmi închipuiam eu n-are importanță. Eram pe jumătate adormit.

BĂLĂCEANU : Haide, haide, fii cinstit, nu te mai ascunde !

ATHANASESCU : Îmi spunea : uite, mă, eu greșesc, am dreptul acesta, că sînt în '31. Dar mai tîrziu, cît sînt eu de mare, o să recunosc că am greșit. Tu mă, însă... și profesorul acela mai tînăr ba îmi plasa un argument, ba îmi dădea una cu bastonul peste mînă...

BĂLĂCEANU : He, he, he, nu ți-ar strica, zău că nu ți-ar strica. Drăguțule, te-au clătinat rău toate chestiile astea, capul tău e pentru știință, nu pentru frămîntări din astea. Te-ai fi lămurit tu de mult, dacă nu te întărîta Proca ăsta, cu acuzațiile lui.

ATHANASESCU : E mai complicat. Și eu socoteam că mă acuză, dar am auzit că... în sfîrșit...

BĂLĂCEANU : Gata ! Nu te mai frămînta atît ! S-a rezolvat ! O să ai liniște de acum încolo : băiete, îți aduc o veste bună.

ATHANASESCU : O veste ?

BĂLĂCEANU : Destituirea pe care mi-ai cerut-o. Ceva luptă, dar pînă la urmă s-a făcut.

ATHANASESCU : Cum adică, s-a făcut ?

BĂLĂCEANU : Dragă, sînt distrat, am avut o clipă de slăbiciune pentru Proca, dar m-am convins : am avut de luptat, dar s-a făcut.

ATHANASESCU : Cum adică, aţi avut de luptat ?

BĂLĂCEANU : Dragă, în textul ăla al tău nu exista motivare. I-am pus eu, că umbla cu intrigi, te săpa... — s-a făcut.

ATHANASESCU : Dar v-am spus că nu era vorba de asta, — în sfîrşit, mulţumesc, o să caut să-l pun la o muncă potrivită.

BĂLĂCEANU : Păi nu, iubitule, cum, crezi că mai putea să rămînă în institut după toate astea ? E dat afară.

ATHANASESCU : Era vorba... doar ca adjunct.

BĂLĂCEANU : Nu se poate, iubitule, ori chestie gravă, ori nimic.

ATHANASESCU : Înţeleg. Îl luaţi la dumneavoastră, îl vreţi.

BĂLĂCEANU : Ferească sfîntul ! După cîte mi-ai spus ! Afară din ştiinţă. Peste vreun an, poate, o să intervin să fie luat pe undeva. Altă dată să nu se mai atingă de valori ca tine !

ATHANASESCU : Aţi stat de vorbă cu el ?

BĂLĂCEANU : La ce bun ? Iubitule, cuvîntul tău e sfînt pentru mine. *(Ceasul.)* Cu cine dracu mai am întîlnire ? Îmi place să fiu punctual şi mi se pare că aveam întîlnire cu cineva.

ATHANASESCU : Ştiţi, acolo, el... Am avut o criză, n-am putut să intru.

BĂLĂCEANU : Pricep, drăguţule, şi foarte bine ai făcut. La ora asta, acolo, înăuntru, poate că Proca tocmai vorbeşte de tine. Ce să intri în gura lor ? îţi dau decizia, te duci frumos s-o citeşti şi să-şi ţină ei şedinţa mai departe, te scuzi că ţi-e rău.

ATHANASESCU : Asta mi-o spuneţi dumneavoastră, care nu scăpaţi o şedinţă ?

BĂLĂCEANU : Dragă, nu totdeauna, dar acum... Lupta cu Proca ăsta ţi-a năruit nervii. Ce voiam ? a, da ! să-ţi dau documentul şi mă duc... *(Athanasescu la birou, capul în mîini. Bălăceanu îi pune plicul în faţă, pleacă ; din prag.)* Mai ai nevoie de ceva ?

ATHANASESCU : Nu, mulţumesc.

BĂLĂCEANU : Ce ai rămas aşa, criza ?

ATHANASESCU : Nu. Era vorba de ştiinţă şi nu... În sfîrşit.

BĂLĂCEANU : Ei, eu am plecat, te sărut. Scuză-mă, dar te văd nu ştiu cum, sînt distrat, mai recapitulăm o dată, să nu fi încurcat eu ceva. Va să zică, ai cîştig de cauză.

ATHANASESCU : Da.

BĂLĂCEANU : Proca nu mai e adjunct.

ATHANASESCU : Da.

BĂLĂCEANU : Şi vii la mine cu o propunere de nou adjunct.

ATHANASESCU : Da.

BĂLĂCEANU : Vezi să nu pierzi plicul.

ATHANASESCU : Da.

BĂLĂCEANU : Nu-l deschizi ?

ATHANASESCU : Da, o să-l deschid.

BĂLĂCEANU : Iubitule, te sărut, la revedere. *(Nici un răspuns. Bălăceanu iar în prag. Pauză.)* Ce-i cu tine, ţi-e rău ?

ATHANASESCU : Aici era o controversă ştiinţifică. În ştiinţă, are dreptate, lua-l-ar dracu, nu se rezolvă nimic cu o hîrtie din asta. Să-l ia dracu, nu ştiu cine mi-a scos omul ăsta în cale. Ar trebui să-l distrug, i-am promis-o, trebuie să croim drum teoriilor noi cu orice sacrificii. Dar n-am putere... Nu-s consecvent.

BĂLĂCEANU : Nu-i nimic, citeşti actul în altă şedinţă.

ATHANASESCU : Nu m-aţi înţeles. Nu pot, asta e. Nu aşa era vorba. Proca nu trebuie să cadă aşa.

BĂLĂCEANU : Da, mi-ai spus, un intrigant, o nulitate, ţi-am semnat destituirea, ce mai vrei, te-am sărutat, iubitule !

ATHANASESCU *(strigăt) :* Stai !... Scuzaţi-mă, tovarăşe profesor... scuzaţi-mă, nu m-aţi înţeles bine. Proca nu trebuie să cadă !

BĂLĂCEANU : Dragă, m-am plictisit, nu ştiu ce tot îmi spui, spune mai tare, n-aud...

ATHANASESCU : Proca nu trebuie să cadă !

BĂLĂCEANU : Mai tare.

ATHANASESCU *(strigînd) :* Proca nu trebuie să cadă !

BĂLĂCEANU : Aud, aud, ce strigi aşa, crezi că sînt surd ? — aud, dar nu mai înţeleg nimic.

ATHANASESCU : Proca e o valoare, am exagerat, chiar în fond, ştiu eu... ? Ar fi o nedreptate.

BĂLĂCEANU : Unde mai trebuia să merg ? Da, sigur, ar fi o nedreptate să mai rămînă în institut.

ATHANASESCU *(merge la el; tare)*: Tovarăşe academician, fiţi atent vă rog, nu mă înţelegeţi, repet. *(Foarte tare.)* N-am avut dreptate în privinţa lui Proca, omul nu trebuia lovit aşa! E clar?

BĂLĂCEANU *(pauză imperceptibilă: „savantul distrat" dispare)*: E clar, împeliţatule, de cînd te aştept! Am înţeles, mă, da' tare mai îmi place să te pun să strigi, s-aud cum răcneşte în gura ta adevărul! Ia mai strigă o dată! *(Athanasescu se lasă pe un scaun, Bălăceanu picioare desfăcute, mîini în şold, bastonul într-una.)* Păi bine, mă, elev îmi eşti tu? să vii tu să mi-l vorbeşti de rău pe Proca, mă? pe Proca?

ATHANASESCU *(coatele pe genunchi, capul înainte; unic moment de slăbiciune mărturisită)*: Nu mai pot... să se termine o dată. De ani şi ani... Parcă-s legat de nişte cai care trag de mine, unii încolo mă vor aşa, alţii încoace, altfel, să se termine o dată! Înainte trăiam mai liniştit, nu mai pot, mă sfîşie!

BĂLĂCEANU *(îi ia capul în mîini)*: Băiete, să binecuvintezi chinurile astea! Crezi că-i vorbă goală? se naşte un om nou! şi tu, mă, o să te zbaţi ca un diavol, că ai putere, te ştiu eu, da' n-o să-ţi găseşti pacea pînă nu te faci nou, înţelegi, mă? nou din cap pînă-n picioare. *(Athanasescu se smuceşte, umblă.)* E alt aer, mă, organismul se reorganizează. O să fii tras la răspundere, o să te schimbi, mă!

ATHANASESCU: Eh, n-are rost discuţia, nici dumneata nu eşti deasupra vîrtejului ăsta: ţi-ai pus în gînd să mă remorchezi, mă vreţi sfînt. Ei, uite, na, am făcut-o, că nu-s sfînt, şi-o să mai fac şi altele, ohoho!

BĂLĂCEANU *(urmărindu-l nemişcat)*: Ştiu, mă, iubitule, că nu eşti sfînt. Da' vezi tu, cum să-ţi spun? sfinţii au în jurul capului o aureolă, un nimb, uite-aşa. *(Gest. Athanasescu s-a oprit fără voie.)* Oamenii nu poartă d-asta — însă ştii... *(gest larg, apăsat)* un pic de obraz acolo... *(Se privesc fix.)* Pe Proca, mă, pe Proca? *(Athanasescu îşi pleacă privirile.)*

ATHANASESCU: Dar ce vă făceaţi dacă... *(Înţelegînd, deschide plicul.)* ...O foaie albă: va să zică, nici o destituire!... Şi dacă *(se scarpină pe obraz)* mă duceam cu asta în şedinţă?

BĂLĂCEANU: Ai fi avut ce meritai, dar cum o să te duci, mă? Tu eşti totuşi om de ştiinţă, iubitule!

ATHANASESCU: „Totuşi"! Asta e o palmă.

BĂLĂCEANU: O critică. Şi o să mai capeţi.

ATHANASESCU: Să mergem, nu mai am ce căuta aici.

BĂLĂCEANU: Nu-nţeleg exact ce vrei să spui.

ATHANASESCU: Nici eu. Nu ştiu, dar un lucru e sigur. Nu mai pot să-l văd. Pe Proca, da, pe Proca.

MARIA: Aud că vorbiţi de Pavel. Tovarăşe profesor, vă caut, în fiecare loc îmi lăsaţi vorbă că sînteţi în celălalt.

BĂLĂCEANU *(reia aerul distrat)*: Pe teren, iubito, umblu *(ceasul)*, uite, trebuie să fiu undeva şi îmi place să fiu punctual.

MARIA: Voiam să vă vorbesc între patru ochi, dar văd că...

BĂLĂCEANU: Dragă, cînd un boşorog ca mine e căutat de o femeie frumoasă ca tine, înseamnă că e ceva de cerut.

MARIA: Păi... nevasta e un animal ciudat, care face intervenţii.

BĂLĂCEANU: Ai greşit, iubito, aia era în preistorie, gata!

MARIA: Nici cînd simte că se face o nedreptate?

BĂLĂCEANU: Drăguţo, de aia a dispărut şi coada de om; nu e nevoie. Cînd se face o nedreptate, sare colectivul: şi dacă nu, sare cineva de sus; şi dacă nu sare cineva de sus, se simte cineva... *(scenă mută Athanasescu)* de alături...

MARIA: Vorbiţi în general, sau...

BĂLĂCEANU: Avem 5—6 mecanisme de siguranţă, pricepi, frumoaso, şi nici o pîrghie d-aia nu e prevăzută pentru neveste... Mă crezi vreun scos de la naftalină?

MARIA: Dar vă jur că, dacă n-ar fi fost o nedreptate...

BĂLĂCEANU: Prea tîrziu, fetiţo. Ce e scris, aia se întîmplă...

(Uşa s-a deschis. O voce dinăuntru: „Numai un sfert de oră!" Cîţiva oameni pleacă salutînd. Maria, cu faţa la spectatori, aşteptare încordată. În prag, ultimul, a apărut Proca, puţin straniu, parcă visător.)

ATHANASESCU *(încet)*: Nu pot, magistre! Nu vreau să-l văd! *(Exit.)*

PAVEL *(visător)* : Maria... Știi că nu-mi place să vii aici...

MARIA *(plînge, bucuroasă că-l vede)* : Știi că nu-mi place să te culci pe cuie fără să-mi spui și mie. Te-am rugat ca atunci cînd te sinucizi să-mi lași și mie un bilet.

PAVEL *(devine atent, o mîngîie)* : N-a fost nimic, liniștește-te, sînt mulțumit. Tocmai am primit un avertisment...

MARIA : Cum ? De aia ești mulțumit ? Te-au sancționat ?

PAVEL : Nu, nu. M-au avertizat, m-au criticat ; tu nu poți înțelege, crede-mă, am un sentiment de eliberare...

MARIA : Fachir ! Îl scutură și lui îi place !

PAVEL : N-ai idee ce înseamnă să te scuture ai tăi — să simți că te împing acolo unde trebuie. Mocanu zicea că...

MARIA : Mocanu va să zică... Și tu, măcar i-ai răspuns ?

PAVEL *(distrat, voia să plece)* : Mocanu ? Cred c-o să fie secretar.

MARIA : Privește, lume ! Ăla îl critică și al meu, fachiru', îl vrea secretar. *(Îl mîngîie.)* Nici nu știu dacă ești înțelept sau nebun, dacă să te bat sau să fiu mîndră de tine...

PAVEL *(inspirație)* : Un pic, n-ar strica să fii mîndră. Nu prea mult, dar un pic. Știi, vine în viața fiecărui bărbat o perioadă periculoasă... Vîslești la luntrea căsniciei... te obișnuiești... dragostea rămîne lin undeva în urmă, la debarcader. Dar omul are nevoie de un fior neobișnuit...

MARIA *(același ton)* : ...Și atunci descoperă lîngă el o puștoaică... mai tînără decît nevastă-sa. *(El o privește mustrător.)* Ce să-i faci, Pavele. Așa e ideologic : noul e de preferat vechiului ; decît una în vîrstă și înapoiată, mai bine una tînără și filozoafă.

PAVEL : Nu glumi, să nu te iau în serios. Nu zic, e nevoie și de ceară de parchet, dar... Cînd al tău îți spune : „Uite ce lucru am făcut !“ — nu-l întreba chiar imediat : „Și ce-ai căpătat ?“ Cînd spune : „Uite ce-am căpătat !“ nu întreba imediat : „Și ce a căpătat vecinul ?“ E păcat, n-o să mai înțelegem nimic din viață. *(O cuprinde.)* Bucurați-vă, neveste, și de ceea ce creează fachirul de lîngă voi. Uitați-vă și la ceea ce face... nu numai la marca mașinii cu care vă vine acasă. Că altfel, într-o bună zi... nu vă mai vine deloc și...

MARIA : S-a-nțeles ! Am greșit fiecare cu cîte ceva. Acu' mă duc acasă, plec pe dincoace : să nu mă vadă lumea așa... Dar îți scot ochii, să știi ! Ce e cu fata ?

PAVEL : Nu fi... *(caută cuvîntul).*

MARIA : Ba sînt, să știi... Sînt ! Mahalagioaică, țață, să știi ; tot ce mi-ai spus în teorie, de acord ; dar cînd e vorba de dragoste, scot ochii ! Nevasta, animal care scoate ochii. *(Exit.)*

SECRETARA : Alo, eu, draga mea... Lamé. *(Proca dă să plece.)*

MARIA *(s-a întors)* : Pavel ! Am trecut pe-aici... — camera e goală, afară de-o persoană... o persoană mică, stă și plînge... *(Brîndușa e trasă de după ușă.)*

PAVEL : Mi se pare că dumneata mi-ai pus soția pe jăratic !

MARIA : Ei, Pavele, o cerți de parcă ți-ar fi nevastă.

PAVEL : Lasă-mă, ai stat destul pe aici. *(Exit Maria. Brîndușei.)* Și pentru bilețele, o să dai socoteală, ești utemistă !

BRÎNDUȘA : Iartă-mă, îmi părea rău de dumneata.

PAVEL : Cea mai mare pedeapsă ar fi pentru mine compătimirea. N-am nevoie. Cine n-are putere, să nu se bage.

BRÎNDUȘA : Pentru dumneata e simplu. Nu știu cum... ești din material incasabil. În mine însă s-a rupt ceva... Era un firicel de iarbă, ceva proaspăt... și n-o să se mai dreagă niciodată...

PAVEL : O mică dezamăgire în amor, prima, și manicurista a oftat și s-a otrăvit. *(Deschide fereastra.)*

BRÎNDUȘA : Tata a avut odată un accident în mină, l-au bandajat la ochi. Cînd a fost să privească iar lumina zilei, l-au luat treptat. Mie însă bandajul mi-a fost smuls dintr-odată. Doare.

PAVEL : Poftim călire, educație ! Întîi țipă „Lăsați-ne să ne înfigem dinții în adevăr“ și p-ormă scîncește c-o doare. Și pentru ce ? pentru că un om la care ținea are cîteva teorii greșite.

BRÎNDUȘA : Nu pentru asta. Mai e un om, l-am judecat greșit și... Dar aveți dreptate, nu sînt bună de nimic. *(Dă să plece.)*

PAVEL : Stai ! Nu mai sări așa dintr-o extremă într-alta. *(Alt ton.)* A fost un om la fel, pentru care nu exista decît ori alb, ori negru, ori da, ori nu, ori muncă, ori somn. A găsit firicelul acela al tău, l-a strîns în pumn, și a simțit iar că în viață nu-i numai alb ori negru, că lumina, ca și umbra, pot avea culori diferite, că există, pe lîngă *da* sau *nu*, și un *poate*.

BRÎNDUȘA : Poate... Dar...

PAVEL : Vine odată nevasta să-l ia acasă, și o pornesc pe jos, prin parc. E obosit, și-au spus tot — dar sosește deodată o dîră de vînt și-i aduce mirosul teilor și vede deodată iarba, mii de firicele. Ia-mă de talie, zice ea, îți amintești ?... Brîndușo, o să iubești și tu, o să înțelegi.

BRÎNDUȘA *(lacrimi) :* Poate. Poate. Dar acum... E drept, mă simt tare... am învățat să văd oamenii aceia mulți-mulți-mulți, oamenii mărunți care-și fac datoria și pe care uneori fetele prostuțe nu-i bagă în seamă... *(Întinde mîinile peste rampă.)* Simți? parcă le-aș simți căldura... oamenii mulți-mulți, care-și fac datoria, căldura lor. Dar dragostea, acum... Ai fi meritat să te iubesc.

SECRETARA : O agrafă simplă, un invizibil.

PAVEL : Să știi, Brîndușo, că ai săpat în existența individului acela o dîră, o umbră colorată, plină de parfum.

SECRETARA : Cu doi melci pe frunte... dar nu simetric. *(Brîndușa e cu spatele la el. Din fereastră, lumină de amurg.)*

PAVEL : Uită-te, parcă sîngerează. E și trist, e și frumos.

RUCĂR *(cu o farfurioară) :* Știi, în ședință ca-n ședință... dar acum ți-am adus niște brînză de vaci, să te îndulcesc !

PROCA : Bravo, frate : unuia ca mine, cînd se uită la un amurg prea frumos alături de-o fată prea tînără, trebuie să-i aduci iute brînza de vaci. *(O ia.)* Asta-i amintește ce trebuie.

MOCANU *(vocea):* Nene Proca, unde ești ? *(Apare.)* Era înghesuială, ți-am adus niște... *(Rîsete. Brusc, liniște.)*

BĂLĂCEANU : Nu vă deranjați, copii : plec imediat.

PROCA : Salut, tovarășe academician. Te simți mai bine, Bogdane ?

BĂLĂCEANU : Da, și-a revenit. Cred că i-a trecut, mă-nțelegi. *(Semn. Pauză. Athanasescu-Proca, simetric.)*

MOCANU : Dom'le, e o lege a medicinei moderne, fac și-o comunicare : cum se lasă undeva cu critică, toți se fac bine.

BĂLĂCEANU *(amenință cu bastonul):* Mă, nu fi vulgar !

ATHANASESCU : Lăsați-l, magistre, îmi place îndrăzneala.

MOCANU *(mai în fund ; Athanasescu-Proca în centrul atenției) :* Nu, zău, cînd lucram la „Electroindustrie" era unu' care vorbea cu capu' înfipt uite-așa, te apuca de un nasture *(îl apucă pe Proca, acesta privește mereu spre Athanasescu)* și repeta mereu : „Mă, mă, lasă-mă, mă, eu le-am fumat pe toate, mă, ă ă ă", și lumea zicea că-i sucit, să-l lași în plata domnului. E, și cum a căpătat o scuturătură, s-a făcut dintr-o dată, domnule, normal, atent, o plăcere ! Totul e ca omul să-și dea seama că răspunde. Plata, băiete ! Da vă rog, fac bonul împreună sau separat ? Separat, băiete — muncim împreună, plătim separat.

ATHANASESCU *(privind spre Proca):* Ai devenit vorbăreț, Mocanule.

MOCANU : Da, tocmai m-am înscris și la discuția de săptămîna viitoare. Știți... aceea în jurul noii dumneavoastră lucrări.

ATHANASESCU : Din păcate, noua mea lucrare nu e încă definitivată.

MOCANU : Păi spuneați că redactorii de la editură au și lăudat-o...

ATHANASESCU *(mereu spre Proca) :* Dar, dar m-am mai sfătuit cu cineva, cu un... un tovarăș. Pînă la patru dimineața. De fapt, nu lucrarea mă interesează mai întîi. Contează elucidarea punctelor neclare. Trebuie gîndit, trebuie gîndit.

MOCANU : Păi, dacă sînt părți neclare, să combatem.

ATHANASESCU *(prima oară că-și întoarce capul spre el ; mînios, mîndru) :* Ascultă, tinere, așa greșite cum sînt unele părți, nu ți-aș ura să-mi ții piept într-o dezbatere. Și dacă-s greșite e pentru că *eu* le consider așa ; și înțeleg să port deplină răspundere pentru actele mele.

BĂLĂCEANU : Păi, dragă, tu nu ești sfînt. Ai spus-o de atîtea ori. Sau vrei să te considerăm sfînt de acum încolo ?

ATHANASESCU : Vă rog să nu vă supărați, magistre, nu știu ce concluzii o să trageți pînă la urmă ; dar atîta timp cît îmi mai acordați conducerea acestui institut, zile, ore, nu știu cît, înțeleg să pun lucrurile la punct așa cum concep eu. *(Celorlalți.)* Faptul că am înclinat, temporar, să mă las captat de unele influențe, în contradicție cu materialul faptic, ocolirea dezbaterii deschise a acestor probleme vitale, a creat temporar o atmosferă neprielnică : plîngeri pe la spate, o anumită slăbire a liniștii și demnității necesare muncii științifice, înlesnită de faptul că am ținut în institut unele elemente care n-au nimic comun cu știința.

BĂLĂCEANU : Le zice ! Era și timpul !

ATHANASESCU : V-am rugat ceva. *(Celorlalți.)* Înțeleg să fiu criticat, deși nu-mi face plăcere, dar îmi permit să vă atrag atenția că scurta perioadă de slăbiciune a trecut și că mă aflu încă — nu știu cîte ore sau cîte zile, poate voi fi schimbat — dar deocamdată mă aflu încă la conducerea acestui institut. Fac un apel la dumneavoastră să dați tot sprijinul în elaborarea unei mari lucrări colective, cu totul noi, al cărei plan mi-a fost schițat noaptea trecută de tovarășul Proca. Eu nu sînt de acord în totul cu ideile lui, dar la baza muncii noastre colective va sta dezbaterea de pe poziții marxiste și critica.

MOCANU : Și auto. Autocritica.

ATHANASESCU : Și. Cînd e cazul. Nu mă feresc să dau socoteală.

BĂLĂCEANU : Mă înscriu primul pe lista vorbitorilor. Și o să am ce spune. Am uitat ceva ? nu, n-am uitat nimic *(spre Athanasescu)* — cînd e vorba de răspunderile noastre, nu uit nimic.

ATHANASESCU : Numai un lucru v-aș ruga. Una sînt greșelile făcute la conducerea institutului, și alta sînt vederile mele științifice, unde chestiunea e mai complexă. V-aș ruga să discutăm aceste aspecte separat.

PROCA : Le vom discuta separat pînă o să vezi și ceva legătură.

BĂLĂCEANU : Nu, dragul meu elev. Nu. Iertați-mă dacă sînt împrăștiat, dar fac o paranteză pînă nu uit. Coborîsem în subsol, la laboratorul facultății, asta acum vreo 20 de ani — sau cît a trecut ? — și deodată aud un zgomot ciudat. Deschid o cămăruță mică — era cît o carceră, nici bec n-avea — și dau peste un student, care scria lîngă o lumînare aprinsă. — Ce faci acolo, tinere ? îl întreb. — Rezolv o problemă. — Și n-ai găsit alt loc ? — Aștept să se facă noapte, ca să pot pleca. Dumneavoastră, domnule profesor, pot să vă spun. Au venit de la Siguranță după mine și m-am ascuns aici. — Și ai răbdare, așa... să te ții de probleme științifice ? Nu ești măcar nervos ? *(Emoție puternică.)* Atunci tînărul acela și-a ridicat privirea către mine — n-o să uit clipa aceea — și mi-a spus : „Am steaua mea polară, și cîtă vreme mă țin după lumina ei, sufletul meu e împăcat. Sînt comunist, domnule profesor, și am sarcină de partid să nu-mi pierd cumpătul“. *(Emoție ; caută s-o ascundă, nu prea reușește.)* Despre ce vorbeam ? a, da : deunăzi vine doctorul, mă vede, și mă-ntreabă : „Spune-mi, Bălăcene — e doar cu zece ani mai tînăr, sîntem intimi — spune-mi, Bălăcene, cum faci de te ții așa ? Vreun regim, faci ceva ?“ Știți ce i-am răspuns ? „Nu e meritul meu, i-am răspuns. E meritul lui Pavel Proca, îl cunoști cred“. „Ți-a dat vreun leac, ceva ?“ mă întreabă. „Nu mi-a dat nimic. Dar *există*. Asta e sănătatea mea. Știi, doctore, *există* pe lumea asta niște oameni la care e plăcut să te gîndești că *există*. Cînd ai vreo greutate în viață, te gîndești la stîncile astea, oameni modești și tari de la care nimeni nu se poate lăuda c-a auzit vreun geamăt vreodată și care se țin cu dinții de sarcina lor și nu-i dau drumul, ca un buldog, tac sau mîrîie sub lovituri, pot să și moară, dar nu-și descleștează dinții. Și dacă oamenii ăștia mai sînt și talentați așa cum e Proca al meu, atuncea înțelege, doctore, că îmi vine o sănătate numai cînd mă gîndesc la ei !“.

PROCA: Ar fi bine să semăn. Dar, afară de mîrîituri...

BĂLĂCEANU: Asta i-am spus doctorului și nu mi-e frică s-o repet, pentru că Pavel n-o să se înfumureze. Dar despre ce vorbeam? da, Bogdane, eu nu promit că vom despărți cele două chestiuni... Hai, duceți-vă acum, acasă, la ședință, unde trebuie. Săpuniți-vă! *(Îi împinge pe treptele — „estradă". Luminile.)* Unde voiam să merg de aici? *(Vechea mină, se uită la ceas.)* Mai aveam ceva de spus, am uitat, — ce voiam să spun? *(Așteptare respectuoasă.)*

PROCA: Poate despre dezbatere.

BĂLĂCEANU: Nu, nu era asta. *(Schimbare bruscă, aplecat bătăios peste baston.)* V-am mințit, mă! N-am uitat nimic! da-mi place, mă, să mă uit la voi! *(Uimire.)* Nu sînteți voi sfinți, da-mi place să mă uit la voi! *(Ridicînd agitatoric bastonul.)* Să binecuvîntați frămîntarea asta, copii! *(sus brațul la verticală; tună)* se naște o lume! se naște un om! și *lasă* ceva în urmă!

ANETA *(cu un pachețel)*: Tovarășule, mă duc acasă la mine și în drum v-am adus niște... *(Ultimele cuvinte au fost acoperite.)* Nu știu de ce rîdeți, de ce... Iertați-mă, atîția oameni cu carte — și încă de ieri am spus că nu e măturat sub covor. Sub covor.

RUCĂR: Bravo! Ai auzit, tovarășe Proca? Am spus, asta să fie lozinca noastră: mătură și sub covor!

MOCANU *(ridicînd brațul)*: Votez pentru!

ANETA: Las' că știu eu: se vorbește, se scrie hotărîre, și mîine tot nemăturat rămîne! Tot nemăturat! *(Rîsete, apare Dima. Vrea să pară demn, e dezorientat de rîsete, ține niște hîrtiuțe, trece stîngaci covorul ridicat de Aneta.)*

DIMA: Tovarășe Mocanu, vreau să avem o explicație, în orișice caz.

MOCANU: O s-o ai cu întregul colectiv. Spune-mi, te rog, tovarășe Titi: se mătură în orișice caz, nu-i așa?

(Luminile! Dima încearcă să rîdă, căutînd o punte de unire spre acești oameni care rîd, dar din cînd în cînd percepe ceva neliniștitor și îngheață; treptat, de-a-ndărătelea, se retrage. Mocanu rîde, scuturîndu-se, mîna pe umărul lui Proca, acesta rîde sprijinit de pragul de sus. Rucăr rîde înverșunat, Bălăceanu, în fața „estradei", sprijinit ca un țăran în toiag, rîde subțirel. Brîndușa rîde cu capul mult dat pe spate. Prin cor, abia răzbește vocea secretarei, la telefon; eventual, bătăile pendulei. Aneta, mai încolo, rîde senin, uitîndu-se spre grupul compact și unit, care radiază o impresie de mare forță. Încet:)

CORTINA

București, iunie 1962

SPECTACOLELE CARAGIALE

- „O SCRISOARE PIERDUTĂ"
- „CONU LEONIDA FAȚĂ CU REACȚIUNEA"
- „O NOAPTE FURTUNOASĂ"
- „D-ALE CARNAVALULUI"

la Teatrul Național „I. L. Caragiale"

Teatrul Național „I. L. Caragiale" a oferit publicului bucureștean în săptămîna semicentenarului un adevărat festin caragialesc: patru spectacole cu cinci piese ale marelui Caragiale: *O scrisoare pierdută, O noapte furtunoasă, D-ale carnavalului, Conu Leonida față cu reacțiunea* și *Năpasta.*

Comediile (*Năpasta* e un spectacol asupra căruia s-a vorbit aici altădată) au fost bineînțeles regizate de cel mai statornic și mai credincios slujitor al dramaturgiei marelui clasic: artistul poporului Sică Alexandrescu.

Primul regizor al Teatrului Național a făcut, pentru cinstirea memoriei lui Caragiale, un adevărat tur de forță, punînd cele patru comedii dacă nu *din nou* în scenă, în bună măsură cu o nouă distribuție și într-un timp relativ scurt. Spectacolele lui Sică Alexandrescu (mai puțin ultimul) s-au cristalizat și au făcut de multă vreme „carieră". Sică Alexandrescu și-a consolidat munca sa regizorală, clasică, am putea-o numi astăzi, pe coordonatele precise, geometric desenate, ale unui

De la stînga la dreapta : **Ion Finteşteanu (Farfuridi), Al. Giugaru (Trahanache), N. Brancomir (Brînzovenescu) în „O scrisoare pierdută“**

eşafodaj arhitectural-scenic care s-a impus ca atare. O mare seriozitate stă — deloc paradoxal — la baza punerilor în scenă ale comediilor : o conştiinţă profesională înaltă, un academism în înţelesul bun al cuvîntului, de rîvnă ştiinţifică, îmbinată cu pasiune artistică. Adîncul realism scenic, „dezvelirea“ integrală a uriaşului monument caragialesc au fost înfăptuite cu ajutorul strălucitei echipe de actori de comedie a Teatrului Naţional, care s-au integrat rolurilor cu greutatea unor „prototipuri“ artistice, altminteri greu de imaginat. În spectacolele din acest an, regizorul nu a urmărit de aceea să-şi modifice linia directoare iniţială. Şi nici noi nu am căutat să găsim în ele iniţiative novatoare, ori mijloace noi de expresie chemate să releve o viziune structural revizuită a pieselor montate.

Piesa cea mai apropiată de sursa iniţială a înscenărilor lui Sică Alexandrescu — „arta sa poetică“ în materie de Caragiale — este *O scrisoare pierdută* [1], spectacol impus cu glorie şi dincolo de hotarele patriei. Fineţea şi minuţia (în gest şi vorbă), iluminarea violentă dinăuntru şi din afară a personajelor, care se demască demascînd, au fost şi astăzi, ca şi ieri, caracteristice montării.

Actorii Teatrului Naţional au servit şi de astă dată — cei mai mulţi dintre ei — înalte lecţii de abordare a replicii comice, de „stoarcere“ a acesteia cu consumate mijloace artistice. Costache Antoniu, Al. Giugaru, Gr. Vasiliu-Birlic, I. Finteşteanu, Niki Atanasiu, Marcel Anghelescu — iată tot atîtea creaţii, care parcă invită la compunerea unor portrete-studii. E greu să-mi imaginez astăzi altfel pe „Cetăţean“ decît aşa cum l-a compus Costache Antoniu — cu o voce unsuroasă, uneori scîrţîitoare ca o poartă ruginită, căutîndu-şi mereu echilibrul fizic şi moral, cu „bretonul“ căzut pe ochi, dar cu o anume luminiţă şugubeaţă, caldă, umană, în privire. Nu-l mai pot gîndi altfel pe Trahanache decît aşa cum l-a creat Al. Giugaru, — un Trahanache de un ramolisment monumental, impozant și ridicol, definiție vie a discrepanței dintre pretenții și esență. Poate fi oare Farfuridi altfel decît acel lătrător caraghios, întruchipat de I. Finteșteanu — onctuos și stupid pînă la absurd ? Dar Pristanda, deopotrivă prost și șiret, venal și insinuant, încarnat de Marcel Anghelescu ? Ori Cațavencu, cu înfățișarea lui zgomotoasă și apoi tîrîndu-se cu mers de vulpoi, ridiculizat pînă la anihilare de Niki Atanasiu etc. etc.?

---

[1] Data premierei : 2 iunie 1962. Regia : Sică Alexandrescu. Distribuţia : Constantin Bărbulescu (Ştefan Tipătescu) ; Gr. Vasiliu-Birlic (Agamiţă Dandanache) ; Alexandru Giugaru (Zaharia Trahanache) ; Ion Finteşteanu (Farfuridi) ; N. Brancomir (Brînzovenescu) ; Niki Atanasiu (Caţavencu) ; Gh. Buliga (Ionescu) ; Ion Henter şi Dem. Rădulescu (Popescu) ; Marcel Anghelescu (Pristanda) ; Costache Antoniu (Un cetăţean turmentat) ; Carmen Stănescu (Zoe Trahanache) ; Mircea Cojan (Un fecior)

Mai puțin integrați echipei, N. Brancomir (Brînzovenescu), care a știut să fie umbra lui Farfuridi și să puncteze suficient ridicolul personajului, C. Bărbulescu (Tipătescu), care a trăit — inegal — mai mult *scandalul* scrisorii pierdute decît semnificația ei „istorică", Carmen Stănescu, care s-a străduit parcă să descopere în coana Zoe resurse de autentică emoție și de „viață interioară".

Se pare că mici noi amănunte comice au îmbogățit spectacolul, dar ritmul său — deși vădit „biciuit" — a fost totuși parcă mai puțin alert decît altădată, figurația mai săracă în strălucire și compusă cu mai puțină grijă pentru reliefarea individualităților-caricaturi ce-i dădeau greutate și sens.

De la stînga la dreapta : **Carmen Stănescu (Zoe), Niki Atanasiu (Cațavencu) și Costache Antoniu (Cetățeanul turmentat) în „O scrisoare pierdută"**

Cu respectarea spectacolelor clasice, *Conu Leonida față cu reacțiunea*[2] ne-a înfățișat pe celebra Efimița într-o interpretare în travesti : artistul poporului Birlic. În tandem, Conu Leonida a fost încredințat artistului poporului Al. Giugaru.

Al. Giugaru și Vasiliu-Birlic au dat viață replicilor antologice din schimbul de „idei“ care face comedie. Ei au jucat cu mare expresie pauzele (există cîteva minunate momente regizorale de „pauză“, dominate de un discret fundal sonor) și, evident, au stîrnit pe tot parcursul spectacolului un rîs copios, homeric. Din păcate însă s-a apăsat poate prea mult pe comicul situațiilor grotești. Se va rîde violent ori de cîte ori interpretul principal își va lepăda o suită de fuste, pentru a rămîne într-un jupon înflorat. Nu cumva însă, în acest chip, sînt reduse efectele comicului de conținut ?

Decorul, compus după o schiță de Aurel Jiquidi, a avut substanță caragialeană, și — ceea ce-i admirabil — poezie comică.

Spre deosebire de *O scrisoare pierdută*, în *O noapte furtunoasă*[3] regizorul a căutat să integreze în spectacol și tineri interpreți evidențiați pînă acum în roluri de comedie. Desigur, cu intenția de a continua astfel pentru mai tîrziu „școala Caragiale“.

Roadele artistice nu ni se par însă concludente. Cel puțin, deocamdată. Am putut, astfel, vedea din nou — și aplauda — magistralul recital actoricesc oferit de Al. Giugaru și Marcel Anghelescu, în celebra scenă a citirii ziarului. (Marcel Anghelescu în Ipingescu face uluitoare variații comice pe o „temă dată“, dinamizează, dă acțiune unei simple lecturi, în timp ce Al. Giugaru ascultă cu o expresie atît de diferit variată de la un moment la altul, încît tot universul ridicol al lui

---

[2] Data premierei : 4 iunie 1962. Regia : Sică Alexandrescu. Decor, după o schiță de Aurel Jiquidi. Distribuția : Alexandru Giugaru (Conu Leonida) ; Gr. Vasiliu-Birlic (Coana Efimița) ; Draga Olteanu (Safta)

[3] Data premierei : 4 iunie 1962. Regia/: Sică Alexandrescu. Decoruri și costume : Al. Brătășanu. Distribuția : Alexandru Giugaru (Jupîn Dumitrache) ; Marcel Anghelescu (Nae Ipingescu) ; Niki Atanasiu (Chiriac) ; Eva Pătrășcanu (Spiridon) ; Mihai Fotino (Rică Venturiano) ; Silvia Dumitrescu-Timică (Veta) ; Coca Andronescu (Zița)

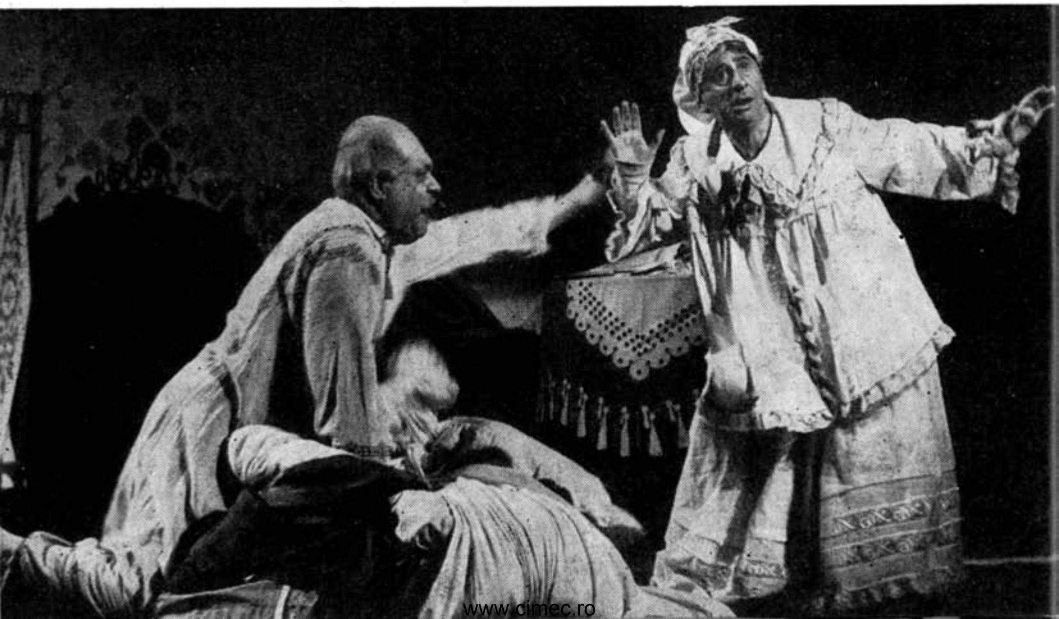

Al. Giugaru (Conu Leonida) și Gr. Vasiliu-Birlic (Coana Efimița) în „Conu Leonida față cu reacțiunea“

Silvia Dumitrescu-Timică (Veta) și Niki Atanasiu (Chiriac) în „O noapte furtunoasă"

Titircă Inimă-rea e adus integral în scenă.) Am prețuit și pe Niki Atanasiu, care a făcut din Chiriac un tip ridicol sentimental, violent și abject, și pe Silvia Dumitrescu-Timică — o Vetă permanent discretă, punctînd cu multă artă psihologia eroinei. Se recunoaște în jocul actorilor pomeniți — și apreciați — mai sus un stil, o școală de joc față de care generația tînără — pe acest plan al formației, al stilului — se află oarecum în neînțelegere, în orice caz intimidată.

Mihai Fotino în Rică Venturiano a avut de înfruntat o strălucită amintire: interpretarea lui Radu Beligan. Ritmul pe care el l-a impus personajului a fost bun; adeseori a avut haz. Prezența sa scenică a fost însă uneori puțin stingheră și neconcludentă, datorită tocmai zestrei stilistice ce-l caracterizează. La fel și ceilalți tineri. Deși aparent agitată pe scenă, Coca Andronescu n-a avut de aceea suficient ritm și nu s-a mărturisit cu sinceritate comică — multe dintre replicile sale, și mai ales hazoasa citire a scrisorii, căzînd în gol. A fost ștearsă, fără strălucire comică și apariția — iarăși tradițional, în travesti — a Evei Pătrășcanu, în Spiridon.

Am regretat faptul că s-a încercat experiența unei distribuții combinate în spectacolele noastre comemorative. Am fi dorit ca *O noapte furtunoasă* și *O scrisoare pierdută* — cu deosebire la Național — să fie spectacole-școală cu toți stră-

Vocea Patriotului Naționale

Al. Giugaru (Jupîn Dumitrache) și Marcel Anghelescu (Nae Ipingescu) în „O noapte furtunoasă"

luciții creatori de azi ai rolurilor prezenți : Radu Beligan, Eugenia Popovici, Elvira Godeanu.

În *D-ale carnavalului*[4], Sică Alexandrescu a ținut să lase întreaga greutate a spectacolului „ultimului schimb". (Singurul interpret vîrstnic, Gr. Vasiliu-Birlic

---

[4] Data premierei : 3 iunie 1962. Regia : Sică Alexandrescu. Decoruri și costume : Al. Brătășanu. Distribuția : Dem. Rădulescu (Nae Girimea) ; Ovid Teodorescu (Iancu Pampon) ; Gr. Vasiliu-Birlic (Mache Răzăchescu) ; Mihai Fotino (Catindatul) ; Constantin Stănescu (Iordache) ; Mircea Cojan (Un ipistat) ; Valeria Gagialov (Didina Mazu) ; Coca Andronescu (Mița Baston) ; Ion Dragomirescu și Constantin Giura (Un chelner) ; Eva Pătrășcanu (O mască)

— excepționalul creator al lui Crăcănel. În jurul lui s-a încercat de altfel, ca la sunetul unui diapazon, să se acordeze și restul distribuției.)

E de la sine înțeles faptul că ideea realizării unui spectacol cu o echipă tînără nu poate fi decît inspirată și demnă de toată lauda. Dar, evident, o asemenea încercare presupune adoptarea unei viziuni și a unui ritm nou, pe măsura unor tinere personalități. Copierea „modelelor" de către tinerii interpreți (era evident dificilă închegarea unei unități stilistice atît timp cît Vasiliu-Bîrlic aducea o personalitate și un tip ce corespundea vechii montări), fără o integrală transfigurare artistică, nu a avut din păcate un rezultat artistic fericit. (Un spectacol al studioului experimental al Institutului de teatru — *D-ale carnavalului* — ne-a vădit cu prisosință cît de largi și atotcuprinzătoare sînt valențele pe care le oferă Caragiale.)

Experimentul de la Teatrul Național, dus pînă la jumătatea drumului său (ieșind și în afara unității stilistice a ciclului de spectacole), ne face să credem că regizorul Sică Alexandrescu ne va dărui în curînd un nou Caragiale, tînăr prin forță satirică și prin interpreți.

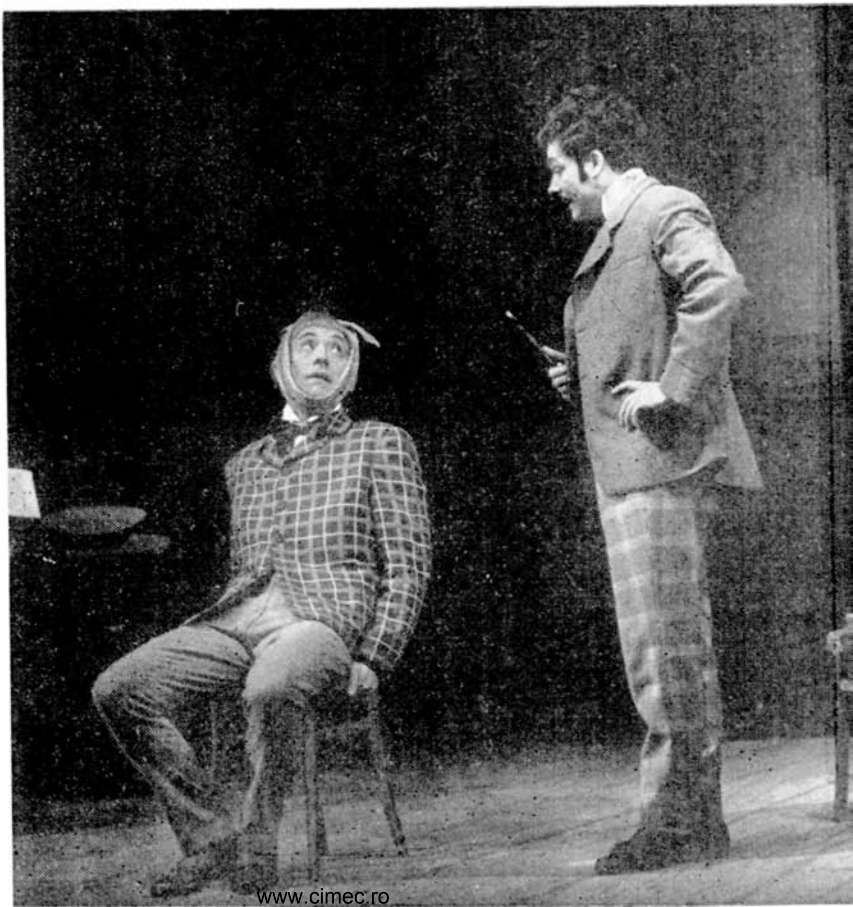

Mihai Fotino (Catindatul) și Constantin Stănescu (Iordache) în „D-ale carnavalului"

Dem. Rădulescu (Nae Girimea) și Coca Andronescu (Mița Baston) în „D-ale carnavalului"

Cel mai apropiat de substanța caragialească a personajului a fost M. Fotino — un „catindat" grotesc fără ostentație, dar care în ultima parte a spectacolului și-a pierdut din „prezența" sa scenică, din suflu, din nerv. Coca Andronescu a fost și ea o Mița Baston violentă, cu o neîndoielnică putere comică, uneori însă puțin intelectualizată sau excesiv discretă. Descendent, pe scara realizărilor, urmează Dem. Rădulescu — un Nae Girimea prea puțin expresiv, prea puțin pătruns de substanța personajului, prea puțin comic; Ovid Teodorescu — monoton în Iancu Pampon, nefolosind contrastul dintre fizic și voce, adesea absent ca mișcare și mimică în scenele de ansamblu; Valeria Gagialov — în Didina Mazu, furată prea des de mijloace exterioare.

Scenografia lui Al. Brătășanu (la *O scrisoare pierdută, O noapte furtunoasă* și *D-ale carnavalului)* a fost spiritual colorată, marcînd înțelegerea expresivă a teatrului lui Caragiale.

Al. Popovici

TEATRUL DE COMEDIE

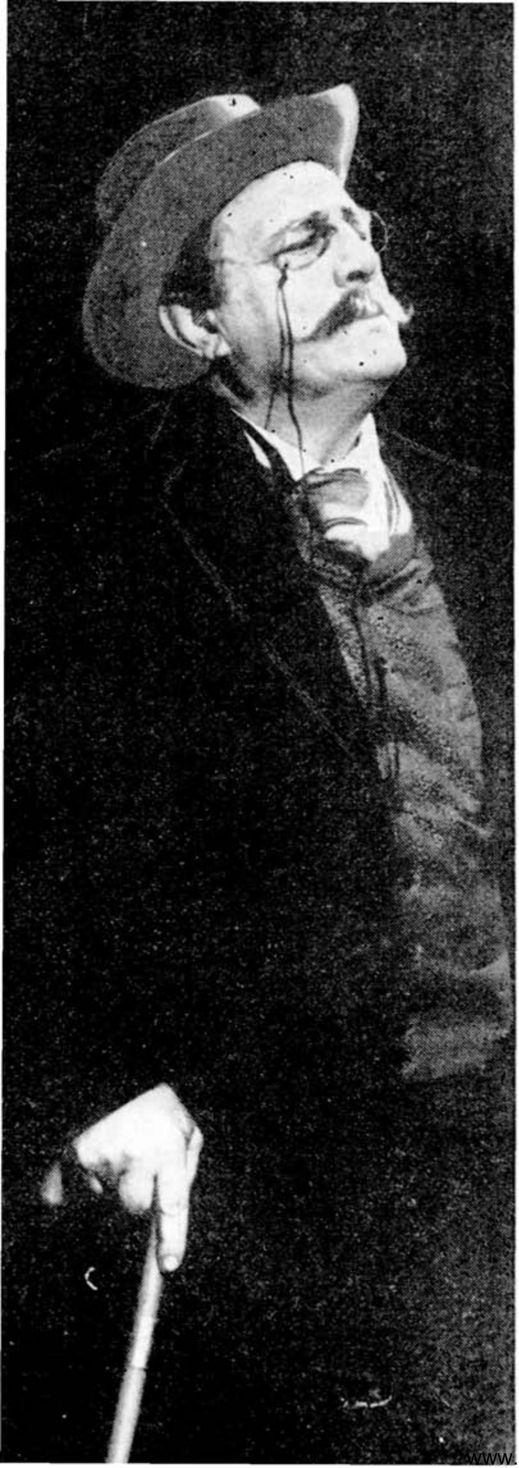

PROCESUL DOMNULUI CARAGIALE*

de Mircea Ștefănescu

Procesul Caion a existat. El nu este o legendă sau o snoavă, nu este o ficțiune scriitoricească, inventată cu scopul de a înfățișa pe marele nostru scriitor satiric I. L. Caragiale în ipostaza de erou pe scenă, într-un conflict dramatic în care el deține rolul principal. Caion a existat, calomnia de asemenea, procesul a avut loc, așa cum se prefigurează în recenta piesă a lui Mircea Ștefănescu. Ceea ce a făcut în plus, și în mod artistic, scriitorul de azi, a fost ca, prin prisma acestui eveniment — de mult intrat în filele istoriei — reanimîndu-l, să demaște cu vervă și iscusință condițiile sociale în care a trăit Caragiale, condițiile care au făcut posibilă calomnia la adresa unui atît de mare pictor al moravurilor acelei vremi.

Pornind, așadar, de la un fapt real, Mircea Ștefănescu — luînd din întreaga operă a lui Caragiale tipologia ce ne-a lăsat-o moștenire, punînd față în față tabe-

---

* Data premierei : 6 iunie 1962. Regia : D. Esrig. Scenografia : I. Popescu-Udriște. Distribuția : Jules Cazaban (I. L. Caragiale) ; Radu Beligan (Agamiță Dandanache) ; N. Gărdescu (Zaharia Trahanache) ; Șt Ciubotărașu (Titircă Inimă-rea) ; Mircea Șeptilici (Barbu Delavrancea) ; Florin Scărlătescu (Cațavencu) ; Ion Lucian (Reporterul) ; Dem. Savu (Pristanda) ; Mircea E. Balaban (Farfuridi) ; Mircea Constantinescu (Stoenescu) ; Costel Constantinescu (Dragomir) ; Gh. Dinică (Caion) ; Gh. Crîșmaru (Flăcăul) ; D. Rucăreanu (Amicul) ; Amza Pellea (Procurorul) ; Marius Rolea (Servitorul) ; Dumitru Chesa (Lache) ; Ștefan Tăpălagă (Mache) ; V. Plătăreanu (Avocatul apărării) ; Eugen Cassian (Președintele) ; Nicolae Turcu (Ștefan) ; M. Mușatescu (Un picolo) ; Sanda Toma (Femeia în dilemă) ; Liliana Țicău (Anca) ; Consuela Roșu (Maria)

Jules Cazaban în rolul I. L. Caragiale

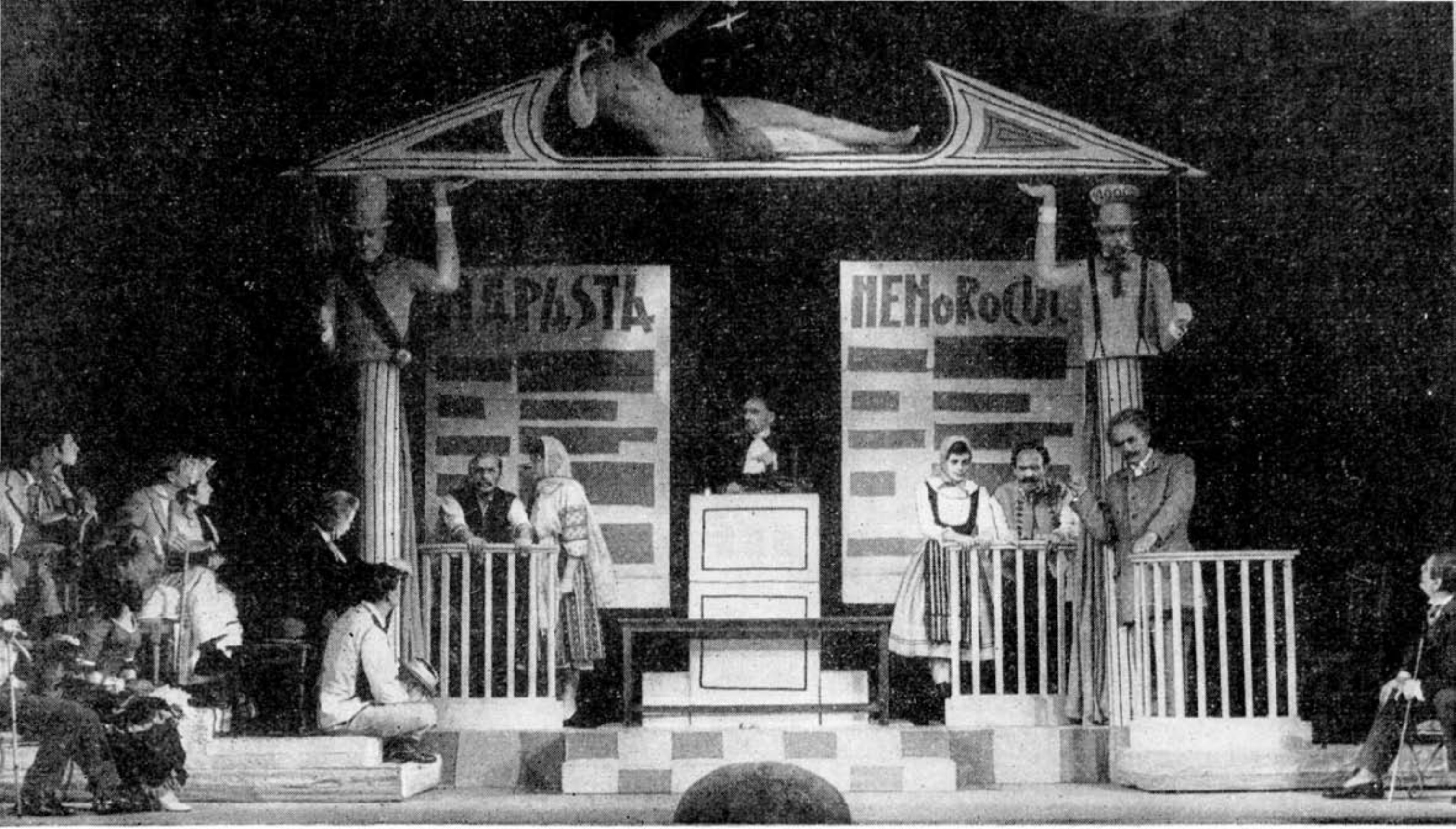
NĂPASTA
NENOROCUL

Scenă din spectacol

rele într-o confruntare pe care acest proces a ilustrat-o cel mai bine — a scris o piesă care este într-un fel o sinteză. Ea pune laolaltă tipurile cele mai reprezentative ale operei clasicului nostru dramaturg și condiționează apariția lor de acel amar eveniment din viața lui Caragiale: calomnia lui Caion la adresa piesei *Năpasta*, pentru care l-a învinuit de plagiat.

Procesul, a cărui soartă o cunoaște toată lumea, a devenit astfel pentru Mircea Ștefănescu un punct de pornire spre a arăta cine s-a ascuns de fapt în spatele lui Caion, ce s-a urmărit prin calomnierea lui Caragiale, cine avea interesul compromiterii morale a părintelui teatrului nostru. Este de fapt procesul pe care Caragiale, și, o dată cu el, noi cei de azi, îl facem societății acelui timp.

Scrisă cu umor și izbutind să facă să conviețuiască într-o singură desfășurare de o relativ scurtă durată întreaga galerie de tipuri magistral surprinse de autorul *Scrisorii pierdute*, această completare a dosarului procesului Caion are darul de a fi în spiritul în care ar fi făcut-o însuși Caragiale: necruțător și cu vervă satirică. Mircea Ștefănescu a schițat doar — poate prea fugar — puternica, atît de profunda în realitate prietenie ce exista între Delavrancea și Ion Luca, o prietenie ce-și avea temeiul pe afinități de ordin spiritual, uman, creator.

Gh. Dinică (Caion)

Scenă din spectacol

Regizorul Teatrului de Comedie D. Esrig, împreună cu scenograful Ion Popescu-Udrişte, a dezlănţuit în spectacolul realizat bătălia împotriva lumii ostile lui Caragiale, folosind pentru aceasta toate armele satirei — grotescul, caricatura plină de vervă, mult bun gust şi inteligenţă în profilarea „onorabililor", pe care îi ţintuiesc în cadrul — satirizat şi el — al edificiului social pe al cărui frontispiciu stă, voalată, „oarba" muză a dreptăţii.

O ploaie de truvaiuri regizorale a trecut peste dificultatea de montare a unui text în care trebuiau să apară — în cadrul unor scurte interludii — tipuri atît de abil şi de profund surprinse de Caragiale : toată galeria, de la simplii moftangii ca Mache şi Lache, pînă la sinteza tuturor, Agamiţă. Ajutat de actori de frunte ai teatrului, regizorul a izbutit, într-un panoramic viu, să ne situeze la loc de frunte pe Caragiale în întruchiparea lui Jules Cazaban, a cărui asemănare cu Nenea Iancu a fost de-a dreptul surprinzătoare. Urmărind însă prea insistent realizarea pozei, a atitudinilor celor mai cunoscute prin care ne-a rămas Caragiale, interpretul s-a preocupat mai puţin de valorificarea, cu aceeaşi stăruinţă, a trăsăturilor sale interioare.

Pilduitor ni s-a părut efortul lui Radu Beligan de a-l readuce pe Agamiţă Dandanache cu ajutorul unor mijloace şi mai laconice, dar prin aceasta încă mai sugestive decît izbutise s-o facă în spectacolul *Scrisoarea pierdută*. Sinteza mijloacelor actoriceşti a izbutit într-adevăr să realizeze un personaj „sinteză".

Ştefan Ciubotăraşu, Nicolae Gărdescu, Florin Scărlătescu şi Dem. Savu au împlinit „completul Curţii cu juri" — tipurile reprezentative ale societăţii —, fiecare interpret dăruind toată strălucirea unor, de fapt, scurte apariţii.

Mircea Şeptilici în Delavrancea, deşi n-a avut prilejul să dezvolte latura prieteniei ce-l lega de Caragiale, a căutat şi a reuşit să facă convingător acest lucru, mai ales în pledoaria în care îşi apără vechiul prieten. Sanda Toma a dovedit adevărată virtuozitate în desenarea unui personaj „de două vorbe", punînd multă subtilitate în şarja sa caricaturală menită să ne redea pe „femeia în dilemă". D. Chesa şi Ştefan Tăpălagă în Mache şi Lache au izbutit o amuzantă evoluţie grotesc-coregrafică, în timp ce Gh. Dinică, avînd delicata sarcină de a ne înfăţişa un personaj despre care în realitate se ştie destul de puţin — Caion —, l-a imaginat, cu multă inteligenţă şi talent, ca pe un declasat, un şantajist, un demn discipol al celor care l-au apărat ca juraţi.

Întregul spectacol, lucrat cu deosebit de multă ardoare şi talent, îţi lasă sentimentul plăcut al unui recital de mare virtuozitate.

Mircea Alexandrescu

Dale carnavalului*

Pentru regizorul Valeriu Moisescu, farsa lui Caragiale este imaginea vie și violent îngroșată a farsei carnavalești care era viața burgheză satirizată de Caragiale. În spectacolul de la Ploiești găsim puține intenții de reconstituire a atmosferei ; dimpotrivă, tot timpul regizorul ne aduce aminte că și el și noi, spectatorii, privim această lume din perspectiva de azi, cu încîntarea deplină pe care o prilejuiește conștiința distanței față de ridicolul de mult depășit și cu sentimentul incontestabilei noastre superiorități.

Verde, violet, galben, roșu, albastru deschis — pe scenă totul îmbracă nuanțe stridente și foarte vesele, totul e colorat. Mișcările actorilor sînt largi, îndrăznețe, parodiind în chip subliniat gesturile mari, care se vor patetice ; replicile sînt umflate, îngroșate, strigate, uneori cîntate și chiar scandate în cor ; mizanscena, desenul mișcărilor în cadrul și în spațiul scenei se desfășoară ca un arabesc mereu schimbător, o cavalcadă de caricaturi vii.

O lume mică, dominată de obsesia căpătuielii mărunte și în „carieră“ și în „amor“, se străduiește din răsputeri să se convingă și să convingă și pe cei din jur că trăiește pasiuni mari, sentimente înălțătoare, gînduri înaripate. Mița Baston și amantul Didinei, Pampon, jură răzbunare cu mîna pe inimă și cu genunchiul grijuliu îndoit pe o margine de scaun ; la carnaval, Crăcănel se costumează în Napoleon, Mița în Medeea și Pampon în Cupidon (închipuiți-vă un Cupidon înalt, cîntărind aproximativ 90 de kilograme, cu chip de bețivan bărbos și mustăcios deasupra unui tricou roz și alb !) și, în ultimul act, polițiștii năvălesc pe scenă intonînd un marș „patriotic“ și purtînd falnic drapelul în frunte.

Este, desigur, o tratare liberă, nestingherită de prejudecăți, a textului caragialesc, dar care nu se îndepărtează niciodată de semnificațiile lui ; aproape toate ideile spectacolului își găsesc corespondențe în dialogul marelui dramaturg. De pildă, parodia continuă a unui anume soi de producții literare și teatrale, cu crime pasionale și suferințe amoroase perpetuate la infinit : însuși Caragiale și-a comentat în acest spirit farsa, punînd în gura lui Nae Girimea bine cunoscuta replică din marea scenă a leșinurilor : „...curat ca la *Norma*... Acu-i acu !“ Ideea contrastului permanent dintre intenția și fapta eroilor, dintre ce-și închipuie ei că ar fi și ce sînt de fapt — idee care și-a găsit exprimarea violentă în costumele alese de regizor pentru personaje — există și ea în text : e „vitrionul“ Miței, care se dovedește, pînă la urmă, cerneală „violentă“.

Pentru a acuza grandomania personajelor, regizorul și scenograful au înlocuit obișnuitele măști mici, „aristocratice“, cu niște măști imense de bîlci, care amplifică pînă la grotesc caricaturile. Dar spectacolul nu satirizează numai această obsesie a eroilor, ci precizează cine sînt ele. Mărturisirile reciproce de suferință din amor dintre Mița și Pampon sînt incluse într-un amuzant joc de scenă : eroii, așezați fiecare pe cîte un scaun, fiecare la cîte un cap de scenă, își trag cu fiecare confidență scaunul mai aproape unul de altul — totul executat conștiincios și ritmic, cu fața la public — pînă cînd ajung așezați alături. Dar, îndată după dezvăluirea acestor amarnice frămîntări, urmează căscatul adînc al lui Pampon și replicile :

---

* Data premierei : 6 iunie 1962. Regia : Valeriu Moisescu. Scenografia : Ștefan Hablinski. Distribuția : Nicolae Spudercă (Nae Girimea) ; Toma Caragiu (Iancu Pampon) ; Silviu Lambrino (Mache Răzăchescu) ; Moț Negoescu (Catindatul) ; Lupu Buznea (Iordache) ; Dumitru Palade (Un ipistat) ; Alexandra Polizu (Didina Mazu) ; Vera Moisescu (Mița Baston) ; Nicolae Bogdan (Un chelner) ; Gina Trandafirescu (O mască)

PAMPON : Sînt turbat de gelozie ! Toată noaptea n-am dormit...

MIȚA : Ah ! Mie-mi spui ce-i gelozia ? Numai o noapte n-ai dormit ? Nu știi nimic ! Cîte nopți !

PAMPON : Nu, azi noapte nu a dovedit din gelozie, pentru că nu începuse încă chestia... Am jucat la Podul Gîrlei conțina cu niște papugii etc.

Și Toma Caragiu subliniază prin joc contrastul dintre amorul imaginar, pofta reală de somn și pasiunea foarte autentică a eroului pentru conțină.

Comică nu este numai contradicția dintre eroii mici și idealurile pe care ei le vor atît de mari ; comică e însăși imaginea acestor idealuri. Aici, actualizarea a fost intenționat îngroșată de regizor. Crăcănel se îmbracă în Napoleon, satisfăcînd visul din totdeauna de mărire al burghezului, dar Bonaparte al lui seamănă izbitor, și în mers și în atitudine, cu Hitler. E un chip de a spune direct spectatorului : iată adevărul despre mult trîmbițata glorie pe care și-o dorește burtă-verzimea, iată supraomul, zeul atîtor generații de Mitici, Lache și Mache (să nu uităm că și Crăcănel este tot un Mache, derivat din anticul nume Telemac).

În final, toată trupa, așezată în semicerc, cu Catindatul în centru, cîntă pe melodia unui foarte cunoscut galop de carnaval „Ha-ha-ha !", arătîndu-se cu degetul fiecare pe celălalt și, de fapt, toți pe ei înșiși. Actorii acuză fățiș personajele, interpreții rîd o dată cu publicul. Se încheie astfel jocul de-a „Uite popa, nu e popa !", pe care l-a jucat tot timpul cu noi regizorul, amintindu-ne mereu că sîntem la teatru și că ceea ce vedem este o intepretare actuală (în scena dansului, cadrilul devenise rock, pentru a ne aminti același lucru). Și la aplauze, la prima ridicare de cortină, întreg ansamblul apare înșiruit la rampă, fiecare actor ascunzîndu-se după uriașa mască a personajului. Apoi, măștile legate cu șnururi colorate alunecă în sus. Personajele s-au demascat. Spectacolul s-a sfîrșit. Și principalul și marele lui merit este acela de a înfățișa strălucitorul text clasic gîndit, văzut și interpretat cu ochii omului de azi.

* * *

Foarte frumoase sînt costumele și decorurile scenografului Ștefan Hablinski, de la Teatrul „Țăndărică", deși poate că era bine ca frizeria să ofere ceva mai mult spațiu pentru desfășurarea atîtor urmăriri și goane. Dintre actori, foarte buni sînt: Moț Negoescu, interpretînd cu suavă sinceritate prostia ingenuă a Catindatului, Lupu Buznea, un Iordache-Figaro suplu și ingenios, Silviu Lambrino, altă fermecătoare caricatură a prostiei, în Crăcănel. Iancu Pampon este investit cu verva suculentă a lui Toma Caragiu. Alexandra Polizu (Didina) și Vera Moisescu (Mița) realizează cîteva scene frumoase, dintre care excelentă este bătaia, concepută de regizor ca o luptă între pisici ; dar cu aceste actrițe și cu Nicolae Spudercă (Nae Girimea) directorul de scenă mai poate încă lucra, pentru a contura mai bine și mai complet personajele. În general, spectacolul va cîștiga dacă lucrul cu actorii nu va fi întrerupt în perioada reprezentațiilor.

Poate că nu toate fanteziile regizorului dovedesc aceeași înaltă inspirație, poate că unele momente puteau găsi soluții mai bune, în același spirit al montării ; prin concepția de ansamblu însă, prin îndrăzneală și prin inventivitate, spectacolul rămîne un autentic contemporan spectacol Caragiale.

Ana Maria Narti

ne vorbesc
OASPEȚI DE PESTE HOTARE

PE LITORAL CU...

NAZIM HIKMET • GEORGE THEOTOKAS • ROGER BODARD • CEN BEI-CEN • EVA SOUKUPOVÁ • KAREL JONCKHERE • SAKARI PURUUNEN

Mamaia... Iunie... Pe faleza luminată cu neon se plimbă cîțiva oameni, foarte diferiți ca înfățișare și vorbind graiuri deosebite. Discuția e vie. Statura lui Nazim Hikmet îl face să fie primul remarcat de trecători.

— Am mai fost în Romînia acum patru ani și mă uluiește ritmul în care se construiește în această țară, *spune el privind noile blocuri.* De cînd am sosit, am impresia că văd înfăptuindu-se miracolul socialist și nu contenesc să admir arhitectura romînă. După mine, străzile și arhitectura au un rol covîrșitor în educarea bunului gust al oamenilor. Bunul gust nu se poate învăța la școli sau prin conferințe, ci punînd omul în contactul direct cu frumosul. În Romînia, acest fapt se împlinește. Cred că din acest punct de vedere ea va avea mare influență în lumea noastră socialistă. Țara voastră, am impresia, e pe cale de a elabora gustul socialist.

Încă un fenomen care mi se pare demn de remarcat :

În secolul nostru, desigur că arta fiecărei țări își păstrează specificul național ; totuși există și o artă universală, a secolului XX. Clădirile din jurul nostru sînt o dovadă : sînt romînești, dar în același timp seamănă cu cele noi din Havana și Italia. Tradițiile naționale fac loc noului universal. Există — în artă deocamdată — o tendință de unire, de comuniune a popoarelor, pe care noi, progresiștii de oriunde, avem datoria de a o ajuta. Și mijlocul cel mai eficace cred că este exportul și importul manifestărilor artistice. Mai ales azi, cînd tehnica pune la îndemînă mijloace de traducere (dublaje, căști) atît de perfecționate, nu numai literatura, pictura, muzica, ci și spectacolele de cinematograf și teatru pot fi înțelese oriunde.

Continuă scriitorul grec George Theotokas :

— Schimburile culturale au mare importanță și în alt sens. Arta, și mai ales teatrul, sînt expresia cea mai vie și spontană a caracterului unui popor. Relațiile culturale dintre națiuni, lipsite de convenționalismul celor diplomatice, le apropie și le fac să se cunoască. E cea mai bună cale care duce la înțelegerea reciprocă — or, înțelegerea e baza prieteniei. Trebuie să luptăm pentru schimbul cultural între țări, chiar dacă ele fac parte din lagăre diferite.

Regizorul belgian Roger Bodard adaugă :

— În domeniul exportului de piese trebuie specificat că numai un anumit fel de piese — cele care au un conținut serios, care pun probleme și obligă oamenii să gîndească — îndeplinesc această menire. Prin intermediul lor descoperim că peste tot există preocupări, situații și probleme comune. Asistînd la spectacolele ce s-au jucat în timpul Festivalului Caragiale îi spuneam colegului meu Jonckhere numele belgiene ale personajelor clasicului romîn. Prin intermediul teatrului descoperim cu multă ușurință ceea ce ne este comun.

Se aude glasul lui Cen Bei-cen, secretarul Uniunii Scriitorilor din R. P. Chineză, întrerupt de intervențiile traducătorului :

— Nu știți ce ecou au avut în publicul nostru chinez piesele lui Caragiale. Sînteți îndreptățiți să mă întrebați cum de în China — unde burghezia, de cum a dat semne de viață, s-a și aflat în fața revoluției — au fost înțelese piesele lui Caragiale. Dar nu uitați că a existat și la noi o burghezie compradoră, în frunte cu Cian Kai-și, care arbora același patriotism demagog, avea aceleași instituții — justiție, școli, sistem electoral — cuib de vicii ca burghezia satirizată de Caragiale. Am jucat cu același succes și *Citadela sfărîmată* de Horia Lovinescu, și cînd mă voi întoarce vreau să pun în scenă piesa lui Mirodan *Celebrul 702*, care mi-a plăcut deosebit de mult. Teatrul — tribună a ideilor înalte — are menirea de a da o ripostă dușmanilor și de a apăra drepturile popoarelor.

Eva Soukupová, directoarea Institutului de teatrologie și conferențiar la Academia de Artă din Praga, are și ea un cuvînt de spus :
— La noi s-au jucat multe piese romînești : *Steaua fără nume* a lui Sebastian, *Gaițele* de Alexandru Kirițescu și genialele comedii *O scrisoare pierdută, D-ale carnavalului, O noapte furtunoasă.* Umorul, verva, replica vie a lui Caragiale n-ar fi fost suficiente pentru a găsi răsunet în public. Dar ura lui împotriva burgheziei l-a făcut pe autor să fie îndată îndrăgit de poporul ceh.

Karel Jonckhere, regizor de limbă flamandă din Belgia, pune o întrebare :
— Nu știu dacă anumite piese, purtînd o puternică amprentă națională, n-ar trebui adaptate sau precedate de o scurtă conferință explicativă. Mă gîndesc și eu tot la Caragiale, de exemplu, care este un autor mare și poate interesa oriunde, pentru că a știut — ca Gogol și Molière — să surprindă constantele psihologiei omenești ; de asta își păstrează mereu actualitatea. Ceea ce este însă specific romînesc în piesele sale — culoarea locală — este făcut dintr-o pastă atît de viguroasă încît, după părerea mea, publicul din străinătate ar trebui avertizat înainte de spectacol de ceea ce a fost Romînia la începutul secolului. Acest lucru se poate face prin ample note explicative în program, prin intermediul unui personaj comentator sau prin cuplarea piesei cu altă piesă — de exemplu cu *Procesul domnului Caragiale* de Mircea Ștefănescu, care s-o preceadă și să pregătească atmosfera.

Răspunde regizorul finlandez Sakari Puruunen, directorul Teatrului Popular din Helsinki :
— La noi s-a jucat *O scrisoare pierdută,* care a fost pusă în scenă de regizorul romîn Sică Alexandrescu, și a fost deosebit de bine înțeleasă și primită de public. Deși la noi circumstanțele sînt altele, există situații care rămîn valabile.

În această scurtă vizită am mai văzut o piesă de Caragiale, care cred că ar avea mare succes la noi, *D-ale carnavalului.* M-am și înarmat cu textul tradus, și cum mă întorc la Helsinki doresc să-l pun în scenă ; m-am gîndit că ar putea deveni — îmbogățindu-i partitura muzicală — o excelentă comedie muzicală.

George Theotokas continuă :
— La noi în Grecia s-a jucat în stagiunea de vară *O scrisoare pierdută.* Acest spectacol a fost remarcat de cei care l-au văzut — din păcate puțini — și înțeles. Acest prim contact cu publicul nostru și spectacolul pe care l-am văzut la București m-au convins că oricare dintre piesele lui Caragiale merită să fie jucată la noi. Personal, voi scrie la gazeta la care colaborez ca *O scrisoare pierdută* să fie reluată la un teatru mare, eventual la Teatrul Național din Atena, în stagiunea de iarnă și cu toată strălucirea cuvenită. Găsesc că este o datorie. În ceea ce privește înțelegerea de către public, n-am nici o îndoială. Nu cred să fie nevoie nici de conferințe introductive, nici de comentator, nici de adaptare. Cîteva explicații în program ni se par suficiente.

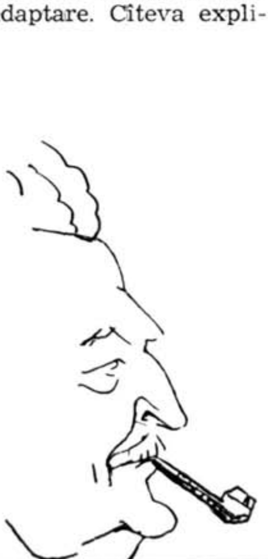

De la stînga la dreapta : **Nazim Hikmet, Roger Bodard, Cen Bei-cen, Sakari Puruunen**
văzuți de Silvan

Apoi ia cuvîntul Roger Bodard :

— Pentru că toţi ne referim la Caragiale : nici mie nu mi s-a părut greu de înţeles. Am faţă de el sentimentul pe care l-aş avea faţă de un prieten de totdeauna pe care l-am regăsit. Rilke, cînd a văzut întîia oară Moscova şi Volga, scria că i s-au părut cunoscute din totdeauna. Dunărea şi Caragiale mi-au făcut aceeaşi impresie : o impresie de nou şi totodată de familiar, de cunoscut.

Cineva îl asemuia adineauri pe Caragiale cu Molière şi Gogol ; mie mi se pare că aduce mult şi cu Cehov. Şi întocmai cum aceşti trei mari clasici mondiali nu sînt străini pentru nimeni, nu poate fi străin pentru nimeni nici Caragiale.

Ştiţi ce m-a cucerit pe mine îndeosebi la Caragiale ? Veselia, bucuria, optimismul cu care sînt impregnate operele sale : o bucurie clădită pe multă tristeţe, pe multe suferinţe, dar o bucurie autentică, populară, în sensul cel mai profund al cuvîntului. Nici nu ştiţi ce tonic e azi să întîlneşti acest fenomen. Nu numai în Belgia, dar şi în Franţa, în Italia, există — în artă — o prejudecată în favoarea a tot ce este negru, cenuşiu. Numai atunci cînd totul merge prost, „cunoscătorii" consideră că totul merge bine. E o reacţie maladivă a oamenilor care se plictisesc şi care, nemaiavînd resurse de a se bucura, se amuză fiind trişti. În Romînia am găsit la oameni şi la manifestările lor artistice tendinţa pozitivă, sănătoasă, de a se orienta, ca florile şi frunzele, după soare.

Nazim Hikmet :

— Aţi vorbit de caracterul popular al veseliei lui Caragiale. Iată trăsătura care ar trebui subliniată în punerile în scenă. Pentru că se potriveşte şi cu tehnica sa dramatică. El îmbină realismul cel mai exact cu generalizarea cea mai largă, folosind din plin această posibilitate pe care i-o dă teatrul ; personajele sale sînt şi oameni, dar şi măşti cu putere de simbol. Această îmbinare îl face ca să fie considerat azi un dramaturg contemporan, modern, inovator şi în acelaşi timp creator de tradiţie, ca toţi marii clasici, care înnoiesc şi creează — simultan — tradiţia. Dar dacă într-un spectacol e respectat realismul personajelor lui Caragiale, nu trebuie minimalizat nici convenţionalul teatral.

Roger Bodard :

— Am remarcat în toate spectacolele cu piesele lui Caragiale pe care le-am văzut în Romînia un ritm specific commediei dell'arte, foarte alert şi care dă impresia de improvizaţie.

Nazim Hikmet :

— Actorii romîni au intuit şi au găsit exact modul în care se cer puse în scenă piesele lui Caragiale. De altfel, să nu uităm că sîntem într-o ţară cu o remarcabilă cultură teatrală ; cred că şi în acest domeniu a reuşit ceea ce arhitecţii săi au reuşit în arhitectură : să facă parte din avangarda lumii socialiste.

Discuţia a mai durat poate o oră, poate două, cum se întîmplă totdeauna cînd se întîlnesc oameni de aceeaşi profesie, şi s-a făcut noapte. Aceştia, în afară de preocupările lor artistice, mai aveau ceva comun : noua, sau reînnoita lor prietenie pentru Caragiale.

Dana Crivăţ

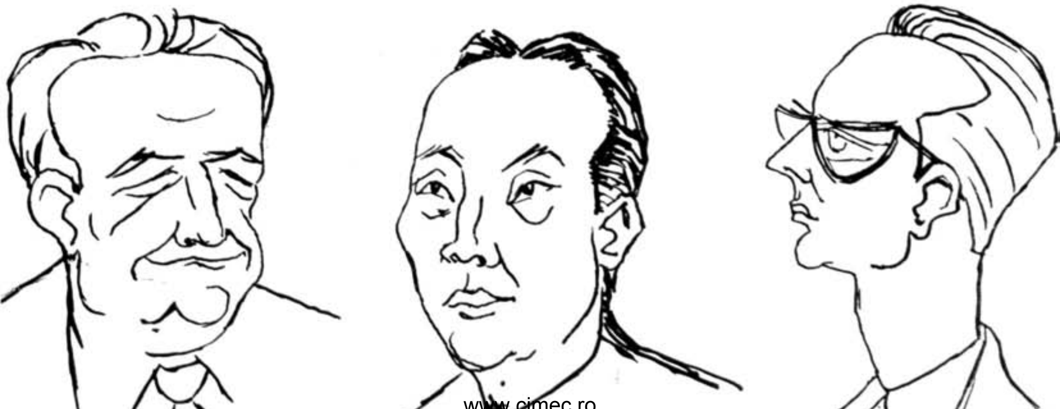

TEATRU
ŞI
CONTEMPORANEITATE

CUM SE REFLECTĂ satul colectivizat în dramaturgie*

AL. IVAN GHILIA

Un lucru interesant în dramaturgia ce reflectă viaţa satului ar fi dezbaterea în jurul problemei fericirii. Această temă îşi are o tradiţie generoasă în istoria literară, de la „Ion" al lui Rebreanu şi pînă la „Răzeşii" lui Galan. Seculara luptă cu pămîntul, cu seceta, cu teama de foame s-a sfîrşit o dată cu înfiinţarea gospodăriei agricole colective! Dar tema dobîndirii fericirii în viaţa personală, a demnităţii, a eliberării de rămăşiţele individualiste în conştiinţă rămîne deschisă. Cred că trebuie azi dată în dramaturgie o replică lui „Ion", „Moromeţilor" lui Marin Preda şi chiar lui Ilie Barbu din „Desfăşurarea", fiindcă nici evoluţia acestuia nu s-a sfîrşit o dată cu intrarea în colectivă, ci de-abia acum începe drumul transformării sale. Această temă ar genera un conflict foarte puternic şi actual, azi, în momentul încheierii procesului colectivizării, ca şi mîine, în comunism.

V. EM GALAN

Am citit undeva, am învăţat pe de-a rostul că scriitorii sînt o categorie socială ivită în diviziunea socială a muncii, cu sarcina specifică de a centraliza, tria şi generaliza experienţa dobîndită de oameni pe tărîm spiritual în lupta pentru *fericire*. A le cere să facă *şi asta* e ca şi cum am cere zidarului să facă *şi* zidărie.

VALENTIN SILVESTRU

E de observat că un fenomen atît de nou şi amplu nu a determinat încă în dramaturgie şi o formă nouă. Te mai întîlneşti cîteodată cu tendinţa pe care o numim intimistă şi psihologistă, sau cu factologia şi descriptivismul, cu forme perimate care nu corespund conţinutului nou şi nici cerinţelor estetice generale actuale; or, tocmai aici ar fi firesc să se manifeste o largă iniţiativă creatoare, să se ivească modalităţi dramatice în care să se exprime cu putere procesul revoluţionar de la sate, adînca poezie a acestui proces, caracteristicile sale de masă. Dacă există anumite modalităţi artistice noi, interesante, în ultimele piese ale lui Paul Everac, Dorel Dorian, Horia Lovinescu şi în ale altora, apoi în piesele pe teme săteşti, chiar atunci cînd le apreciem ca reuşite, nu avem de-a face încă cu forme noi. Aici forma nu prea urmează conţinutul.

---

* Prima parte a acestei dezbateri a apărut în revista „Teatrul" nr. 5/1962.

Cred însă că acest (acum mare) decalaj se va micşora pe măsură ce dramaturgii vor sonda mai profund şi vor revela mai complex viaţa spirituală a oamenilor.

Investigaţia profundă a sufletului omenesc în condiţiile excepţionale ale realităţii noastre revoluţionare a şi dus şi va duce şi mai departe la înnoirea esenţială a dramei. Pe drumul acesta, şi ţinînd seamă de perspectivele dezvoltării noastre social-politice, cred că în viitor ne va fi greu să diferenţiem teatrul pe teme „săteşti“ de acel pe teme „orăşeneşti“.

● V. EM. GALAN

În viaţă, lumea satului şi cea a oraşului au mers mult mai departe cu contopirea decît în teatru. În satul de azi, în satul colectivist, de munca pămîntului răspund umăr la umăr ţăranii cu mulţi muncitori (mecanizatori etc.) şi intelectuali (agronomi, zootehnişti etc.). Judecaţi un asemenea fapt: înainte de război, cînd s-au făcut „colonizări“ în cîteva puncte din Dobrogea, din nordul Moldovei au fost duşi acolo numai ţărani. Acum, cînd s-au transformat în teren agricol bălţile Dunării, munca — agricolă — a fost încredinţată unor muncitori. Satul şi oraşul au şi început să-şi amestece atribuţiile. Sau, alt fapt: s-a întemeiat la noi în arhitectură o ramură nouă, *urbanistica*. Paralel, arhitecţii se ocupă şi cu *sistematizarea satelor*. Asta o fi *ruralistică?* Nouă ni se întîmplă să vorbim despre „piese cu sat“ şi „piese cu oraş“, de parcă dramaturgiei noastre îi e dat să fie compartimentată aşa pe cel puţin o sută de ani. Înţeleg că o asemenea compartimentare este, pe parcurs, inevitabilă — mai mult pentru cuprinderea, exprimarea fenomenului. În fapt, piesele despre *întregul nostru popor*, reprezentat prin tot ce are el demn de a figura pe scenă, într-un mod interesant pentru toţi, se şi scriu, se şi reprezintă, atît la ţară cît şi la oraş.

● VALENTIN SILVESTRU

Cartea atît de adevărată şi de frumoasă a lui Paul Anghel „Victoria de la Oltina“ arată, de pildă, cum toţi ţăranii devin reconstructori, pe baze noi, moderne, ai propriului lor sat, dărîmîndu-şi sau restrîngîndu-şi uneori cu voioşie, din proprie iniţiativă, acele părţi din vechea gospodărie individuală care împiedicau perspectiva pe marea stradă principală a acestei aşezări!

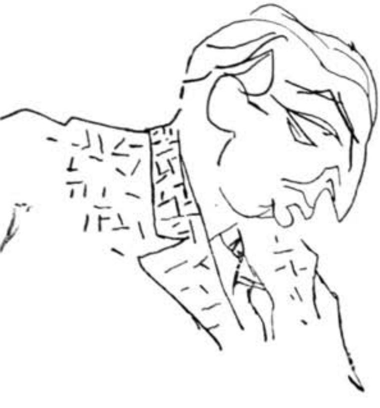

● PAUL EVERAC

Aici s-au formulat unele nădejdi şi postulate teoretice în legătură cu piesele cu subiect ţărănesc. Acum rămîne ca şi noi, dramaturgii, atît cei de faţă cît şi ceilalţi, să încercăm să le concretizăm, dîndu-le o finalitate, o împlinire. Să vedem cum reuşim fiecare.

Eu unul am fost în contact cu mediul ţărănesc şi am încercat o astfel de realizare (e vorba de piesa *Poarta*); ulterior, acest contact a mai slăbit, pentru că, pe de o parte, m-am „citadinizat“, dar şi pentru că m-au interesat alte diverse aspecte ale procesului social, ca de pildă trecerea de la starea de ţăran la aceea de muncitor industrial.

Mi s-a părut atrăgătoare problematica aceasta a amestecului (cum a spus tovarăşul Galan) între ţărani, muncitori şi intelectuali, adică dinamica, dialectica ţăranilor care evoluează în alte medii, în alte stadii decît au fost la început. Este un fenomen foarte al zilelor noastre! Am început să mă ocup într-un fel şi de el, în două piese mai recente, în cea dintîi *(Ochiul albastru)* descriind evoluția unui tînăr care pleacă de la oi și a unei femei care pleacă dintr-o zonă țărănească și se apropie, amîndoi cu sfială, de mediul muncitoresc, iar în a doua *(Costache și viața interioară)* încercînd, alături de problematica principală, și unele portretizări de personaje care pleacă din mediul sătesc și devin energotehnicieni, ***dovedind și o nouă conștiință*** proprie acestei stări noi.

Iată procesul care m-a interesat și m-a preocupat în ultima vreme. În acest timp însă, și pe planul vieții țărănești s-au produs schimbări mari, revoluționare, ce se cer a fi comentate în mod artistic și în legătură cu care *primul și principalul lucru* este *să fii în mijlocul lor!*

Mi-ar fi plăcut dacă discuțiile de aici ar fi încercat să sintetizeze problemele concrete pe care le ridică satul contemporan, în sensul ca noi să putem determina împreună și problematica cea mai arzătoare, cea mai *dramatică* a vieții satului colectivizat. Asta este, firește, în primul rînd o chestiune de documentare proprie, dar cum dvs. ați ajutat prin contribuții substanțiale, de amănunt, latura caracterologică, m-aș fi bucurat să fi mers mai departe, pînă la o sinteză a conflictelor tipice din mediul satului colectivizat.

Pe lîngă aceste conflicte, pe mine m-a atras și unul mai puțin tipic, totuși desprins din prefacerile vieții noastre: aș fi vrut să duc mai departe personajele *Ochiului albastru*, să urmăresc ce se întîmplă cu țăranii plecați de pe Bistrița, ajunși într-o zonă de cîmpie și deveniți acolo colectiviști. Este o schimbare mai substanțială la dînșii decît la alți agricultori, pentru că cei de pe malurile Bistriței s-au ocupat cu plutăritul, cu munca în pădure etc. și se puneau probleme de adaptare mai ample acolo unde s-au mutat. Ei schimbau și starea și mediul. Am vrut să studiez transformarea acestor țărani, și poate mai tîrziu am s-o fac.

Aspectele pe care le ridică satul contemporan sînt deosebit de interesante, dar cum pentru a le cunoaște trebuie neapărat să ne găsim în miezul realității, am să încerc să ajung din nou în mijlocul lor.

● GHEORGHE VLAD

Fără intenția de a diminua nivelul teoretic al discuției, aș povesti, mai „reportericește", cum am ajuns să scriu *Îndrăzneala*. Ce s-ar putea spune? Că faptele pe care le-am cunoscut în anii peregrinării reporterești și despre care am scris în reportajele mele îmi dădeau ghes să le dau o nouă formă sau să le repovestesc într-un fel mai profund; dacă nu greșesc, să le îmbrac într-o „haină" prin care să capete o valoare mai permanentă.

Mi s-a reproșat aici de către unii tovarăși, și pe bună dreptate, că în piesă există material pentru mai multe piese. Și asta este adevărat. Cred că într-o oarecare măsură aceasta se datorește și faptului că nu am selecționat cu destul discernămînt materialul de viață cunoscut. În cronicile apărute mi s-a atras atenția că pe alocuri am tratat cam superficial unele personaje ale piesei. Și este perfect adevărat. După mine, din două cauze: în primul rînd m-am lăsat furat de un prea mare număr de fapte a căror redare o consideram indispensabilă, și, în al doilea rînd, graba cu care am așternut pe hîrtie ceea ce simțeam nevoia să spun!

Îmi aduc aminte că prima variantă am scris-o în vreo 17 zile, fără ca înainte de asta să fi scris o replică de teatru măcar, în afară, bineînțeles, de replicile din reportajele mele. Eram extrem de încîntat. Toată acțiunea se concentra în vreo 50 de pagini. Eram convins că, în afară de unele mici observații, n-o să am de lucru cu piesa — ca după aceea să am atîtea de făcut că, de-aș fi știut din capul locului, m-aș fi lăsat păgubaș... Dar cum așa se întîmplă, bănuiesc, cu mai toți debutanții, să ne întoarcem la oile noastre.

Ce am vrut eu să arăt, să zugrăvesc în această piesă?

În primul rînd, puterea, aș zice creatoare, a țăranului simplu colectivist, care, *fără* o muncă de răspundere în gospodăria colectivă, simte nevoia să dea ceva spre folosul celorlalți. M-am gîndit că acest lucru este foarte necesar pentru educarea țărănimii colectiviste la care, într-o oarecare măsură — mă refer mai ales la gospodăriile recent înființate —, mai există rămășițe ale individualismului, rămășițe împotriva cărora dramaturgii sînt obligați să lupte, prin piesele lor. Cred că pe dramaturgi îi așteaptă acum, după încheierea colectivizării, o muncă de foarte, foarte mare răspundere.

Dacă în fabrici avem oameni educați sau mai ușor de educat, date fiind condițiile de muncă și tradițiile revoluționare îndelungate, la țară lucrurile se prezintă altfel și este mult mai mult de muncit.

De aceea, îmi permit să-l contrazic puțin pe tovarășul Everac, care, pasionat după Bicaz, nu-și părăsește personajele, ci, după cîte ne-a informat, una dintre viitoarele piese o va închina țăranilor mutați din Valea Bicazului în alte locuri.

Fără îndoială, poate să iasă și de aici un lucru interesant. Dar cred că există probleme mult mai centrale din viața țărănimii, acum, după colectivizare, care trebuie atacate. Cum nu mă consider dramaturg, nu îndrăznesc să merg mai departe cu sugestiile.

Să revin însă la *Îndrăzneala.*

În prima variantă a *Îndrăznelii*, Ceocîlteu era mult mai palid zugrăvit. Dar, pe măsura observațiilor, pe măsură ce adînceam conflictul piesei, Ceocîlteu căpăta greutate, încît, pînă la urmă, m-am îndrăgostit pur și simplu de el ; anumite momente din viața lui mă impresionau foarte tare.

În Ceocîlteu am adunat trăsături pe care le-am întîlnit la foarte mulți colectiviști pe care i-am cunoscut personal și despre care am scris. Nu știu dacă e cazul să amintesc că, de pildă, povestea cu cuptorul de var s-a întîmplat în realitate la gospodăria colectivă din Comana, regiunea Dobrogea. Eroul din viață se numește Turbatu. Este membru de partid. Într-adevăr, el a avut ideea să facă cuptorul de var. Prima dată nu i-a reușit. Singura deosebire între ce am întîlnit în realitate și ce am zugrăvit în piesă este faptul că președintele, Nicolae Hudițeanu, Erou al Muncii Socialiste, l-a sprijinit de la început pînă la sfîrșit. Iar cînd Turbatu a vrut să plătească unor colectiviști din zilele lui de muncă ca ei să-i ajute să dreagă cuptorul, președintele s-a făcut foc și pară. Prima întrebare pe care i-a pus-o a fost : „De cîți oameni ai nevoie ?“

Sau cazul Lisandru a existat întocmai, la o gospodărie colectivă din raionul Rupea — atîta doar că tînărul s-a întors din armată și nu dintr-o școală de brigadieri.

Într-un cuvînt, am vrut să subliniez că piesa, în proporție de 99,9%, se axează pe fapte cunoscute nemijlocit din viața satelor.

Fără intenția de a scuza lipsurile destul de serioase ale piesei — mă refer la unele personaje care s-ar fi cerut mai adîncite, mai puternic creionate, ca de pildă Pîrvu, inginera, Buzdurică, și asta ar fi dus fără îndoială la ascuțirea conflictului —, repet, fără a încerca să scuz aceste lipsuri, m-am gîndit să-mi îndrept atenția asupra oamenilor simpli din gospodăria colectivă, a acelora care au chipul și asemănarea lui Păun Ceocîlteu.

● SILVIA ANDREESCU

Doresc să spun cîteva cuvinte doar în legătură cu afirmația tovarășului Silvestru, după care în piesa noastră *Rustica '50—'60* nu există nici un personaj dus pînă la capăt, cît de cît bine conturat. Nu știu dacă tovarășul Silvestru cunoaște faptul că piesa care se reprezintă astăzi este a treia sau a patra variantă a textului inițial. Acesta oglindea drama unui țăran mijlocaș și conflictul iscat în familia lui, în legătură cu problemele trecerii la gospodăria colectivă. Noi am cunoscut destul de bine procesele petrecute în ultimul deceniu în viața satelor noastre și ne-am format convingerea că aceste procese n-au fost de loc simple, ci profund dramatice.

În primele variante ale *Rusticii,* perspectiva apărea oarecum incompletă. Păstrînd multe dintre datele inițiale, credem că piesa a fost însă îmbunătățită, pe baza unor observații critice juste, pentru a servi sarcinilor actualității. Mi-ar fi mult mai ușor să apăr o lucrare străină, mi-e foarte greu să apăr o lucrare care ne aparține. Voi spune totuși că actuala variantă a *Rusticii* nu mi se pare chiar atît de lipsită de unitate.

Tovarășul Silvestru a întrebat care este eroul principal al piesei. De fapt sînt doi : Ion și Andrei. Ei merg tot timpul împreună, se întîlnesc, se înfruntă.

● VALENTIN SILVESTRU

S-ar putea ca în privința aprecierii artistice, să fim — ori eu, ori tovarășa Andreescu — pradă subiectivismului, și să greșim. Nu avem însă căderea și nici nu cred că este util din vreun punct de vedere să judecăm o piesă în versiunile ei succesive. Aceasta ar putea fi interesant pentru o discuție de laborator; dar criticii și autorii trebuie să discute în principal despre acel text care a ajuns la cunoștința spectatorilor. În această piesă aflată în repertoriul Teatrului „Lucia Sturdza Bulandra“ nu există un erou central, un subiect organizat, un conflict clar. Aproape fiecare tablou propune o altă temă și un alt personaj principal. Atmosfera este, cred, mult prea sumbră, și ambianța socială — nerealizată, deși unele lucruri sînt parțial izbutite pe parcursul multelor întîmplări.

● MARGARETA BĂRBUȚĂ

Mă simt datoare să spun și eu cîteva cuvinte, pornind de la introducerea făcută de tovarășul Galan la convorbirea noastră foarte utilă de azi. Ceea ce a spus tovarășul Galan despre piesele pe care ar vrea să le vadă pe scenele noastre ne-a dat posibilitatea să confruntăm aceste doleanțe ale unui spectator cu ceea ce există în piesele actuale, sau, mai bine zis, cu ceea ce nu există. Dînsul a arătat un lucru: tot acest proces imens, profund revoluționar, pe care noi îl trăim — și, o dată cu noi, toți cei din țara noastră, din epoca noastră — de fapt, acest proces uriaș al trecerii spre socialism e oglindit în mod foarte palid și superficial în piesele noastre — și, de fapt, nu numai în piesele cu țărani, ci și în celelalte. Aceasta arată încă o dată — făcînd o paralelă între ceea ce spunea el și acele cîteva piese despre viața de azi a țăranilor — că există încă un decalaj între realitatea propriu-zisă, bogata realitate, și săraca ei imagine din dramaturgie.

Ca să trec la fapte concrete, am să pomenesc de acele cîteva piese care, în momentul de față, din punct de vedere tematic, oglindesc faza cea mai înaintată a procesului de colectivizare a agriculturii, de transformare socialistă a satului. Au fost reprezentate patru asemenea piese: *Milionarii, Îndrăzneala, Rustica '50—'60* și *Un drac de fată* — o piesă a unui tînăr debutant de la Oradea, N. Damaschin, a cărei premieră a avut loc într-una dintre cele mai înaintate gospodării agricole colective, la Sîntana. Fără îndoială, fiecare dintre aceste piese izbutește să surprindă un aspect, mai mult sau mai puțin caracteristic, al satului nostru colectivizat. Dar aceste „aspecte“ rămîn adesea simple ilustrații la o temă dată, la fapte întîmplate. Față de dezvoltarea relațiilor socialiste în satul nostru, apariția acestor piese reprezintă un fenomen întîrziat. Vreau să spun că între realitatea propriu-zisă și scriitori, care ar trebui să fie mai prezenți la comanda socială, există încă o foarte mare distanță. Ce se întîmplă? Colectivizarea agriculturii a început în 1949 — ne amintim cu toții de plenara C.C. al P.M.R. din 3—5 martie. De atunci s-au scris o serie de piese inspirate din viața țărănimii muncitoare în drum spre colectivizare. Timp de zece ani însă o singură piesă a vorbit despre ceea ce se petrece în interiorul gospodăriei colective — *Recolta de aur*, de Aurel Baranga, apărută în 1950. Din 1950 pînă în 1961, toate piesele care tratau probleme ale vieții țăranilor de azi abordau problema oscilării mijlocașului legat de pămîntul său, pînă la intrarea în gospodăria colectivă. Faptul exprimă o realitate. Pe de o parte, a existat și există o prejudecată răspîndită între scriitori, care limitează tematica sufletească, problemele și procesele de conștiință la lumea intelectualilor. De aici numărul mic de piese inspirate din viața clasei muncitoare și a țărănimii muncitoare. În acest domeniu se credea, probabil, că unica problemă foarte adîncă, generatoare de conflicte și procese de conștiință, era aceea a oscilării: a intra sau nu într-o gospodărie colectivă, socotindu-se că după intrarea în gospodărie acest proces se încheie și nu mai există conflict, procese de conștiință, ca și cînd spiritul de proprietate al țăranului dispare o dată cu intrarea în gospodărie. Pe de o parte, deci, această prejudecată. Pe de altă parte — și mai ales —, necunoașterea propriu-zisă a vieții, în adîncimea ei. Scriitorii au fost la țară, e adevărat. Au fost de multe ori, au luat parte la adunările festive și au aflat despre oamenii care au oscilat înainte de a intra în colectivă. Dar mai departe: viața acestor oameni, noile relații și noua lor atitudine față de viață — toate acestea n-au fost cunoscute.

Tovarășul Galan a atacat în *Prietena mea Pix* o problemă care ține de procesul de transformare a conștiinței omului contemporan, combătînd spiritul de proprietate individuală, bineînțeles în alt mediu — dar problema poate fi transpusă în toate mediile sociale din țara noastră. Combaterea acestui spirit de proprietate capătă un mare dramatism în viața țăranilor tocmai pentru că lupta se dă pe un teren pe care sute și sute de ani conștiințele au fost dominate de acest spirit, și unde concepția despre fericire constă tocmai în proprietate, în petecul de pămînt. În momentul de față ce se întîmplă? Vreau să revin la piesele de care vorbeam. Au început, așadar, să apară piese a căror acțiune se petrece înlăuntrul gospodăriei colective. Poarta s-a deschis. Autorii au rămas însă lîngă poartă, lîngă poarta deschisă, și n-au putut vedea ce se petrece în adînc, în gospodărie, fapt ce s-a oglindit în piesele respective. N-au intrat înăuntru și mai ales în casele țăranilor colectiviști, în conștiința acestora. Reușite în piesele apărute sînt tocmai acele lucruri care reflectă elementul *nou* din viața țărănimii colectiviste. S-a vorbit mult de *Îndrăzneala*, și mai puțin de *Un drac de fată*. În piesa lui N. Damaschin apare o fată tînără care dovedește mult spirit de inițiativă, luptînd cu însuflețire pentru victoria noului, în special în privința metodelor noi de lucru. În ambele piese găsim niște eroi-țărani de tip nou, însuflețiți de dorința de a-și aduce contribuția la bunul mers și dezvoltarea gospodăriei colective. Va să zică, piesele acestea aduc un lucru prețios: inițiativa omului de rînd din colectivă în transformarea vieții din colectiva însăși, contopirea interesului personal cu cel obștesc — lucru foarte nou și important în viața țărănimii.

Pasionatul Ceocîlteu este caracteristic pentru acea parte a țărănimii colectiviste care pune la inimă interesul general ca pe al său propriu. De fapt, însă, în special Ioana, eroina din *Un drac de fată*, și Lisandru, din *Îndrăzneala*, se zbat pentru probleme de producție. Dar, din păcate, prea puțin vedem în piesele acestea evoluția unor conștiințe, a unor caractere — și faptul acesta se resimte în rămînerea la suprafața problemelor dezbătute. S-a vorbit de lipsa unui conflict puternic în *Milionarii* de Ion Istrati. De ce piesa are un conflict neclar, lipsit de profunzime? Pentru că autorul a pornit la drum bazîndu-se pe o contradicție falsă, pe care a încercat apoi s-o întoarcă, fără a merge în adîncime. Conflictul piesei, care se desfășura între țăranii colectiviști și acel fals reprezentant al cooperației, demagog și lichea, capătă, la un moment dat, un caracter fals, deoarece avea aerul că promovează drept înaintat ceea ce era de fapt înapoiat: spiritul de mică proprietate al țăranilor, manifestat de această dată față de proprietatea colectivei lor, în contradicție cu interesul mai general al proprietății statului.

● VALENTIN SILVESTRU

Se pune întrebarea: dacă un autor vine cu o piesă cu un conflict fals, de ce mai trebuie să lucreze alte diverse versiuni?

● MARGARETA BĂRBUȚĂ

Aici e o altă problemă: cînd autorul își dă seama că lucrul e greșit, în loc să se gîndească la restructurarea piesei și la punerea de piloni solizi, el caută s-o cîrpească. Aceasta ține de lipsa de exigență a autorului față de propria lui lucrare. Pe de altă parte, și aici întîlnim un aspect al necunoașterii vieții în mod profund de către autor. S-a vorbit despre Ion Istrati ca despre un bun cunoscător al satului. Fără îndoială că așa este. Din piesă reiese o bună cunoaștere a atmosferei și o mînuire pricepută și talentată a pitorescului limbajului, a bogăției de zicale și cugetări populare, precum și anumite schițe de portrete de țărani, foarte reușite. Dar în ce privește esența contradicțiilor și problemelor care se ivesc acum în cadrul gospodăriei colective, autorul nu le-a pătruns în piesă sensul adînc. Și aceasta e iarăși una dintre piedicile care țin în loc dramaturgia: această spicuire, frunzărirea aspectelor exterioare și prezentarea lor în mod ilustrativ, în locul dezbaterii unor procese adînci care au loc în conștiința țărănimii, în viața nouă a satului.

Un fenomen caracteristic pieselor despre care vorbeam e că tocmai elementele cele mai înaintate ale satului colectivizat, adică comuniștii, sînt personajele cele mai puțin reușite. Și sînt nereușite pentru că sînt foarte convenționale. Mă refer și la Petria și la secretarul raionului de partid din piesa *Îndrăzneala*, și la secretarul din *Un drac de fată*, și la cel din *Milionarii*, unde tînărul instructor de partid apare ca un june-prim de operetă. Și de data aceasta autorii pieselor n-au mers la esența realității, pentru a desprinde cu adevărat elementele mai înaintate, și mai ales pentru a vedea rolul activ, organic, hotărîtor, al comuniștilor din sat, care reprezintă partea cea mai înaintată a satului în procesul de transformare socialistă. Combătînd unele elemente care reprezintă cu adevărat noul cu o seamă de elemente convenționale, formale, s-a ajuns la crearea acestor piese în care procesul profund și foarte complex al transformării realității este atins, dar nu cuprins în multilateralitatea sa, și mai ales în esența sa dialectică. Tot necunoașterea și neparticiparea în profunzime la viața și problematica țăranilor sînt cauza faptului că, chiar în piesele acestea, puține, care încearcă să prezinte fapte din cadrul gospodăriei colective, încep să apară șabloane, care se perpetuează apoi din piesă în piesă. Și aceasta pentru că unii autori, în loc să se inspire din realitate, se inspiră din piesele cunoscute. E foarte curios, de pildă, că aproape în toate aceste prime piese apărute președintele colectivei este arătat ca un om înapoiat, fără carte, un om care se împotrivește inovației și care intră în conflict cu elementele înaintate din colectivă. S-a creat deci un tip de conflict-șablon — e un pericol care merită să fie semnalat. E curios că tipurile de președinți înaintați care, în realitate, se luptă cu elementele înapoiate, care văd perspectiva viitorului și conduc membrii colectivei spre această perspectivă, n-au atras încă atenția și condeiul unui dramaturg.

Tov. Vicu Mîndra vorbea despre necesitatea acelor piese care să servească momentul actual. Aceasta e foarte adevărat. Piesele acestea sînt necesare, iar reușita și valoarea lor ca opere de artă depind de măsura în care autorul reușește să surprindă atît faptul de viață actual, cît și să-i pătrundă semnificația în perspectiva viitorului. Este o condiție esențială pentru ca piesa scrisă pentru ziua de azi să fie valabilă și mîine și să fie valabilă — bineînțeles — și azi. Dacă piesa *Rustica*, de pildă, prezentînd procesul de evoluție a țăranului mijlocaș în toți acești zece ani — ceea ce ar fi însemnat, de altfel, evoluția satului nostru în acești zece ani — ar fi fost scrisă cu acest simț al perspectivei, dacă dramele din piesă ar fi fost legate chiar de procesul colectivizării și ar fi adus niște clarificări în perspectiva dezvoltării satului spre socialism, piesa ar fi fost bună de la început. Era, însă, o piesă în care, pe lîngă drama mijlocașului, se petreceau niște drame cu totul exterioare, secundare, nelegate sau neizvorînd din acest proces al transformării socialiste a satului, și care apăreau lipite, placate pe filonul principal care, din pricina aceasta, se pierdea. În loc să tindă spre această perspectivă și să înainteze către limpezirea lucrurilor, dimpotrivă, conflictul se afundă în niște meandre nesemnificative. Căutarea faptului de viață e un lucru foarte important. Faptul de viață lipsit însă de semnificație nu poate duce la rezultate bune. Acesta e secretul : să prinzi sîmburele viitorului în clipa prezentă, care trece. Dar, din păcate, tocmai aceasta rămîne încă secret pentru unii dramaturgi. Dovadă sînt piesele care, scrise azi, mîine sînt depășite. De ce ? Pentru că unii autori se preocupă de anumite metode pentru îmbunătățirea recoltei sau de cutare metodă de organizare a muncii în gospodărie, pentru că ei nu caută să meargă pînă la semnificația umană adîncă a întîmplărilor, a faptelor descrise și nu izbutesc să le pătrundă sensul în perspectivă.

Eu sînt foarte bucuroasă de discuția aceasta, pe care o consider binevenită. Aș fi bucuroasă să dea și rezultate — nu mă aștept, desigur, ca mîine să și apară nu știu cîte piese despre colectivizare, care să pătrundă în adîncul procesului de conștiință al țăranilor. Dar sînt convinsă că discuțiile au fost utile ; pe de o parte pentru noi, care am participat la ele, pentru clarificarea unor probleme ; pe de altă parte, fiind publicate, ele vor contribui, o dată cu limpezirea unor probleme, și la mobilizarea, la atragerea unor scriitori către aceste probleme ale vieții satului, pentru scrierea unor piese care, departe de a fi pur și simplu niște lucrări ocazionale, vor aparține, de fapt, curentului larg și adînc al creației noastre.

● PAUL EVERAC

În special mobilizarea a noi și noi talente — iată ce trebuie să ne preocupe. Cred că dramaturgii, atîția cîți sînt, nu au pierdut în general pasul cu vremea ; ei se preocupă în mod activ tot de contemporaneitate, de viață, dar această viață a devenit atît de multilaterală și de bogată încît contingentul de dramaturgi e încă mic față de aspectele variate care ar trebui cuprinse. Rămînerea în urmă este poate mai puțin sensibilă la dramaturgii care scriu cît la frontul dramaturgic în întregul lui, care n-a crescut proporțional cu complexitatea vieții și deci nu se poate desfășura pe toate sectoarele unde viața noastră bogată de azi îl solicită.

● FLORIAN NICOLAU

S-a vorbit aici despre necesitatea cunoașterii vieții.

Mulți dintre autorii noștri dramatici — într-un fel sau altul — s-au familiarizat într-o măsură cu viața eroilor pe care o înfățișează în piesele lor, au deprins alfabetul, ca să spunem așa, cunosc oarecum problemele de muncă ale personajelor lor, cunosc uneltele, mai cunosc cîte ceva din felul de a vorbi etc. Au fost în unele documentări pe teren și și-au făcut cîteva note pe care după aceea le-au folosit în operele lor. Ceea ce este foarte bine. Dar unii dintre ei se opresc aici, socotind că acest început e suficient, cel puțin pentru două, trei piese. La acești autori însă, care se mărginesc la o cunoaștere superficială a vieții, apare un fenomen pe care noi l-am constatat de multe ori : ei încearcă să-și completeze golurile în ce privește cunoașterea vieții cu rețete dramatice. Rețetele au tocmai rolul de a furniza autorului conflictele și soluțiile acestor conflicte, pe care, de fapt, ar trebui să i le furnizeze viața.

Cum se explică altfel faptul că, în piesele noastre care tratează problemele colectivizării agriculturii, figura președintelui înapoiat e nelipsită ? Cînd realitatea vieții satelor noastre putea oferi autorilor nenumărate exemple de președinți de colectivă cu o conștiință înaintată, care se pricep să conducă treburile gospodăriei, care au o lume sufletească bogată, cu preocupări înalte, pe care am dori foarte mult să-i vedem apărînd în piesele noastre...

Aceeași cunoaștere superficială a vieții explică și faptul că, pînă mai acum un an, cu toate că existau nenumărate gospodării colective cu o tradiție bogată și cu realizări însemnate, mai toți autorii recurgeau la același conflict, care devenise pîinea cea de toate zilele a dramaturgilor : frămîntările țăranului care a stat deoparte și care se hotărăște să intre în gospodărie. Necunoașterea vieții i-a făcut pe unii autori ca multă vreme să se oprească, așa cum s-a spus aici, la *poarta* gospodăriei.

Atunci cînd unii autori cunosc mai bine și uneori în toate amănuntele viața dintr-o gospodărie, dar se opresc *„la ceea ce văd“*, ei ajung la unele schițe de caractere interesante, la zugrăvirea colorată a atmosferei ; dar aceasta nu e suficient pentru sesizarea unui conflict dramatic puternic, *real*. În aceasta constă, de fapt, slăbiciunea piesei *Milionarii*, care are multe calități în ceea ce privește autenticitatea figurii unora dintre colectiviști și a zugrăvirii unor aspecte din viața lor. Dar conflictul piesei este artificial construit, el nu reprezintă esențializarea acelor fenomene noi care apar pe planul ridicării conștiinței și a mentalității oamenilor pe o treaptă mai înaltă.

Conflictele puternice, esențiale din viața gospodăriilor colective sînt legate de un fenomen nou, caracteristic zilelor noastre, cînd trăim acest proces social de o însemnătate istorică pentru țara noastră — încheierea colectivizării agriculturii : apariția unei clase noi, a țărănimii colectiviste, cu o conștiință înaintată, în care mentalitatea individualistă, legată de proprietatea personală a țăranului, a făcut loc sentimentului pe care-l are colectivistul față de proprietatea obștească. Această nouă conștiință apare în directă legătură cu noua situație a țăranului nostru. Este ceea ce numea tovarășul Galan *trecerea țăranului de la situația de plugar la aceea de colectivist.*

Este foarte îmbucurător faptul că în unele din piesele mai noi a început să se facă simțit acest fenomen esențial din viața de astăzi a satelor noastre. Este vorba de piesa lui M. Davidoglu *Baba Dochia și brigadierul,* despre care a vorbit tovarășul Vicu Mîndra (și socotesc că are întrutotul dreptate subliniind calitățile acestei lucrări), și despre *Îndrăzneala* lui Gheorghe Vlad. Ceea ce face ca personajul Ceocîlteu să intre, cum s-a spus, „pe poarta principală a dramaturgiei noastre“ este tocmai faptul că la Ceocîlteu sînt reliefate cu talent și cu autenticitate acele trăsături noi, specifice conștiinței înaintate a colectivistului: devotamentul lui înflăcărat față de gospodărie, sentimentul înălțător al datoriei față de obște și, mai ales, profundul lui atașament față de partid. care-l însuflețește în toate acțiunile sale. Aceste sentimente creează personajului un adevărat tumult interior, care-l face să participe total la viața gospodăriei. Esența conflictului dramatic din *Îndrăzneala* stă tocmai în ciocnirea dintre astfel de oameni ca Ceocîlteu, dintre clocotul lor interior, dintre atracția irezistibilă pe care o au ei pentru ceea ce este nou, creator, îndrăzneț, și deprinderile vechi ale altora.

Nouă este în *Îndrăzneala* și forma de comedie populară prilejuită de apariția celor două personaje comice — Mitu și Nate. Procesul „descoperirii științei“ de către acești doi „agitatori voluntari“ are multe aspecte care pricinuiesc momente de haz. Marea lor curiozitate, aproape copilărească, interesul cu care participă la viața satului, setea lor de a afla și de a ști apar profund simpatice, fermecătoare chiar. Conflictul comic care se desprinde din peripețiile acestor două personaje este nou în însăși esența lui.

Am dat aceste exemple pentru a arăta că nu întîmplător aceste două piese aparțin unor autori care cunosc bine viața nouă a satelor noastre și și-au făcut din această cunoaștere o preocupare permanentă. Tovarășul Davidoglu are legături permanente cu multe gospodării colective din Regiunea Dobrogea, iar tovarășul Vlad de asemenea, prin activitatea lui de reporter. Această semnificativă „coincidență“ ar trebui să dea de gîndit autorilor noștri dramatici și socotim că ei nu ar avea decît de folosit dacă s-ar strădui să cunoască cît mai profund viața de azi a satelor noastre. De aceea, închei cele spuse cu o propunere: să căutăm să atragem înspre dramaturgie cît mai mulți din prozatorii și reporterii noștri talentați, care cunosc bine viața satelor, iar, pe de altă parte, ziarele și revistele noastre să atragă pe cît mai mulți din dramaturgii noștri în munca de reporter.

Socot că scrierea de reportaje ar fi un mijloc foarte bun de a lega mai temeinic pe autorii noștri de viață, de cunoașterea ei directă, nemijlocită.

De asemenea, poate că nu ar fi lipsită de interes o succesiune de dezbateri în lumina unor principii care au reieșit din convorbirea noastră de astăzi, mai la concret, asupra cîtorva din piesele noastre noi. Adică să continuăm această inițiativă a revistei „Teatrul“, pe care o consider deosebit de folositoare.

DIN PARTEA REDACȚIEI

Dezbaterea noastră a avut loc în zilele în care întreg poporul a salutat cu entuziasm încheierea istoricului proces revoluționar al colectivizării, cînd în R.P.R. socialismul a învins definitiv la orașe și la sate.

Era firesc ca atenția scriitorilor să fie atrasă de acest mare eveniment, și, de pe treapta lui înaltă, să arunce o privire asupra felului în care ei au urmărit și oglindit în operele lor drumul străbătut de țărănimea muncitoare, în alianță cu clasa muncitoare, de la stadiul înapoiat *în care se afla în trecut, la stadiul de azi, al desăvîrşirii construcţiei socialiste.*

Dezbaterile noastre au scos la lumină aspecte de viaţă şi de creaţie, de relaţie între viaţă şi creaţie, care ni se par revelatoare. Socotim ca un cîştig de mare importanţă poziţia scriitorilor — dramaturgi şi prozatori (cu perspectiva de a deveni dramaturgi) — faţă de literatura şi dramaturgia de calitate inferioară din viaţa satelor. Distincţia — adesea greşit şi minimalizant făcută — atît de critici cît şi de înşişi creatori, între creaţia literară ca atare şi „producţia literară pentru sate" a apărut din dezbateri nu numai ca principial greşită, dar şi pe două planuri păgubitoare: păgubitoare pentru publicul căruia i se adresa şi păgubitoare pentru scriitori înşişi. Lucrările cele mai valoroase apărute de-a lungul anilor în jurul vieţii şi transformării satului de azi dovedesc de altfel inconsistenţa unei asemenea distincţii artificiale şi stimulează spre realizări noi, autentic artistice. Viaţa — în oraş ca şi la sat — descoperă artistului procese dramatice complexe şi relevă tipuri noi umane, proprii acestei noi etape istorice în care ne aflăm. Sînt procesele de transformare în conştiinţă, de înnoire socialistă a omului, de lichidare continuă, deşi nu uşoară, a frînelor şi rămăşiţelor ideologice, morale şi spirituale ale trecutului. A nu lăsa viaţa să ne treacă pe dinainte; a consemna diferitele ei aspecte complexe şi contradictorii şi a surprinde înlăuntrul lor sensul istoric către care ea se îndreaptă în mod obiectiv — iată, pe scurt, cîteva dintre concluziile de prim ordin ce s-au putut trage din discuţia noastră. Îndeosebi astăzi, cînd în problema reflectării şi însufleţirii procesului de consolidare a revoluţiei socialiste la sate rolul şi sarcina educativă a literaturii au o importanţă de necontestat sporită.

Drumul dramaturgiei noastre duce spre cuprinderea largă a marelui şi adîncului proces de transformare şi construire a conştiinţelor socialiste, spre realizarea unor tipuri memorabile de caractere umane noi, pline de îndrăzneala romantică a umanismului nostru, grele de semnificaţii, purtătoare de mari idei — pe măsura timpului ce trăim. Dezbaterea noastră a arătat că există premise sănătoase pentru viitoare creaţii dramatice. Socotim de aceea rodnice schimburile de idei şi opinii care au animat această dezbatere.

Desene de SILVAN

Cronica

TEATRUL NAŢIONAL „I. L. CARAGIALE“

Orfeu în infern

de Tennessee Williams

Data premierei : 26 mai 1962. Regia : Moni Ghelerter. Decoruri : Mihai Tofan. Costume : Gabriela Nazarie. Distribuţia : Cristina Bugeanu (Dolly Hamma) ; Fifi Mihailovici (Beulah Binnings) ; Constantin Giura (Pee Vee Binnings) ; Armand Stambuliu (Dog Hamma) ; Silvia Popovici (Carol Cutrere) ; Maria Voluntaru (Eva Temple) ; Victoria Corciov (Sister Temple) ; Constantin Rauţchi (Unchiul Pleasant) ; Florin Piersic (Val Xavier) ; Eugenia Popovici (Vivien Talbott) ; Irina Răchiţeanu-Şirianu (Lady Torrance) ; Aurel Munteanu (Jabe Torrance) ; Ion Henter (Şeriful Talbott) : Cristina Săvescu (Femeia de la garaj) ; Al. Alexandrescu-Vrancea (David Cutrere) ; Elena Galaction (Sora Porter)

Tennessee Williams este unul dintre înzestraţii dramaturgi ai Americii contemporane şi în piesele sale nu o dată pasiunea şi visul se vor un protest împotriva solitudinii şi singularităţii la care sînt condamnate conştiinţele în ambianţa socială şi morală a S.U.A. de astăzi. Alegînd din opera sa *Orfeu în infern*, Teatrul Naţional „I. L. Caragiale“ s-a oprit fără îndoială asupra uneia dintre cele mai adînci şi mai emoţionante piese ale acestui scriitor de o incontestabilă forţă şi originalitate.

Acţiunea piesei lui Tennessee Williams se petrece într-un oraş din sudul S.U.A., terorizat de legile inumane ale capitalismului, în care păcate nesfîrşit de grave otrăvesc de la rădăcină o existenţă consumată încet dar ireparabil de sentimentul singurătăţii. Iubirile înseamnă aici prea adesea dezastre, aşteptările reprezintă aici prea adesea deziluzii, „fericirea creşte aici prea adesea în umbra crimei“. Scriitorul descrie această lume cu o mărturisită tristeţe pentru destinul omului, decepţionat de condiţia lui „eternă“, dar nu se poate opri să nu elogieze mîndria şi curajul celor ce o înfruntă, şi astfel neconformismul său corectează, cel puţin în parte, un scepticism moral pe care îl socotim inacceptabil. Ecoul neliniştitor al unor mari întrebări cu privire la soarta omului într-o societate care se apără sălbatic de orice înnoire, de orice elan, pătrunde în piesă chiar dacă autorul ei nu s-a preocupat să numească motivele sociale şi istorice ale dramei.

Silvia Popovici (Carol Cutrere) şi Florin Piersic (Val Xavier) →

Cine-i eroul piesei lui Tennessee Williams ? Provocator și enigmatic prin poezie și puritate morală, are în el ceva ce vrăjește, ceva ce neliniștește. Tînărul cu chitara înflorită de autografele marilor muzicieni întîlniți în peregrinările sale este o chemare irezistibilă spre libertate, spre o lume fără de interdicții de avere și de rasă. Este un om care prin simpla lui prezență îți cere să meditezi și să trăiești. El are darul de a despuia cuvintele de uzura și de cotidianul lor, de a îndemna pe ceilalți să privească într-un fel nou existența pe care au dus-o pînă atunci, de a dezvălui ceea ce este mincinos într-un sentiment și ceea ce este nedrept într-o lege, descoperind în viață rezerve de frumusețe și de lumină. Gustul lui pentru o viață nobilă e făcut dintr-o mie de dezgusturi. Pentru că Val Xavier a cunoscut din plin deșertăciunea și mizeria unei lumi în care pasiunile sînt urmărite cu invidie și furie, iar iubirea privită ca un complot împotriva tuturor.

În orășelul din sudul S.U.A. în care se consumă drama lui Val Xavier trăiesc mari proprietari de pămînt, burghezi habotnici și vicioși, rasiști încrîncenați, șerifi obtuzi și bestiali, oameni care stabilesc între ei sumbre raporturi de ură, mînați de cele mai egoiste simțăminte și de cele mai mîrșave interese, nepregetînd să făptuiască atrocități ori de cîte ori cineva încearcă să evadeze din climatul general de micime și de disoluție. Sînt ființe care se nasc, trăiesc și mor într-un univers care se sprijină pe crimă și pe filistinism, definitiv abrutizate moral. Bucuria lor este un spasm animalic, tristețea lor este o crispare meschină și rea. Dacă există ceva care, în concepția lor, ar putea cimenta relațiile umane, atunci este abjecția. Deșerți de gînduri, exasperați de monotonia vieții lor, se urmăresc, se atacă și se denunță unii pe ceilalți.

Evident că această lume nu-l va accepta pe Val Xavier, care aduce cu el o furtună de tinerețe, de libertate, de poezie. Mai ales cînd va constata că el reînsuflețește speranțe pe care anii nu au făcut decît să le ascută și aspirații pe care o lungă așteptare nu a făcut decît să le exaspereze. Pentru că o femeie (Lady Torrance), înnăbușită între zidurile unei căsnicii silnice, viețuind alături de un bărbat (Jabe Torrance) pe care îl detestă fățiș și a cărui moarte o așteaptă ca pe o eliberare, se va aprinde pasionat de Val Xavier. Pentru că o fată tînără (Carol Cutrere), în care se exprimă haotic și disperat un exces de viață și de pasiune, ca tot ce e neîmplinit și sugrumat de la rădăcină, va sfida, stimulată de prezența lui Val Xavier, cu o forță deznădăjduită, ipocrizia generală. Pentru că soția șerifului (Vivien Talbott), făptură generoasă și dornică de „altceva“, torturată de lumea de simulații, de imposturi, de cruzimi în care trăiește, va pricepe, într-o străfulgerare tragică, infernul din jurul ei. Iar toți aceștia vor căuta, tulburați, cu un amestec de credință și de consolare, apropierea lui Orfeu. E un zbucium al sufletelor, o neliniște a simțurilor, o fatalitate a deznodămîntului care capătă accente tragice. Moartea e mereu prezentă pe scenă, ca și ideea că totul este iremediabil pervertit în lumea în care trăiesc eroii piesei. De altminteri, piesa se deschide și se închide cu un asasinat. Cei ce supraviețuiesc vor relua de la capăt inerția unei existențe făcută din superstiții degradante și vicii legale. Dar cortina cade pe ultimele cuvinte ale lui Carol Cutrere, care sînt un apel și o speranță că se va mai găsi cineva care să reia experiența eroică a noului Orfeu.

Pe scena Teatrului Național, piesa lui Tennessee Williams a ocazionat unul dintre cele mai frumoase spectacole ale acestei stagiuni și nu pregetăm să spunem că meritul este în primul rînd al regizorului Moni Ghelerter. Personajele, cu fervorile, cu temerile, cu violențele lor, definirea exactă a locului acțiunii, culoarea generală a piesei, trecerile bruște de la exaltarea pasiunii la realismul observației sociale, toate aceste virtuți ale dramei lui Tennessee Williams pot fi regăsite în spectacolul de pe prima noastră scenă. Regizorul a știut să reconstituie atmosfera grea, neliniștitoare a piesei, descriind cu precizie societatea acelor ținuturi din sudul Americii în care prejudecățile sînt cu osebire barbare, iar convențiile sociale intolerante. Tragicul precede și urmează piesa propriu-zisă, care se desprinde ca una din miile de întîmplări, ca una din miile de drame prilejuite de o societate nedreaptă. Înțelesurile textului au fost rînd pe rînd scoase la iveală cu un mare simț al detaliului, și mai ales cu darul de a da eroilor o tensiune spirituală. O singură rezervă : regizorul ar fi trebuit să găsească, mai ales în partea a doua a piesei, mai multe mijloace pentru a exprima violența conflictului și pentru a precipita ritmul acțiunii.

În rolul lui Val Xavier, Florin Piersic a reușit una dintre cele mai frumoase creații ale sale. În întuneric, un punct luminos, însuflețit de viața lui proprie, pierdut într-o lume rea și îngustă, o stea care radiază lumină — acesta este eroul prezentat de Florin Piersic. O căldură senzuală transfigurează fiecare gest și fiecare mișcare a actorului, care spune parcă despre dragostea dintre oameni că trebuie să fie o manifestare a energiei, a frumuseții, a gingășiei. Actorul știe să arate de-a lungul jocului său că suflarea lui Val Xavier e arzătoare : va mistui pe cei care-l înțeleg și-l va mistui pe el. El a găsit resurse pentru a sublinia că frumusețea eroului pe care-l interpretează este ca umbra : se alungește spre asfințit. În adevăr, în finalul piesei Val Xavier capătă semnificația eroului al cărui destin îl reeditează.

Irina Răchițeanu-Șirianu a interpretat-o pe Lady Torrance dînd dramei eroinei un înțeles patetic. Lady, așa cum a creat-o artista, e plămădită din patimă și mîndrie ultragiată. Ea vrea să părăsească o lume în care se simte străină și izolată pentru a intra într-o alta, mai bună și mai curată, în care să se bucure de viață. Drumul ei pe scenă e punctat de înfiorări de speranță, de explozii secrete de mînie, pe care le stăpînește cu greu, de o suferință care protestează și care se revoltă. Această femeie — așa cum a conturat-o artista — nu ascunde numai sub o platoșă de gheață un temperament furtunos. Ea nu spune doar : „pasiunea înseamnă privilegiu și alegere", ci face responsabilă societatea care descurajează și ucide iubirea dintre oameni.

Silvia Popovici a fost Carol Cutrere. E un altfel de rol decît acela spre care o îndeamnă poate, în mod firesc, talentul ei, dar artista a ieșit biruitoare din această încercare. Silvia Popovici a întruchipat cu emoție intensă o ființă care caută în senzații o împlinire pe care viața din jurul ei i-o refuză, o ființă rătăcită ca o frunză fără țintă, într-o lume în care erotismul nu izvorăște din iubire ci din singurătate și este făcut să domine un pustiu moral.

Au fost suficiente cîteva apariții pentru ca fizionomia lui Jabe Torrance să fie explicată pe deplin de către Aurel Munteanu. Aurel Munteanu realizează pregnant ceea ce are mai mîrșav „infernul", interdicțiile și capcanele unei lumi reacționare și obscurantiste. Cînd, în finalul piesei, Jabe Torrance îi spune lui Lady că el i-a ucis tatăl, taina aceasta îngrozitoare nu o spune un om care în pragul morții nu se mai controlează, ci un om care pînă în ultima

Scenă din spectacol

clipă vrea să oprească, să împiedice, să strice bucuria.

Eugenia Popovici a jucat-o pe Vivien Talbott pe linia calităților ei atît de nuanțate și a simpatiei pe care actrița o degajă întotdeauna. Am avut astfel o Vivien Talbott cu elanurile deviate, cu sentimentele întortocheate, covîrșită de drama pe care o trăiește, căutînd mereu o apropiere umană, ceva care să o transfigureze și să o înalțe deasupra infernului.

Toți ceilalți interpreți (Elena Galaction, Cristina Bugeanu, Fifi Mihailovici, Ion Henter, Maria Voluntaru, Victoria Corciov, Constantin Rauțchi) au știut să facă din roluri episodice prezențe artistice.

Decorul a încercat, fără să reușească, să reconstituie ambianța sumbră și sinistră a dramei, dar cadrul plastic a rămas neutru și nu imprimă reprezentației suflul ei tragic. În schimb, muzica a dat spectacolului acele inflexiuni de melopee pe care textul le presupune și le cere.

B. Elvin

* * *

D'ALE TEATRULUI...

CRONICARI DE SEZON

Aflat în obișnuita vacanță de vară, cronicarul dramatic a făcut apel la serviciile colegilor săi, cronicari din alte specialități, pentru a-l înlocui pe caniculă. Iată cîteva mostre din notațiile acestor cronicari.

● Cronicarul muzical:

În spectacol s-au auzit mult prea tare „suflătorii".
În ceea ce privește decorul, s-au evidențiat „alămurile".
Socotim că se bate prea mult „toba" în jurul spectacolului...

● Cronicarul de la rubrica medicală:

În ceea ce privește umorul, acesta s-a administrat la „o oră o linguriță".
Baletului îi recomandăm un „regim strict vegetarian".
Textele „ar trebui scuturate bine înainte de întrebuințare".

● Cronicarul plastic:

Dacă primul act a fost o „compoziție", al doilea a avut un caracter de „natură moartă".

● Cronicarul sportiv:

Unii actori au fost depășiți în „jocul cu capul".
Spectacolul a avut prea multe „goluri".
Se simte nevoia „folosirii rezervelor".
Suflerul a „salvat in extremis situațiile critice".
Autorul ar fi trebuit să facă o „foarfecă" în textul său.
Acest nou spectacol e un „dribbling" în repertoriul teatrului.
Regia a adus fundașii prea în față, neglijînd extremele și jucînd cu eroul principal „retras".
Regretăm că actrița X este „ținută pe tușă".
Teatrul a marcat acum o nouă „lovitură de pedeapsă" împotriva spectatorilor.

Al. P.

Fabricile

„BUCUREŞTI"

ŞI

„DEZROBIREA"-

BRAŞOV

au pus în vînzare
noi sortimente de dulciuri
şi produse zaharoase

BIBLIOTECA
INSTITUTULUI
DE ISTORIA
ARTEI

O surpriză plăcută

pe șoseaua București — Ploiești, la km 35, s-a deschis moderna braserie „SNAGOV" a cooperației de consum. Funcționează zilnic

SERVEȘTE ÎN PERMANENȚĂ :

- △ preparate de grătar și bufet
- △ minuturi
- △ produse de cofetărie, ciocolată, bomboane
- △ înghețată
- △ răcoritoare
- △ vinuri alese, bere, lichioruri, coniac

erie ~ SNAGOV
SNAGOV

CEA MAI PLĂCUTĂ RECREARE FIZICĂ ȘI INTELECTUALĂ

o realizați în

EXCURSIILE

organizate de

O. N. T. „CARPAȚI"

- Excursii de sfîrșit de săptămînă la munte, la mare, la diferite obiective turistice.
- Excursii la locurile istorice și la monumentele care evocă trecutul de luptă al poporului nostru.
- Excursii de mai multe zile la cabane și în stațiuni balneo-climaterice.
- Excursii în circuit prin cele mai interesante regiuni și orașe ale țării.
- Excursii cu itinerarii combinate prin regiuni turistice din țară și în orașe apropiate din țări vecine.
- Excursii pentru oamenii muncii aflați la odihnă, cu plecarea din stațiunile balneo-climaterice.
- Excursii cu motonavele „Oltenița" și „Carpați" pe Dunăre și în Deltă.
- Excursii cuprinzînd schimburi de experiență pe ramuri de activitate (producție, învățămînt etc.)
- Excursii la cerere, pe orice itinerar, pentru grupuri.

Transportul cu trenuri speciale, cu vagoane și locuri rezervate, cu autobuze I.R.T.A. sau cu autocarele O.N.T. „Carpați".

Cazare și masă în cele mai bune condiții.

Reduceri 50-67% pe C.F.R. și I.R.T.A.

Informații și înscrieri la toate agențiile și filialele O.N.T. „Carpați".

Lei 5

ORI CE LUCRARE PRIVIND EXPERIMENTAR A REALIZAREA
VATILOR CA SI INAINTAREA ROPUNERILOR LOCULUI IN
DREPT SPRE SOLUTIONARE SINT SOCOTITE AVIND CARA TER
URGENTA
GRAFI
LUMINOS